

TAMPEREEN YLIOPISTO

Politiikan tutkimuksen laitos

Markku Harju

NÜRNBERGIN OIKEUDENKÄYNTI

Salaliitto sotarikollisuutta rakentavana käsitteenä

Valtio-oppi

Pro gradu – tutkielma

Ohjaaja Tapio Raunio

TAMPEREEN YLIOPISTO

Politiikan tutkimuksen laitos

HARJU, MARKKU: Nürnbergin oikeudenkäynti. Salaliitto sotarikollisuutta rakentavana käsitteenä

Pro gradu – tutkielma, 115s.

Valtio-oppi

Maaliskuu 2012

TIIVISTELMÄ

Pro gradu – työni aiheena on Nürnbergin ensimmäinen suuri sotarikosoikeudenkäynti vuosina 1945–1946. Tuolloin käytiin maailmanhistorian suurin sotarikosoikeudenkäynti jossa osapuolina olivat liittoutuneet voittajavaltiot sekä sodan hävinneestä Saksasta valitut sotarikoksista syytetyt kolmannen valtakunnan johtajat. Tutkimukseni keskittyy oikeudenkäynnin suurimman organisoijan sekä pääsyyttäjän Robert Jacksonin pitämiin puheisiin oikeudenkäynnin alussa sekä lopussa. Aihetta pyrin lähestymään sosiaalista konstruktionismia, diskurssianalyysia sekä Perelmanilaista retoriikan analyysia käyttäen. Tutkimusaineistona toimivat oikeudenkäynnin pöytäkirjat sekä sitä edeltävät viralliset oikeuden asiakirjat.

Oikeudenkäynnissä syytettyjä syytettiin aggressiivisesta sodankäynnistä, sotarikoksista sekä rikoksista ihmisyyttä vastaan. Näiden yli Jackson nosti kuitenkin yhden syytteen, jonka oli tarkoitus sisällyttää itseensä kaikki edellä mainitut syytteet: rikollinen salaliitto. Jackson muodosti salaliitosta sosiaalisen konstruktion jota hän pyrki tuomaan julki ja edistämään retoriikkaa käyttäen. Millainen oli tämä salaliitto, ja miten se tuotiin ilmi? Tarkoitukseni on pyrkiä muodostamaan kuva salaliitosta ja sen julkituonnista, sekä arvioida miten Jackson retorisesti sekä argumentatiivisesti onnistui salaliiton esilletuonnissa. Jacksonin piti luoda

sisältöä kansainvälisen sotarikollisuuden käsitteelle, jonka hän pyrki tekemään puheissaan oikeudenkäynnin alussa sekä lopussa.

Työni dispositio on kronologinen ja pyrkii tuomaan esille tekijät jotka johtivat oikeudenkäyntiin sekä antamaan lukijalle kuvauksen oikeudenkäynnin tapahtumista ja ongelmista. Nürnbergin oikeudenkäynti oli ensimmäinen laatuaan ja verrattuna kansallisiin oikeudenkäynteihin myös hyvin erilainen. Oikeudenkäynti eteni erikoisista sattumuksista toisiin, ja toimi monella eri tavalla ennakkotapauksena. Tästä syystä on myös syytä selventää niitä asioita, jotka tekivät Nürnbergin oikeudenkäynnistä historiallisesti ainutlaatuisen tapahtuman.

Sisällysluettelo

1. Taustat ja relevanssi	3
1.1. Tutkimuksen ulottuvuuksista	4
1.2. Poliittinen oikeudenkäynti	5
1.2. Aiempi tutkimus	7
1.2. Oikeudenkäynnin problematiikka	9
2. Tie Nürnbergiin	10
2.1. Kivinen alkutaival	10
2.2. Päätös oikeudenkäyntien puolesta	11
2.3. Oikeudenkäynnin osapuolet ja pääperiaatteet	14
2.4. Syytteet	21
2.5. Syytetyt	26
3. Tutkimuksen metodologia	28
3.1. Sosiaalinen konstruktionismi	28
3.2. Diskurssianalyysistä	29
3.3. Retoriikka	31
4. Oikeudenkäynti lähestyy	42
4.1. Alkuvaikeuksia	45
4.2. Alustavat istunnot	49
5. Jacksonin avauspuhe	51
5.1. Oikeudenkäynti alkaa	51
5.2. Salaliiton luonne	53
5.3. Laiton tie valtaan	64
5.4. Rikokset Juutalaisia vastaan	68
5.5. Aggressiivinen sodankäynti ja sotarikokset	73
5.6. Laillisuus	76
5.7. Yksilöllinen vastuu	80
6. Amerikkalaisten osio	83
6.1. Dokumenttipainotteinen oikeudenkäynti	84
6.2. Todistajia, videoita ja kutistettuja kalloja	87
6.3. Salaliitto rakoilee	88
6.4. Puolustuksen puheenvuoro	92
6.5. Jacksonin lopetuspuheenvuoro	95
6.6. Salaliiton rajat	106

7. Tuomio	109
8. Lähteet ja kirjallisuus	113

1. Taustat ja relevanssi

Vuosina 1945–49 käytiin Nürnbergissä tähänastisen historian suurimmat kansainväliset sotarikosoikeudenkäynnit. Syytteessä olivat pahamaineiset Kolmannen valtakunnan johtajat, joiden ihmisoikeusrikkomuksien laajuuden hahmottaminenkin oli vaikeaa. Oikeudenkäynneillä oli hyvin tärkeä rooli aikansa maailmanpoliittisessa tilanteessa. Tuomitsemalla natsijohtajat pyrittiin antamaan Saksalle eräänlainen synninpäästö, luomaan diplomaattista hyvää tahtoa Neuvostoliiton ja länsiliittoutuneiden välillä, sekä kronikoimaan sotavuosien tapahtumat mahdollisimman kattavasti.

Vuonna 1945 kansainvälinen rikosoikeus oli vasta lapsenkengissään, eikä ollut lainkaan selvää kuinka tulisi menetellä saksalaisten sotarikollisten suhteen. Tähän asti hallitseva ajatus oli ollut, että valtion tulee itse selvittää sisäisesti sodan jälkipuinti. Toisten valtioiden puuttuminen tällaiseen koettiin vieraaksi, kuten myös ajatus siitä, että yksilöitä voitaisiin syyttää valtion toimista. Jo ensimmäisen maailmansodan jälkeen olivat ympärysvallat vaatineet sotarikollisiksi katsomiensa saksalaisten syyttämistä. Tämä tehtävä annettiin saksalaiselle oikeusistuimelle jota tarkkailivat ympärysvaltioiden edustajat. Oikeudenkäynnit osoittautuivat kuitenkin farssiksi: kansallinen tuomioistuin oli haluton tuomitsemaan saksalaisia sotilaita ja langetetut tuomiot olivat hyvin kevyitä. Myös Keisari Wilhelm haluttiin asettaa syytteeseen, mutta hänen onnistui välttää tuomioistuin pakenemalla Hollantiin. Nyt haluttiin välttää tällainen vastuun pakoilu.¹

Etenkin ensimmäisellä Nürnbergin sotarikosoikeudenkäynnillä on hyvin poliittinen leima. Jotta syytteet ja rangaistukset voitiin kohdistaa henkilöihin valtion sijaan, oli suurin osa oikeusperiaatteista luotava vasta rikokseksi määritettävän teon jälkeen, eli suuri osa syytteistä oli *ex post facto*.² Kansainvälinen oikeus sinällään oli ajatuksena jo vuosisatoja vanha. Nyt kuitenkin kävi hyvin selväksi, ettei sen kehitys ollut pysynyt 1900-luvun ihmisen tuhoamiskyvyn luovuuden perässä. Oli luotava edellytykset ehkäistä tulevaisuudessa toisen maailmansodan kaltaiset tapahtumat tekemällä selväksi, että yksilö voisi joutua vastuuseen toimistaan, vaikka ne olisi tehty valtiokoneiston varjossa. Koska ennakkotapausta tai aiempaa lainsäädäntöä ei ollut olemassa, oli oikeudenkäynnin legitimitetti perusteltava äärimmäisen vakuuttavasti. Käytännön

¹ Britannica 2005 – war crime – definition and conceptual development.

² Laki laadittu vasta rikoksen jälkeen, ts. toiminta ei ollut laitonta tekohetkellä.

tulokset jäivät kuitenkin hyviä aikeita huomattavasti laihemmiksi. Nürnbergin oikeudenkäyntien olosuhteet olivat niin ainutlaatuiset, että niiden toisintaminen oli käytännössä mahdotonta. Seuraavan voittajavaltojen masinoiman oikeudenkäynnin oli tarkoitus kohdistua Saksan teollisuuden edustajia vastaan, mutta tämä oikeudenkäyntiä ei koskaan toteutettu. Yhdysvaltojen hegemoninen asema oikeudenkäynnin järjestelyissä yhdistettynä huonoihin kokemuksiin yhteistyöstä Neuvostoliiton kanssa, sai Yhdysvallat toteuttamaan jatko-oikeudenkäynnit itse. Lopulta kaikki neljä voittajavaltaa pitivät Saksassa omia oikeudenkäyntejään miehityshallinnon lain alaisuudessa.³

Populaarihistoriassa vallitseva kuva Nürnbergin oikeudenkäynneistä lähentelee usein enemmän myyttistä kuin realistista käsitystä tapahtumista. Myyttiin kuuluu, että oikeudenkäynnit olivat mallitapaus oikeudesta ja siitä, miten sotarikolliset ja tyrannit saavat sen tuomion mikä heille kuuluu, ja ettei enää kukaan voisi suorittaa rikoksia ihmisyyttä vastaan valtiokoneiston varjossa. Todellisuus oli kuitenkin huomattavasti monimutkaisempi.

1.1. Tutkimuksen ulottuvuuksista

Tutkimukseni kohteena on siis Nürnbergin ensimmäinen kansainvälinen sotarikosoikeudenkäynti. Pyrin selvittämään, *millaisena Nürnbergin ensimmäisen oikeudenkäynnin amerikkalaisten pääsyyttäjä Robert Jackson esitti syytettyjen roolin Kolmannessa valtakunnassa*. Jackson pyrki voimakkaasti esittämään syytettyjen vuosien 1921 – 1945 edesottamukset salaliittona, jossa kaikki syytetyt olivat mukana. Tästä nousee kysymys, *millainen oli tämä salaliittoverkosto, ja miten se tuotiin esille? Millaisen sosiaalisen rakennelman Jackson kuvasi retoriikallaan Kolmannen valtakunnan hierarkioista ja sen varjossa toimineiden syytettyjen roolista oikeuden edessä?* Näin ollen on tarkasteltava myös *milllaisten diskurssien varaan Jacksonin presentaatio rakentui ja millä retorisisilla keinoilla syytettyjä kuvattiin*. Useimpien syytettyjen syyllistäminen oli periaatteellisella tasolla mutkatonta, mutta jotta oikeudenkäynti olisi validi, oli pyrittävä toimimaan edes joidenkin tunnettujen kansallisten oikeusperiaatteiden mukaisesti.

---

³ Bellamy 2010 s. 37-38.

Tutkimuksessani tarkastelen siis oikeudenkäynnissä käytettyä retoriikkaa diskurssianalyysin menetelmin, sekä sitä millaisia sosiaalisia konstruktioita oikeusprosessissa ja sen ympärillä oli läsnä ja miten niitä tehtiin ymmärrettäväksi. Tällä pyrin jatkamaan ja täydentämään sitä tarinaa, jonka historiantutkimus on luonut oikeudenkäynneistä poliittisena ilmiönä. Tutkimusaineistona toimivat oikeudenkäyntiä edeltäneet lausunnot, itse oikeudenkäynnin viralliset pöytäkirjat sekä muut keskeisten henkilöiden esille tuomat lausunnot kirjeissä, lehdistössä sekä muistelmateoksissa.

1.2. Poliittinen oikeudenkäynti

Nürnbergin oikeudenkäyntien poliittisuus itsessään on siis jo tunnettu käsite. Syytökset olivat perustaltaan poliittisia ja tapaus herätti jo aikanaan paljon kärkevää kritiikkiä sen puutteellisten oikeusperiaatteiden vuoksi. Poliittinen itsessään koetaan usein luonteeltaan negatiiviseksi termiksi. Esimerkiksi poliittiset virkanimitykset tai poliittiset syyt mielletään usein vaihtoehdoksi sille, mikä olisi ollut kenties oikeudenmukaisempaa toimintaa. Toisaalta tulee muistaa, että uuden lain luominen on aina myös osaltaan poliittinen toimenpide. Lavean määritelmän mukaan poliittista esiintyy samassa tilassa inhimillisen päätöksenteon sekä hierarkioiden kanssa, tai Kari Palosen määritelmän mukaan siellä ”missä voi tehdä toisin”. Ihmisten toiminta on siis aina poliittista kun on tehtävä ratkaisuja kahden tai useamman vaihtoehdon välillä ihmisten välisissä ristiriitatilanteissa. Tällä politiikan lavealla määritelmällä on lopulta hankalaa perustella, miksi lähestulkoon jokainen oikeudenkäynti historiassa ei olisi luonteeltaan poliittinen.

Poliittista määritellessä käsitettä voidaan venyttää lähes loputtomasti. Jo 1960-luvulla esitetty väite ”yksityinen on poliittista” mahdollistaa poliittisen rajojen laajentamisen eduskuntavaaleista perhe-elämään asti. Tarkoituksenani ei ole vetää käsitteelle uusia rajaviivoja, vaan tyydyn toteamaan, että *Nürnbergin oikeudenkäynnissä oli pohjimmiltaan kyse sekä politiikasta että rikosoikeudesta*. Oikeusistuin luotiin poliittisella päätöksellä, sen toimintaperiaatteita ohjasivat poliittiset välttämättömyydet, se käsitteli poliittisia vainoja ja ulkopoliitiikan äärimmäistä jatketta eli sotaa, ja lähes kaikilla sen toimijoilla oli omat henkilökohtaiset, institutionaaliset tai suurvaltapoliittiset tavoitteensa. Täysin hyödytöntä olisi tutkia kaikkea oikeudenkäyntiin liittyvää poliittisena, käsitteiden määrittelyn tapahtumahorisontin ylittäminen sirpaloisi

tutkimuksen epäkoherentiksi.

Poliittisuudestaan huolimatta on tärkeää muistaa, että oikeudenkäynnin sydämessä toimi kuitenkin rikosoikeudellinen instituutio. Tuomioistuimen pääperiaatteet sekä syyttäjän ja tuomioistuimen välinen erityissuhde saivat aikaan voimakkaan poliittisuuden vaikutelman, eikä varsinaisesti puolueettomuudesta voida puhua. Ajoittain tuomioistuin kuitenkin näytti hauistaan ja osoitti nöyryyttävälläkin tavalla syyttäjälle, ettei tuomiota jaeta itsestäänselvyytenä, vaan jokainen tapaus on perusteltava. Ainoastaan venäläiset tuomarit olivat riippuvaisia oman esivaltansa poliittisesta tahdosta ja kokivat oikeudenkäynnin pääasiallisesti poliittisena toimenpiteenä, jossa syytettyjen kohtalo oli jo päätetty ja oli vain julistamista vailla. Kokonaisuutena tuomioistuin ei kuitenkaan ollut hirttotuomioautomaatti. *Vaikka syytteet voitiin perustella poliittisella päätöksellä, tuomiot olivat oikeusistuimen perustelemia.* Orend myös huomauttaa, että oikeudenkäynnin rehellisyyttä voidaan myös tarkkailla numeroiden valossa: 22 syytetystä 3 vapautettiin ja 19 tuomittiin. Tuomituista yksitoista tuomittiin kuolemaan ja kahdeksan vaihtelevan pituisiin vankeusrangaistuksiin. Näin ollen tuomitsemisprosentiksi jää noin 86 prosenttia, joka on melko hyvin linjassa kehittyneiden maiden tuomioistuihin tuomiomäärien kanssa.⁴

Poliittisuuteen viittaa erityisesti se, että oikeusistuin sivuutti useita länsimaisen lainsäädännön pilareita, kuten sen, *ettei ketään tule tuomita mikäli olemassa olevaa lakia aiheesta ei ole, sekä ettei ketään voida tuomita sellaisen lain nojalla, joka ei ollut voimassa tekohetkellä.* Toisaalta voidaan argumentoida, että nämä periaatteet koskevat kansallista lainsäädäntöä, siinä missä ylikansallinen laki voi nojata myös yhdessä sovittuihin periaatteisiin: kansainvälisellä areenalla ylintä auktoriteettia ei ollut. *Suvereeni valta miehitetyssä Saksassa antoi kuitenkin liittoutuneille oikeutuksen muokata Saksan sisäisiä lakeja,* joihin syytekirja sisällytettiin. Myöhemmin muun muassa Hannah Arendt kritisoi oikeudenkäynnin periaatteita heikoiksi: aiemmat sopimukset eivät määritelleet aggressiivista sodankäyntiä millään tavalla, eivätkä määrittäneet rangaistuksia sopimusten rikkomisesta. Hollantilainen juristi Bert Röling, joka osallistui Tokion sotarikosoikeudenkäynnin tuomioistuimessa, totesi omassa analyysissään Nürnbergin sekä Tokion oikeudenkäynneistä, että ne olivat vain voittajien propagandatyökaluja joilla he halusivat

---

⁴ Orend 2006 s. 171.

peitellä omia rikoksiaan. Oikeusteoreetikko Hans Kelsen, joka oli alun perin puolustanut kansainvälisen oikeusistuimen perustamista Toisen Maailmansodan lopussa, oli lopulta myös yksi oikeudenkäynnin suurimmista kriitikoista. Kelsen totesi Nürnbergin oikeudenkäynnin muodostavan myös ennakkotapauksen siitä, että jatkossa sodan jälkeen voittajavaltio tai valtiot voisivat aina jatkaa vihollisuuksia perustamalla omia tuomioistuimiaan, jotka toimisivat retroaktiivisten *ex post facto* -periaatteiden mukaisesti ja näin tuomita näennäisesti voitettun valtion edustajat sotarikoksista.⁵

Puolustus taas yritti vedota useastikin poliittisiin seikkoihin, kuten Versaillen rauhansopimuksen epäoikeudenmukaisuuteen, oikeudenkäynnin edetessä. Nämä vetoomukset kaatuivat suurimmalta osin oikeudenkäynnin ennalta sovittuun luonteeseen. Mahdollisuus syyllistää liittoutuneita *tu quoque*⁶ – vetoomuksilla tai vedota *ex post facto* -syytteisiin eliminoitiin jo oikeudenkäynnin peruskirjassa. Näin ollen vetoomukset esimerkiksi Talvisotaan tai Molotov-Ribbentropp – sopimukseen eivät toimineet ainakaan välittömästi. Tuomiolla ei lopulta ollut pelkästään joukko syytettyjä, vaan koko natsi-ideologia. *Ideologian katsottiin olleen toimijoiden välillä vallinnut koheesio*, vähintäänkin se oli suuri vaikuttaja. Salaliittosyytteen voidaan siis katsoa suuntautuneen paitsi syytettyjä itseään, myös ideologiaa vastaan. Salaliitto tarkoitti käytännössä, että syytetyillä oli yhteisvastuu tapahtuneista rikoksista sekä ideologian mukaisen politiikan ylläpitämisestä. Kuvaa tästä yhteisvastuusta pyrittiin maalaamaan retoriikan avulla.

1.2. Aiempi tutkimus

Nürnbergin oikeudenkäynneistä on kirjoitettu lukuisia kirjoja ja artikkeleita, ja aihepiirin tiimoilta on kuvattu muutama elokuvakin. Kirjat voidaan jaotella niiden sisäisen teeman mukaan eri kategorioihin. Aihepiirin lyhyemmät yleisteokset, alustukset sekä artikkelit usein yksinkertaistavat oikeudenkäynnin lähes sankaritarinaksi, pelkistäen prosessin lähinnä ideaan siitä, että pahoja ihmisiä rangaistaan.

---

⁵ Zolo 2009 s. 140-142.

⁶ ”Sinä myös”.

Oikeudenkäyntiin tarkemmin perehtyviä yleisteoksia on kirjoitettu kourallinen. Ensimmäiset yleisteokset aiheesta kirjoittivat Jackson itse sekä avustavassa roolissa oikeudenkäynnissä toiminut Drexel Sprecher. Jacksonin vuonna 1954 kirjoittama teos *Tyranny on Trial: The Evidence at Nuremberg* on lähinnä toisinto oikeussalin tapahtumista, kun taas Sprecherin vuonna 1950 julkaistu *Inside the Nuremberg Trial: A prosecutor's comprehensive account* on huomattavasti henkilökohtaisempi kuvaus prosessista, syventyen kuitenkin enemmän oikeudenkäynnin teknisiin ongelmiin ja yksityiskohtiin. Jatko-oikeudenkäyntejä johtaneen ja pääoikeudenkäynnissä avustaneen Telford Taylorin vuonna 1992 julkaistu eepos *The Anatomy of Nuremberg Trial: a personal memoir* on yksityiskohdiltaan kattavampi sekä kantaaottavampi henkilökohtainen kuvaus tapahtumista, keskittyen lähinnä syyttäjien työntekoon. Teos on ajallisesti paljon muita muistelmallisia kuvauksia myöhemmin kirjoitettu ja heijastelee Taylorin henkilökohtaisia näkemyksiä muun muassa siitä, miten hänen mielestään Yhdysvallat pettivät niin kutsutut Nürnbergin periaatteet lähtemällä sotimaan Vietnamissa.

Ensimmäiset kunnolliset sivullisten tutkijoiden kirjoittamat kattavat yleisteokset alkoivat ilmestyä 1980-luvulla. Ensimmäinen todella kattava teos oli Robert E. Conotin 1983 kirjoittama *Justice at Nuremberg*, joka ensimmäisenä teoksena keskittyy paitsi oikeusprosessiin myös taustoittaa syytettyjen edesottamuksia ja liittää oikeusprosessia enemmän historialliseen kontekstiinsa. Conotin kirja aloitti myös niin sanotun proosallisemman perinteen aihepiiristä. Useimmat sen jälkeen ilmestyneistä teoksista ovat kirjoitettu enemmän tarinan muotoon ja kaupallisina kirjoina ne pyrkivät myös viihdyttävyyteen. Tällaisia teoksia ovat muun muassa myös vuonna 1994 julkaistu Joseph Persicon *Nuremberg: Infamy on Trial*, Tusa & Tusan 2010 julkaistu järkälemäinen teos *The Nuremberg Trial*, sekä James Owenin 2006 julkaistu *Nuremberg: Evil on Trial*. Kenties kattavimman kuvaksen kirjoittivat Ann & John Tusa, joka pureutuu useimpiin oikeudenkäynnin yksityiskohtiin viiltävän tarkasti. Teokset ovat luonteeltaan yhtä geneerisiä kuin nimensäkin, mutta tutkimuksena varsin päteviä. Yleiskatsausta aiheeseen tarjoaa myös Christopher Doddin julkaisema alustuksen sekä kirjekokoelman sisältämä teos *Letters from Nuremberg: My Father's Narrative of a Quest for Justice*. Teos sisältää avustavana pääsyyttäjänä toimineen Thomas Doddin kirjeet vaimolleen, joissa hän kuvailee oikeudenkäyntiä sekä sen puitteita melko yksityiskohtaisesti ja tunnepitoisesti. Christopher Dodd toimii isänsä Thomasin tavoin Yhdysvalloissa Senaattorina, ja kirjekokoelma toimi Thomas Doddiin

painottuneen aiemman tutkimukseni *Kansanvälisen oikeuden pioneeri: Thomas Doddin rooli Nürnbergin ensimmäisessä sotarikosoikeudenkäynnissä* lähdemateriaalina.

On myös nostettava esille aidosti asiaan perehtyvän tutkimuskirjallisuuden harmillinen puute. Todellisia asiantuntijateoksia on vain kourallinen useimpien teoksien tyytyessä vain siteeraamaan oikeudenkäynnin peruskirjaa summaarisesti tai tuomaan vain keskeisimpiä ja tunnetuimpia faktoja julki. Jacksonin puheita on analysoitu tutkimuskirjallisuudessa pintapuolisesti, mutta nämä analyysit ovat tehty pääasiassa oikeudenkäynnin yleisen konseptin ja suosion kannalta. Kirjoittajat lähinnä korostavat aikalaisia reaktioita oikeudenkäynnin periaatteiden suhteen sekä ylistävät Jacksonin dramaattista tyyliä. Rikollisen salaliiton suhteen nämä analyysit ovat vaiti, ja sitä tarkasteltaessa käsillä oleva tutkimus on ensimmäinen laatuaan.

1.2. Oikeudenkäynnin problematiikka

Oikeudenkäynnin tuomarin- sekä syyttäjänistuin jaettiin liittoutuneiden voittajavaltioiden, Yhdysvaltojen, Iso-Britannian, Ranskan sekä Neuvostoliiton kesken. Kunkin valtion syyttajaorganisaatio sai oman vastuualueensa, joista Yhdysvaltojen oli epäselvin, suurin sekä raskain. Koko oikeudenkäynnin pääasiallisena dynamona toimi Yhdysvaltojen syyttäjänistuin, sillä lähes kaikki aineisto sekä syytettyjen selkeä enemmistö olivat amerikkalaisten hallussa. Yhdysvallat hallitsi myös käytännön asioita oikeudenkäynnin ympärillä suvereenisti ja toi peliin enemmän resursseja kuin muut osapuolet yhteensä.

Yhdysvaltain pääsyyttäjäksi presidentti Harry Truman nimitti Korkeimman Oikeuden tuomarin Robert Jacksonin. Vahvana persoonana tunnettu Jackson oli koko oikeudenkäynnin näkyvin hahmo ja suurin ideoija. Truman antoi Jacksonille vapaat kädet oikeudenkäynnin suhteen, jolloin Jackson oli käytännössä ainoa henkilö koko organisaatiossa joka ei ollut tilivelvollinen kenellekään. Jacksonilla olikin vahvoja visioita siitä, miten oikeudenkäynti etenisi hänen asettamiensa päämäärien mukaisesti.

Yhdysvaltojen syyttäjien vastuulla oli tietynlainen kokonaiskuvan luominen vuosien 1921 – 1945 tapahtumista. Jackson katsoi että tämä kuva voitaisiin parhaiten saada yhtenäiseksi

salaliittosyytteellä, jossa kaikkia syytettyjä syytettäisiin yhteisestä suunnitelmasta ja salaliitosta erilaisten kansainvälisten suurrikosten toteuttamiseksi. Tämän salaliiton katsottiin alkaneen Kansallissosialistisen puolueen perustamisesta vuonna 1921, huipentuneen sodan alkamiseen 1939 ja saaneen päätöksensä Saksan ehdottoman antautumisen päivänä 1945. Tutkimukseni fokus on Jacksonin retoriikassa sekä hänen sosiaalisissa konstruktioissaan, ja keskittyy väitetyn *rikollisen salaliiton eli syytekohta yhden* avaamiseen. Salaliitto oli taustalla vallitseva teema halki Yhdysvaltojen presentaation. Tässä tutkimuksessa perehdyn pääasiassa Jacksonin puheenvuoroihin oikeudenkäynnin alussa ja lopussa.

2. Tie Nürnbergiin

Jo vuonna 1943 liittoutuneiden keskuudessa tiedostettiin toisen maailmansodan päättyvän akselivaltojen tappioon. Saksa oli siirtynyt strategisesti puolustuskannalle kaikilla rintamilla ja sodan päättyminen Euroopassa oli vain ajan kysymys. Monissa konferensseissa käytiin kiivaita keskusteluja uudesta maailmanjärjestyksestä, ja yksi suurista kysymyksistä oli, kuinka menetellä Kolmannen valtakunnan johtajien suhteen. Pikaiset teloitukset elivät pitkään varteenotettavimpana vaihtoehtona, mutta sodan poikkeuksellinen julmuus alkoi hiljalleen puoltaa yksilöllistä oikeuden jakamista.

2.1. Kivinen alkutaival

Ensimmäisen kerran ajatus oikeudenkäynneistä tuotiin esille Neuvostoliiton ulkoministeri Vjatsheslav Molotovin toimesta lokakuussa 1942. Tuolloin Molotov kirjoitti useille Itä-Euroopan Lontooseen paenneille hallituksille, että natsijohtajat voitaisiin asettaa syytteeseen kansainvälisen erityistuomioistuimen eteen. Länsiliittoutuneiden johtajat eivät kuitenkaan uhranneet juurikaan ajatusta sodanjälkeisille oikeudenkäynneille, vaan olivat yksinkertaisten pikateloitusten kannalla. Ensisijaisena päämääränä oli vielä sodan voittaminen.

Marraskuun ensimmäisenä päivänä 1943 Yhdysvallat, Iso-Britannia sekä Neuvostoliitto antoivat ensimmäisen yhteisen julkilausuman siitä, mitä sotarikollisille tapahtuisi. Tässä Moskovan

julistuksessa määritettiin useita yleisperiaatteita, kuten se, että rikoksiin syyllistyneet tuomittaisiin rikoksen tapahtumapaikalla ja oikeudenkäynneissä noudatettaisiin kunkin tapahtumapaikan paikallisia lakeja. Niitä sotarikollisia, joiden rikokset eivät rajoittuneet mihinkään tiettyyn paikkaan, kohdeltaisiin toisin. Tässä ylimalkaisessa julistuksessa ei kuitenkaan tuotu ilmi mitä rikollisille täsmälleen ottaen tapahtuisi, eikä siinä puhuttu sen enempää oikeudenkäynneistä kuin teloituksistakaan. Liittoutuneiden ulkoministerit kuitenkin alkoivat painia perustavanlaatuisen ongelman kanssa: kuinka menetellä niiden johtajien kanssa, jotka olivat hyväksyneet tai määränneet rikoksia ympäri Eurooppaa? Näin he alkoivat luokitella sotarikollisia ja loivat rikollisjohtajan kategorian.⁷

Asiaa puitiin jälleen Teheranin konferenssissa marras-joulukuussa 1943. Stalin ehdotti päivällisellä ohimennen, että sodan lopussa noin 50 000 Saksan asevoimien komentajaa otettaisiin kiinni ja teloitettaisiin. Näin eliminoidaisiin Saksan sotilaallinen uhka tulevaisuudessa. Churchill tyrmistyi ajatuksesta ja totesi etteivät Englannin kansa ja parlamentti hyväksyisi tällaista ratkaisua. Roosevelt sen sijaan oli suopeampi ajatusta kohtaan, tosin hänen mielestään tulisi teloittaa ”ainoastaan 49 000”. Ajatuksesta kuitenkin luovuttiin Churchillin jyrkän vastustuksen vuoksi. Churchillkaan ei natsijohtajien teloituksia varsinaisesti vastustanut, mutta hänen jyrkkä reagointinsa kertoo omaa kieltään siitä, miten kaukana osapuolten ajatukset vielä toisistaan olivat.⁸

2.2. Päätös oikeudenkäyntien puolesta

Yhdysvaltain hallitus oli vahvasti erimielinen sotarikollisten kohtelun suhteen. Suurimmat taistelut käytiin eritoten valtionvarainministeri Henry Morgenthauin sekä puolustusministeri Henry Stimsonin välillä. Morgenthauin suunnitelma oli sinänsä yksinkertainen: natsijohtajat tulisi teloittaa ja Saksa tuli riisua teollisuudesta ja aseista täysin. Oli varmistettava ettei Saksa enää koskaan voisi aloittaa yleiseurooppalaista sotaa, joka oli myös Stalinin linja. Morgenthau, joka itsekin oli juutalainen, reagoi hyvin vahvasti juutalaisten kansanmurhaan ja kenties tästä syystä ajoi Saksan teollisuuden alasajoa voimakkaasti. Stimson ei hyväksynyt Morgenthauin

---

⁷ Tusa & Tusa 2010 s.23-24.

⁸ Gellately 2004 s.1-12, Owen s. 2-3.

suunnitelmia. Hänen mukaansa Saksan teollisuuden purkaminen ajaisi koko Euroopan taloudelliseen lamaanukseen. Stimson piti välttämättömänä asianmukaista oikeusprosessia, johon tuli sisällyttää kansalaisen perusoikeuksia koskevan lain keskeiset kohdat, ja tällä hän tarkoitti nimenomaan Yhdysvaltojen perustuslain suomia oikeuksia. Ratkaisun tulisi olla ”huolellisen harkinnan ja tarkkaan määritettyjen menettelytapojen tulos”. Yhdysvaltojen tulisi olla johtavana jäsenenä jonkinlaisessa kansainvälisessä tuomioistuimessa, jossa asetettaisiin syyteeseen tärkeimmät natsivirkamiehet ja poliitikot. Yhteenvetona Stimson totesi, että Yhdysvaltojen korkeimman oikeuden perusperiaatteiden tulisi olla natsijohtajia vastaan käytävien oikeustoimien perusta.⁹

Roosevelt pysyi kuitenkin teloitusten kannalla. Quebeckin konferenssin seurauksena annettiin Rooseveltin ja Churchillin toimesta julkilausuma, jossa todettiin ettei oikeusprosessi olisi natsijohtajien kohdalla tarkoituksenmukainen. Oikeusistuimen perustaminen, syytteen muotoilu ja todisteiden etsiminen toisivat mukanaan valtavia vaikeuksia, eikä tuomarien harteille voisi jättää tällaista vastuuta.

Eriävä mielipide saatiin kuitenkin yllättävältä suunnalta. Lokakuussa 1944 Stalin olikin muuttanut mieltään ja kannatti nyt oikeudenkäyntejä Rooseveltin ja Churchillin hämmästykseksi. Mahdollista onkin, että Stalin järkeili massateloituksista luopumisen jälkeen näytösoikeudenkäyntien tuovan tapaukselle eniten propaganda-arvoa. Ajatuksen houkuttavuutta lisäsi myös jo käynnissä olleet oikeudenkäynnit. Neuvostoliitto piti etulinjojensa välittömässä läheisyydessä oikeudenkäyntejä, jotka saivat aikanaan suurta julkisuutta. Länsiliittoutuneiden tarkkailijoille ne muistuttivat kuitenkin läheisesti 1930-luvun lopulla käytyjä näytösoikeudenkäyntejä, jotka olivat suurta paheksuntaa länsimaissa herättäneiden suurten vainojen erityispiirre. Tätä kautta neuvostokäytäntö alkoi suosia hiljalleen jonkinlaista oikeudenkäyntiä joukkoteloitusten sijasta. Oikeudenkäyntien funktion venäläiset näkivät pragmaattisena: tuomioistuimen julistuksella syytettyjen syyllisyys voitaisiin julistaa sekä havainnollistaa tehokkaammin. Tähän viittaa myös Nikitsenkon jyrkät kannat Lontoon konferenssissa käydyissä neuvotteluissa. Nikitsenko puolusti innokkaasti syytettyjen oikeuksia, mutta hän myös pyrki muistuttamaan Neuvostoliiton kannasta jonka mukaan syytetyt oli jo

---

⁹ Conot 1983 s. 8-9.

julistettu aiemmissa kokouksissa rikollisiksi, oikeudenkäynnin oli vain tarkoitus vahvistaa tämä.¹⁰

Stimsonin periksi antamattoman asenteen myötä Yhdysvaltojen hallitus alkoi hiljalleen pitää oikeudenkäyntiä teloituksia parempana vaihtoehtona. Tukea hän sai muista ministeriöistä, jotka eivät pitäneet Morgenthaun suunnitelmia asianmukaisina. Stimson julkisti muistion jossa hän toi esille kantansa, jonka mukaan oikeusprosessilla saataisiin parempia tuloksia aikaan kuin pelkällä poliittisella päätöksellä. Aivan kuten Yhdysvalloissa oli menetelty organisoitua rikollisuutta vastaan, syytteeseen voitaisiin asettaa myös tiettyjä organisaatioita, kuten SS ja Gestapo, eikä ainoastaan yksittäisiä johtajia. Kun organisaatio olisi tuomittu rikolliseksi, myös sen jäseniin voitaisiin kohdistaa syyte osallisuudesta salahankkeeseen. Järjestöjen jäsenien ei kuitenkaan automaattisesti katsottaisi olevan rikollisia, vaan jokaisella olisi oikeus tuomioistuinkäsittelyyn.¹¹

Oli kohtalon ironiaa, että Morgenthaun suunnitelman sijaan toteutetun oikeudenkäynnin arkkitehtinä tulisi toimimaan hänen itsensä Rooseveltin hallintoon tuonut Robert Jackson. Jackson oli kiinnittänyt Rooseveltin huomion puolueessa kuohuneen korruption vastaisella puheellaan Demokraattien puoluekokouksessa syksyllä 1932, ja hän saapui Washingtoniin Morgenthaun kutsusta. Roosevelt oli alkamassa toteuttaa New Deal – lakiuudistuksiaan kamppaillakseen 1930-luvulla vallinnutta Suurta Lamaa vastaan, ja hän tarvitsi Jacksonin kaltaisia rohkeita ja asenteistaan tinkimättömiä miehiä laatimaan uutta vero-ohjelmaa Yhdysvalloille. Jackson eteni nopeasti Rooseveltin hallinnossa ja hänet nimitettiin vuonna 1940 Yhdysvaltain oikeusministeriksi.¹²

Kesti yllättävän kauan ennen kuin Roosevelt alkoi luopua kannastaan, ja hänen varovainen puoltavaksi muuttunut kantansa oikeudenkäynnille oli parhaimmillaankin vastahakoinen. Rooseveltin kuolema oli lopulta suurin sysäys oikeudenkäynnin toteutumiselle. Presidentiksi noussut Harry Truman oli Rooseveltista poiketen oikeudenkäynnin suuri kannattaja. Truman uskoi vakaasti lain voimaan sekä tuomarien viisauteen, ja hän suhtautui summittaisiin poliittisesti motivoituneisiin teloituksiin kammoksuen. Yhdysvaltojen delegaatio oli jo aiemmin koettanut

---

¹⁰ Tusa & Tusa 2010, s. 78–80.

¹¹ Conot 1983 s. 11–13.

¹² Persico 1994 s.10.

taivutella Britannian ulkoministeriötä oikeudenkäynnin puolelle ilman mainittavaa menestystä. Trumanin valtaannousun myötä delegaatioilla oli valta antaa ymmärtää, että oikeudenkäynti tapahtuisi joko brittien myötävaikutuksella tai ilman sitä. Näin britit taipuivat oikeuskäsittelyn kannalle 30. toukokuuta, kuukausi Jacksonin nimittämisen jälkeen.¹³

Jacksonin nimittäminen ei tapahtunut ilman kritiikkiä. Jacksonin kollega Korkeimmasta Oikeudesta William Douglas kirjoitti kyseessä olevan törkeä loukkaus vallan kolmijakoa kohtaan nimittää tuomari käyttämään toimeenpanovaltaa. Moni oli sitä mieltä, että mikäli Jackson osallistuisi Nürnbergin tapahtumiin tässä ominaisuudessa, hänen tulisi erota paikaltaan Korkeimmassa Oikeudessa. Jackson keskusteli asiasta Trumanin kanssa ja tarjoutui eroamamaan Korkeimmasta Oikeudesta, mutta Truman kehotti häntä jatkamaan molemmissa tehtävissään.¹⁴

2.3. Oikeudenkäynnin osapuolet ja pääperiaatteet

Salaliittosyyte ei ollut alun perin Jacksonin ajatus, vaan koko oikeudenkäynnin ideaa oli lähinnä kevytmielisesti heitelty ympäri Sotaministeriötä, kunnes se viimein saavutti pienen kolmen ihmisen Erikoisoperaatioiden Osaston. Tällä osastolla se päättyi eversti Murray Bernaysin käsiin, joka alkoi muokata ideaa mahdollisesti toteutuskelpoiseksi. Bernays tiesi, että toteutuakseen idean pitäisi kiivetä samat tikapuut ylös joita pitkin se hänen syliinsä oli pudonnut, mutta tästä huolimatta hän suhtautui tehtäväänsä intohimoisesti. Toisin kuin Morgenthau, Bernays pyrki suhtautumaan ongelmaan pragmaattisesti. ”Mikäli emme tuo näitä petoja oikeuden eteen, menetämme sukupolvemme terapeuttisimman ja opettavaisimman mahdollisuuden”, Bernays totesi. Sodanjälkeisen Saksan organisoinnista vastuussa ollut eversti Mickey Marcus ihastui Bernaysin tapaan lähestyä ongelmaa. Marcus toimitti Puolasta paenneen OSS:n tutkijan Rafael Lemkinin kirjan *Axis Rule in Occupied Europe* Bernaysille. Lemkinin yksi pääteeseistä oli, että SS, Gestapo sekä muut natsijärjestöt olivat pohjimmiltaan vapaaehtoisjäsenyyteen perustuvia rikollisorganisaatioita. Tämä antoi Bernaysille idean jonkinlaisesta luokkasyytteestä: mikäli natsiorganisaatiot voitaisiin todeta rikollisiksi, myös niiden jäsenet voitaisiin tuomita ilman, että

---

¹³ Tusa & Tusa 2010, s. 50–67.

¹⁴ Jarow 2008, s. 78.

jokaisen yksilön syyllisyys pitäisi todeta erikseen. Bernaysin suunnitelma herätti vastustusta monelta eri taholta. Sen suurimpia puutteita olivat *ex post facto* – syytteet sekä ennakkotapauksen puute, eikä mannermaisessa tai venäläisessä oikeustraditiossa edes tunnettu koko salaliiton käsitettä. Jackson kuitenkin kaikesta huolimatta ihastui Bernaysin luonnokseen, ja päätti tehdä siitä suunnitelmansa selkärangan.¹⁵

Jacksonilla oli alusta lähtien vahva visio oikeudenkäynnistä tulevaisuuden suunnan näyttäjänä ja hänen suhtautumisensa oikeudenkäyntiin oli kutsumuksenomaista. Jackson oli vakuuttunut että yksilöt voitaisiin vihdoin tuomita valtion varjossa masinoiduista rikoksista, ja hänen näkemyksensä heijastelivat filosofi Michael Walzerin lausuntoa: ”Sodassa ei voi olla oikeutta, mikäli ei ole olemassa viime kädessä vastuullisia miehiä ja naisia”. Syytettyjen tuomitsemistakin enemmän hän halusi käyttää oikeudenkäyntiä ennakkotapauksena aggressiivisen sodankäynnin kriminalisoinnille sekä totalitarismin tuomitsemiselle. Tavoite oli asetettu korkealle ja sillä oli hintansa. Suureelliset visiot saivat hänet sekä monet muut lopulta unohtamaan syyttäjien pääasiallisen roolin rikosoikeudenkäynnissä: syytettyjen syyllisyyden osoittamisen todistusaineiston perusteella.¹⁶

Jacksonin visio ei kuitenkaan ollut erityisen suosittu muiden osallistujavaltioiden keskuudessa. Etenkin venäläiset ja ranskalaiset vastustivat tällaista suunnitelmaa alusta lähtien. Tämä johti lukuisiin sanaharkkoihin ja jopa Jacksonin yrityksiin hajottaa kansanvälinen kongressi jotta hän voisi itse toteuttaa oikeudenkäynnin haluamallaan tavalla. Jacksonilla oli vaikeuksia toimia etenkin Neuvostoliiton edustajien kanssa, eikä ollut suurikaan salaisuus, että Jackson halveksui kaikkea mitä venäläiset edustivat. Kaiken kaikkiaan konsensuksen saavuttaminen voittajavaltiojen kesken vaati diplomaattisia kykyjä, joita Jacksonilta puuttui. Etenkään kärsivällisyys ei ollut yksi Jacksonin hyveistä. Hän uskoi että oikeudenkäynnin muoto yksityiskohtineen voitaisiin sopia pääosin Amerikkalaisen mallin mukaiseksi ja että neuvottelut kestäisivät maksimissaan viikon: ne kestivät lopulta kuusi viikkoa.¹⁷

Jacksonin vahvuudet ja heikkoudet peilasivat lopulta koko oikeudenkäynnin menestystä. Jackson

¹⁵ Persico 1994, s. 14-19; Conot 1983, s. 11-12.

¹⁶ Owen 2006, s. 3; Tusa & Tusa 2010, s. 68–70; Orend 2006 s. 170.

¹⁷ Taylor 1993 s.59-72.

oli mestarillinen puhuja ja hän onnistui loistavasti luomaan oikeudenkäynnille dramaattisen ilmapiirin, mutta hänen autoritaarinen luonteensa myös ajoi suurvaltojen edustajien välit kulissien takana lähes katkeamispisteeseen. Pesti oli kuitenkin Jacksonille vastustamattoman herkullinen tilaisuus. Välit hänen kollegoihinsa korkeimmassa oikeudessa olivat jokseenkin tulehtuneet, eikä korkeimmalla oikeudella ollut enää ennen sotia vallinnutta vetovoimaansa. Suuren kansainvälisen oikeudenkäynnin johtorooli sen sijaan antoi hänelle hyvin paljon liikkumavaraa sekä valtaa. Jackson oli asemassa luoda sisältöä kansainväliselle lainsäädännölle. Tämä oli hänen moraalinen sekä juridinen ristiretkensä: luoda perusta uudelle maailmanjärjestykselle joka nojaisi lakeihin. Jacksonilla itsellään ei ollut epäselvää se, miten kiistanalaiseen urakkaan hän oli ryhtymässä. Suostumispäätöksensä jälkeen Jackson soitti juuri Harvardista valmistuneelle pojalleen Billille suostutellakseen tämän lähtemään hänen mukaansa. ”Saat puolustaa minua tämän vuoksi vielä kauan sen jälkeen kun olen poissa”, hän totesi pojalleen.¹⁸

Jackson sai Trumanilta täydet valtuudet menetellä kuten halusi oikeudenkäynnin kanssa, eikä hän ollut tilivelvollinen Yhdysvaltojen armeijalle, jonka riveistä suuri osa hänen henkilökunnastaan oli peräisin. Truman antoi Jacksonille täysin vapaat kädet, eivätkä hänen alaisensa olleet vastuussa kellekään muulle kuin Jacksonille itselleen. Jacksonin lähtökohdat olivat kuitenkin ohuet. Lähtökohtanaan hänellä oli vain Murray Bernaysin Sotaministeriölle tekemä luonnos salaliittosyytteestä, hänen sihteerinsä ja poikansa, sekä Bernays itse.

Tarvitsemaansa taustatukea Jackson sai kenraali ”Wild” Bill Donovanilta. Donovan oli Rooseveltin pyynnöstä suunnitellut ja luonut sodan aikana Yhdysvaltain armeijan keskustiedustelupalvelun OSS:n¹⁹, jonka johtoon hänet myös asetettiin. OSS oli kerännyt sodan aikana paljon tietoa potentiaalisista sotarikollisista, ja sen riveistä löytyi myös lukuisia eri alojen spesialisteja sekä kääntäjiä, ja ennen kaikkea Donovanilla oli suhteita sekä armeijaan että Washingtoniin. Donovan ja OSS toivat oikeudenkäyntiin valtavan määrän materiaalista ja tiedollista tukea, jonka myötä hän monella tavalla haastoi Jacksonin aseman.²⁰ Muita Jacksonin

¹⁸ Tusa & Tusa 2010, s. 68–69; Persico 1994 s. 12.

¹⁹ CIA:n edeltäjä.

²⁰ Persico 1994 s. 26-28; Britannica 2005: Donovan, William J.

lähimpiä avustajia olivat eversti Robert Storey, Thomas Dodd²¹ sekä eversti John Amen. Francis Shea, Sidney Alderman sekä Telford Taylor.²² Lähes kaikki Jacksonin avustajat olivat ansioituneita liittovaltion juristeja, mutta vain Donovanilla oli kokemusta sotarikosoikeudesta. On myös tärkeää muistaa, että korkeista armeijan arvoistaan huolimatta suurin osa johtohenkilökunnasta toimivat upseereina vain sodan myötä.²³

Nürnbergin tuomioistuimessa myös tuomareita oli neljä kappaletta ja jokaisella heistä oli sijainen, mikäli päätuomari jostakin syystä on estynyt toimimaan tehtävissään. Truman valitsi Yhdysvaltain tuomariksi entisen oikeuskanslerin Francis Biddlen ja nimitti hänen sijaisekseen tuomari John Parkerin.²⁴ Jackson ei ollut erityisen onnellinen Biddlen valinnasta, eikä Biddle ollut Trumanin ensimmäinen vaihtoehto. Jacksonin mielestä Biddle ei ollut tarpeeksi kyvykäs ja ansioitunut toimiakseen oikeusistuimen tuomarina. Biddle itse oli mielissään nimityksestä. Hän oli seurannut Jacksonia Yhdysvaltojen oikeusministerinä, ja hän oli ollut urallaan koko ajan askeleen Jacksonin perässä. Nyt hänen asemansa haastoi Jacksonin auktoriteetin.²⁵

Molemmilla Trumanin tuomarivalinnoilla oli myös ulkopuolinen motiivi. Biddle oli ollut Jacksonin seuraaja Rooseveltin oikeusministerinä, mutta hän ei ollut tukenut Trumania hänen pyrkimyksissään varapresidentiksi. Truman oli tästä johtuen vaatinut Biddlen eroa välittömästi noustuaan presidentiksi ja Nürnbergin tuomaripaikka oli osoitettu hyvityksenä hänen arvoasemalleen. Parker taas oli tuomari Yhdysvaltojen eteläosista. Hänen pyrkimyksensä nousta korkeimpaan oikeuteen oli torpattu kahteen otteeseen niukasti, johtuen pääasiassa hänen konservatiivisista yhteiskuntapoliittisista näkemyksistään. Jacksonin ja Biddlen välinen arvovaltasuhde kuvastaa jo omalta kohdaltaan koko oikeudenkäynnin institutionaalisia arvoasetelmia. Syyttäjäosapuoli katsottiin alun perin tärkeimmäksi koko prosessissa, tuomareiden rooli riippui lähinnä syyttäjien vakuuttavuudesta.²⁶

²¹ Doddin poika senaattori William Dodd julkaisi isänsä kirjeet Nürnbergistä vaimolleen, jotka ovat olleet aiemman tutkimukseni kohteena.

²² Taylor kirjoitti kokemuksistaan Nürnbergissä teoksen "Anatomy of Nuremberg Trials"

²³ Taylor 1993 s.46–54; Harris s.xxiii Muita läheisiä avustajia oli muun muassa James Donovan, Gordon Dean, William Jackson, Benjamin Kaplan sekä Murray Bernays, heidän roolinsa ei kuitenkaan ole tutkimuksen ymmärtämisen kannalta olennainen.

²⁴ Harris 1954 s.xxiii.

²⁵ Persico 1994 s. 60-62.

²⁶ Owen 2006, s. 8-9; Persico 1994 s. 77.

Attleen brittihallitus halusi alun perin nimittää päätuomarikseen tuomari Sir Norman Birkettin. Birkett oli tunnettu yhtenä Britannian parhaista rikosjuristeista, ja sittemmin hänet oli nimitetty korkeimman oikeuden tuomariksi. Birkett suostui empimättä, mutta ulkoministeriö päätyi suosittelemaan tehtävään korkeamman profiilin omaavaa vanhempaa henkilöä, jotta Britannian arvovalta tuomaristossa tulisi paremmin esille. Päätuomarin rooliin valittiin lopulta muutoksenhakutuomioistuimen tuomari Sir Geoffrey Lawrence, Birkettin suostuessa katkerasti lähtemään hänen sijaisekseen.

Tuomarit päätyivät kuitenkin yhteispäätöksellä nostamaan sijaisensa vertaisekseen, jolloin Birkett otti johtavan roolin sekä tuomiosta keskustellessa että sitä laadittaessa. Oikeutta valittiin johtamaan Lawrence, joka ei ollut yhtä terävä kuin maanmiehensä, mutta hän rauhallisilla ja arvokkailla maneeereillaan vakautti istuimen toimintaa ja pystyi ennaltaehkäisemään oikeudellisia sekä poliittisia ongelmia tuomariston keskuudessa.²⁷

Tuomareiden valintaan liittyy myös yksi oikeudenkäynnin kiistanalaisista tapahtumista. Neuvostoliiton pääsyyttäjäksi nimitettiin alun perin Stalinin näytösoikeudenkäynneissä tuomarina toiminut Iona Nikitshenko, mutta hänet siirrettiin piakkoin tuomariksi ja hänet korvasi Roman Rudenko. Kellään tuskin oli suuriakaan luuloja Neuvostoliiton edustajien puolueettomuudesta, mutta tällainen vastuunsiirto häpeilemättömästi alleviivasi istuimen ja syyttäjän välistä yhteistyötä. Venäläiset itse tuskin edes ymmärsivät asiaan kohdistuvaa kritiikkiä: venäläisessä oikeustraditiossa, kuten mannermaisessa yleisestikin, tuomari ei ole vain puolueeton välittäjä osapuolien välillä vaan hänelle kuuluu monet niistäkin rooleista jotka angloamerikkalaisessa traditiossa kuuluvat syyttäjälle. Näin ollen venäläiset eivät varsinaisesti ymmärtäneet myöskään Jacksonin vaatimusta siitä että tuomareiden tulisi olla itsenäisiä ja puolueettomia.²⁸ Nikitshenkon lisäksi toisena venäläisenä tuomarina toimi Alexander Volchov, mystinen persoona joka oli toiminut muun muassa elokuvatuottajana. Sekä Nikitshenko että Volchov pidättäytyivät lopulta tekemästä päätöksiä itsenäisesti ja tarvitsivat jatkuvasti ohjeita Moskovasta. Tämän lisäksi venäläisten syyttäjäjoukkoon kuului muun muassa Andrei

---

²⁷ Owen 2006, s. 9-11

²⁸ Conot 1983 s. 18-19.

Vishinsky, joka oli johtanut Moskovan puhdistusoikeudenkäyntejä 1930-luvun lopulla. Tämä toimi yhä muistutuksena siitä, että Toinen maailmansota oli voitettu tavalla, joka jätti puolet Euroopasta yhä autoritaarisen hallinnon alaisuuteen.²⁹

Kvartertin täydensivät ranskan tuomarikaksikko Henri Donnedieu de Vabres ja Robert Falco. De Vabres toimi kansainvälisen lainsäädännön professorina, pikkumaisena pidetty Falco sen sijaan oli Ranskan korkeimman oikeuden jäsen. Vaikka tuomaristo koostui kaikilta osin korkearvoisista persoonista, sen toiminnan voidaan katsoa harmonisoituneen oikeudenkäynnin 10 kuukauden aikana niin hyvin kuin toivoa saattoi.³⁰

Oikeusjärjestykseksi sovittiin mannermaisen sekä angloamerikkalaisen oikeusjärjestyksen synteesi. Tiivistettynä tämä tarkoitti sitä, että angloamerikkalaisen oikeusjärjestyksen dramatiikkaa ja vuorovaikutusta luovat elementit yhdistettiin mannermaiseen tutkivampaan oikeuskäytäntöön. Käytännön lopputuloksena molemmista puolista karsittiin syytetyn suojaa tuovat elementit ja adaptoitiin syyttäjää tukevat elementit. Syytetyt silti saivat mahdollisuuden tulla kuulluksi angloamerikkalaistyyllisessä ristikuulustelussa, josta oikeudenkäyntien kenties suurimmat draaman hetket syntyivät. Puolustus kärsi tästä järjestelmästä eniten: saksalaiset juristit eivät ymmärtäneet ristikuulustelun dynamiikkaa sekä sen suomaa mahdollisuuksia.³¹

Haasteet olivat yhä suuret. Instituutiot oikeudenkäynnille oli luotava lähes tyhjästä ja olemassa oleva kansainvälinen lainsäädäntö oli vailla hampaita mitä natsijohtajien syylistämiseen tulisi yksilötasolla. Kun oikeudenkäynnistä ensimmäisen kerran keskusteltiin Yhdysvaltojen hallituksessa, potentiaaliset pääsyytetyt nähtiin ennemminkin jonkinlaisena rikollisjenginä, kuin vieraan vallan virallisina tahoina. Haasteet olivat ennakoitua suuremmat, sillä aiemmat suunnitelmat pohjautuivat lähes täysin sille oletukselle, että syytettyjen aitiossa istuisivat ainakin Adolf Hitler, Heinrich Himmler sekä Joseph Göbbels. Tämä kuvastaa sitä, miten vähän Saksasta tuolloin tiedettiin ja miten huonosti sen hallintojärjestelmän toimintaa ymmärrettiin.

Ongelmaksi nousi näin ollen painoarvoisten syytettyjen puute. Hermann Göring, Joachim von

²⁹ Foot, Gaddis&Hurrell, s. 159-160.

³⁰ Sprecher 1999 s.109.

³¹ Ks. Owen 2006 tai Taylor 1993.

Ribbentropp sekä Rudolf Hess olivat itsestään selviä valintoja, mutta pienemmän arvovallan omaavien syytettyjen edesottamuksista oli tietoa varsin vähän ja heidän edustavuutensa oli useiden kohdalla hyvin kiistanalaista. Jacksonin halu tuoda koko natsiregiimi tuomiolle pakotti syyttäjän kompromisseihin syytettyjen suhteen, koska Kolmannen valtakunnan jokaiselta hallinnonalalta oli saatava edustaja. Lisäksi oli huomioitava suurvaltapoliittiset arvovaltakeijät. Venäläisten vankina oli vain profiililtaan vaatimattomampia natsihallinnon edustajia, joista kuitenkin piti Neuvostoliiton vaatimuksesta löytää edustajia syytettyjen penkille. Lopputulosta voidaan joiltain osin pitää hyvin vaatimattomana. Esimerkkinä mainittakoon Hans Fritzsche, joka asetettiin syytettyjen penkille edustamaan natsien propagandaosastoa itsemurhan tehneen Göbbelsin tilalle. Sotaa edeltävinä vuosina sekä sen aikana Fritzsche oli toiminut Göbbelsin alaisuudessa kansanvalistus- ja propagandaministeriön lehdistö- sekä radio-osaston päällikkönä. Fritzsche oli toki työskennellyt natsiregiimin hyväksi, mutta hänen suurin rikoksensa oli puhuminen radiossa, eikä hän vastannut juuri kenenkään mielessä kuvaa johtavasta sotarikollisesta.³²

Nürnberg oli symbolisesti mainio paikka oikeudenkäynneille. Se oli vanha kaupunki jota oli kutsuttu Saksan kulttuuriseksi aarraitaksi runsaan ja monipuolisen historiansa vuoksi. Nürnbergistä kansallissosialistit olivat löytäneet henkisen kotinsa ja sen keskiaikainen tunnelma sopi hyvin natsi-ideologian mystiselle luonteelle. Nürnbergissä pidettiin kansallissosialistisen puolueen vuosittaiset kokoukset, ja siellä saivat alkunsa myös niin kutsutut Nürnbergin lait joilla natsit lopulta riistivät juutalaisilta kansalaisoikeudet sekä ihmisarvon. Sodan aikana Nürnbergiä oli pommitettu raskaasti ja sodan päätyttyä Yhdysvaltojen sotilashallitus julisti sen 91-prosenttisesti tuhoutuneeksi. Kaupungissa ei ollut sähköä, vesihuoltoa, puhelinyhteyksiä eikä lennätin- tai postipalvelua ja sen väestö oli kutistunut kolmannekseen. Perimmäinen syy kaupungin valinnalle oli kuitenkin pragmaattinen: kuin ihmeen kautta Nürnbergin oikeustalo sekä sen yhteydessä ollut vankila olivat säilyneet liittoutuneiden pommituksessa lähes vahingoittumattomana, vaikka käytännössä koko kaupunki niiden ympärillä oli raunioina. Vaikka sota oli turruttanut monet julmuudellaan, Nürnbergin lohdukkomat rauniot järkyttivät monia jotka saapuivat työskentelemään oikeudenkäyntiin.³³

---

³² Owen 2006, s. 11-12.

³³ Persico 1994 s. 37-38.

2.4. Syytteet

Oikeudenkäyntiä edeltäneissä konferensseissa sovittiin neljästä syytekohdasta, jotka olivat rikollinen salahanke, rikos rauhaa vastaan, sotarikokset, sekä rikokset ihmisyyttä vastaan. Nämä neljä kohtaa jaettiin syyttäjävaltioiden kesken siten, että amerikkalainen syyttjäosapuoli hoitaisi ensimmäisen syytekohdan, rikollisen salaliiton, joka oli myös syytteistä suurin ja vaikein.

Salaliittosyytös oli etenkin Yhdysvalloissa aikanaan suosittu keino taistella talousrikoksia sekä organisoitua rikollisuutta vastaan. Salaliitolla amerikkalaiset pyrkivät sitomaan kaikki rikkomukset yhdeksi suureksi paketiksi, joka yhdistäisi sekä ennen sotaa tehdyt rikokset, että sen aikana tapahtuneet. Salaliiton konseptista teki erityisen houkuttelevan se, että se antoi rikollisen statuksen teoille, jotka eivät itsessään ole laittomia mutta voitiin sellaiseksi tulkita, mikäli ne edistivät laitonta toimintaa. Käytännössä tätä voidaan havainnollistaa siten, että auton lainaaminen jollekulle on laitonta, mikäli on tiedossa, että autolla tullaan tekemään jotakin laitonta. Näin ollen myös ministeri, joka allekirjoittaa käskyn joka johtaa joukkomurhaan, voidaan asettaa syytteeseen itse teosta.³⁴

Salaliittosyytteen laaja sovellusala myös mahdollisti sen, että syytettyjä voitaisiin syyttää lähestulkoon mistä hyvänsä. Paitsi sotarikoksista, syytökset voitaisiin myös esittää ennen sotaa tapahtuneista ihmisoikeusrikkomuksista kuten juutalaisten vainoamisesta, jolloin koko natsihallinnon jättämä perintö saadaan tuomiolle. Amerikkalaiset uskoivat että syytettyjen joukko oli alusta lähtien kaavaillut valtapiirinsä ulottamista koko Euroopan ylle. Näin ollen salaliitto sitoisi koko syytettyjen joukon hyvin sopivasti yhteen.

Muut syyttäjätahot eivät jakaneet amerikkalaisten intoa salaliittoa kohtaan. Brittidiplomaatit tiedottivat jo ennen oikeudenkäyntiä syyttäjilleen, ettei Saksaa johdettu kollektiivina, ja että strategioissaan Hitler oli ollut ennemminkin opportunistinen kuin suunnitelmallinen. Ranskan rikoslaki taasen ei tuntenut salaliittoa lainkaan ja sen syyttäjät vierastivat suuresti ajatusta salaliittosyytteestä. Niin suuri oli kuitenkin amerikkalaisten vaikutusvalta, että Jackson sai yleensä tahtonsa läpi asiassa kuin asiassa, jopa salaliittosyytteen kohdalla. Jacksonilla oli myös

---

³⁴ Sprecher 1999 s.69; Owen 2006 s.4; Britannica 2005 – war crime – The Nürnberg and Tokyo Trials.

käytännölliset syynsä salaliittosyytteen painotukselle. 17. marraskuuta päivätyssä muistiossaan Storeylle Jackson totesi, että olisi parasta antaa muiden kolmen syyttäjätimin huolehtia lähinnä siitä, mitä oli tapahtunut ja missä, ja jättää syyllisyyden osoittaminen sekä esittäminen Yhdysvaltojen syytäjien tehtäväksi. Jackson ei luottanut kollegoihinsa ja halusi pitää langat tiukasti omissa käsissään. Britit, ranskalaiset sekä venäläiset jakoivat keskenään loput syytöskohdat. Heidän syyttäjärhmänsä suhtautuivat omaan tehtäväänsä hyvin paljon amerikkalaisia pragmaattisemmin ja keskittyivät lähinnä syytettyjen syyllisyyden suoraviivaiseen osoittamiseen.³⁵

Toinen syytekohta nojasi ensimmäiseen ja määräsi syytettäväksi sellaiset henkilöt, jotka olivat osallistuneet aggressiivisen sodankäynnin suunnitteluun ja toteuttamiseen, eli niin sanottuihin rikoksiin rauhaa vastaan. Tämä osio oli brittien vastuulla ja jätti heidän vastuualueekseen käytännössä vain osoittaa, että Saksa aloitti sotia solmittujen sopimusten vastaisesti. Kokonaisuutena britit olivat parhaiten perillä siitä, mitä tunnustuksia he tarvitsivat keltäkin ja mitä dokumentaarista todistusaineistoa heidän tuli hankkia.³⁶

Kolmas ja neljäs syytekohta kattoivat rikokset ihmisyyttä vastaan sekä varsinaiset sotarikokset. Näihin sisältyivät siviiliväestön murhat, orjuuttaminen sekä muut epäinhimilliset toimet ennen sotaa ja sen aikana. Nämä syytteet jaettiin alueellisesti Ranskan ja Neuvostoliiton kesken siten, että ranskalaisten vastuulla oli osoittaa läntisessä Euroopassa tapahtuneet rikkomukset ja venäläisten vastuulla olivat itäiset alueet.³⁷

Salaliittosyytös suunnattiin alun perin vain rikoksia rauhaa vastaan, mutta siinä vaiheessa kun syytteet luettiin, siitä oli tullut oma itsetarkoituksellinen kokonaisuutensa. Näin se lopulta piti sisällään myös peruskirjan loputkin syytekohtat, eli sotarikokset sekä rikokset ihmisyyttä vastaan, ja sen nojalla syytettiin kaikkia oikeudenkäynnin syytettyjä. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että sen varjolla jokaista syytettyä syytettiin kaikista rikoksista, julmuuksista ja hyökkäyksistä, joista oikeuden edessä esitettäisiin todisteita.

³⁵ Owen 2006 s.5-6; Tusa & Tusa s. 102-103.

³⁶ Taylor 1993 s.633; Britannica 2005 – war crime – The Nürnberg and Tokyo Trials.

³⁷ Taylor 1993 s.80-82; Britannica 2005 – war crime – The Nürnberg and Tokyo Trials.

Muut syytekohtat olivat asteittain selkeämpiä, mutta eivät vailla ongelmia. Kansainvälisen lainsäädännön puuttuessa esimerkiksi sodanjulistuksen rikollisuus oli hyvin kiistanalainen asia. Saksa oli kyllä muiden mukana allekirjoittanut erinäisiä hyökkäämättömyyssopimuksia, erityisesti Kellogg-Briandin sopimuksen vuonna 1928. Tästä huolimatta ei vallinnut mitään konsensusta siitä, olivatko nämä sopimukset todella tehneet sodasta lainvastaista. Lisäksi liittoutuneet itse olivat syyllistyneet samojen sopimusten rikkomuksiin Britannian miehittäessä Persian sekä Islannin ja Neuvostoliiton hyökätessä Suomeen. Näiden sopimusten rikkomiselle ei oltu myöskään asetettu mitään selkeitä sanktioita, jolloin puolustus vetosi siihen, ettei niitä oltu alunperinkään tarkoitettu tekemään sodankäynnistä laitonta.³⁸

Kolmas syytekohta oli luonteeltaan huomattavasti kahta ensimmäistä vähemmän kiistanalainen, vaikkakin se oli laajuudeltaan ennennäkemätön. Syytteet oli tarkoitus ulottaa käsittämään tunnustetut sodankäynnissä hyväksytyt ja paheksutut menetelmät ja tavat, kuten väärinkäytökset vankien kohtelemisessa. Tällä oli tarkoitus kattaa muun muassa kolmen miljoonan venäläisvangin kuolema saksalaisilla vankileireillä ja jättää rodullisin perustein hävitetyt siviilit syytekohtan neljä alle. Sotilaita oli ennenkin syytetty sotarikoksista, mutta uutta oli, että syytteet ulotettiin nyt myös heidän johtajiinsa.

Lopullisessa syytelausemassa kohta kolme oli kuitenkin laajentunut sisältämään myös kohdan neljä alle luettavat syytökset, eli rikokset ihmisyyttä vastaan. Kohta neljä laadittiin alun perin erillisenä syytöskohtana, jotta voitiin osoittaa rodullisin perustein tapahtuneen systemaattisen murhaamisen erityislaatuisuus. Vaikka Nürnbergissä nousi ensimmäistä kertaa esille holokaustin kuuden miljoonan uhrin kohtalo, juutalaisten massatuhoamiselle ei suotu erityistä asemaa. On tärkeää muistaa, että oikeudenkäynti alkoi vain kuusi kuukautta sodan päättymisen jälkeen, ja vaikka tarinoita keskitysleirien vapauttamisesta oli käsitelty laajalti lehdistössä, holokaustin ainutlaatuinen luonne ei ollut vielä noussut yleiseen tietoisuuteen. Tämän ongelman kanssa painivat myös syyttäjät, jotka epätoivoisesti kahlasivat läpi loputtomalta tuntuvia määriä todistusaineistoa, yrittäen nähdä niissä säännönmukaisuuksia ja yhteisiä rakenteita. Lopullisen Ratkaisun suunnitelmallinen luonne hahmottui vasta oikeudenkäynnin edetessä, huipentuen Auschwitzin entisen komentajan Rudolf Hössin kuulusteluihin.

---

³⁸ Owen 2006 s. 6-7.

Uusittu kohta kolme sisälsi nyt myös rodullisin perustein tehdyt rikokset ja siinä erillismainintansa saivat puolalaiset, mustalaiset sekä juutalaiset. Heidän katsottiin olevan *kansanmurhan* uhreja, joka oli vielä suhteellisen tuntematon termi. Termin luoja Raphael Lemkin, puolanjuutalainen lakimies, ei sisällyttänyt alun perin termsä merkitykseen juutalaisten kansanmurhaa, mutta sana otettiin käyttöön syytelauselmassa.³⁹

Syytekohdan neljä rikokset ihmisyyttä vastaan oli taasen varattu ensisijaisesti natsien masinoimien poliittisten vainojen käsittelyyn, sekä ennen sotaa, että sen aikana. Syytteessä tehtiin kuitenkin selväksi se, että juutalaisiin kohdistettuja vainoja tultaisiin käyttämään todisteina myös kohdan neljä syytöksiä ajettaessa. Tämä kuvastaa hyvin sitä epäselkeyttä joka vallitsi syyttäjapuolen keskuudessa oikeudenkäynnin alkupuolella.⁴⁰

Oikeudenkäynnin perusperiaatteiden ongelmat tuottivat myös Jacksonille paljon päänvaivaa. *Nullum crimen et nulla poena sine lege*, olivat jo antiikin Roomalaiset sanoneet: Ei rikosta eikä rangaistusta ilman lakia. Jacksonille oli selvää, että natsit olivat syyllistyneet moniin sanainkuvailemattomiin hirmutekoihin, mutta mitä lakeja he olivat rikkoneet? Mitään erityistä lainkohtaa oli mahdotonta osoittaa. Saksa oli allekirjoittanut muiden mukana Kellogg-Briandin sopimuksen, Geneven, Versaillen sekä Haagin sopimukset, ja sittemmin toiminut näiden sopimusten vastaisesti, mutta yksilötason rangaistusten suhteen näistä ei ollut juurikaan hyötyä. Jackson perustelikin, että luomalla tuomioistuimen voittajavaltiot eivät toteuttaneet *ex post facto* – lakia, vaan liittivät jo olemassa oleviin säädöksiin niistä puuttuvan elementin: rangaistuksen sekä sen täytäntöönpanon. Olisiko kansainvälisessä lainsäädännössä ylipäänsä mitään järkeä ilman rikkomusten rangaistavuutta? Jacksonin lopullinen argumentti oli loppujen lopuksi hyvin yksinkertainen. Asia oli liian suuri jotta voitaisiin olla toimimatta, ja perusteluissaan Jackson vetosi itseensä sivilisaatioon antaakseen sanoilleen tarpeellisen painon:

Let's not be derailed by legal hairs-splitters. Aren't murder, torture and enslavement crimes recognized by all civilized people? What we propose is to punish acts which

---

³⁹ Owen 2006 s. 9.

⁴⁰ Owen 2006 s. 7-8.

*have been regarded as criminal since the times of Cain and have been so written in every civilized code.*⁴¹

Toinen ongelmallinen asia oli *tu quoque* – argumentti. Jackson totesi, että mahdollisuus käyttää sitä puolustuksena tuli hylätä täysin. Kaikille oli selvää, että käytännössä syytetyt olivat syytettyinä siksi, että Saksa oli hävinnyt sodan, mutta tämä ei Jacksonin mukaan muuttanut tilannetta mitenkään: murtovaraskin oli oikeudessa vain koska oli jäänyt kiinni. Maxwell-Fyfe oli kuitenkin tästä huolissaan, kuinka he pääsisivät *tu quoquen* ohi? Jacksonin ratkaisu oli kaikessa yksinkertaisuudessaan hyvin pragmaattinen: he tekisivät siitä oikeuskelvottoman argumentin.⁴²

Syytteet saivat lopullisen muotonsa Lontoon kokouksessa elokuun alussa 1945. Tämä niin sanottu Lontoon peruskirja oli kuitenkin hyvin väljä ja jätti paljon avoimia kysymyksiä oikeudenkäynnille, kuten mitä laki aggressiivista sodankäyntiä vastaan tarkoitti käytännössä? Olivatko natsit todella suunnitelleet tekonsa alusta lähtien, ja mistä lähtien? Mikä tekee ihmisestä salaliittolaisen? Peruskirja ei myöskään sisältänyt moniakaan rajoituksia oikeusistuimen toiminnalle, eikä siitä syyttäjien toisistaan poikkeavien kansallisten näkemysten vuoksi tullut idioottivarma työkalu tuomitsemiselle. Se jätti paljon lopulta tuomareiden tulkinnan varaan, ja etenkin peruskirjan pohjalta on perusteltua väittää oikeudenkäynnin olleen tuomareiden kontrollissa. Lontoon peruskirjan neuvottelijat olivat olleet yhtä mieltä siitä, että syytteet natsijohtoa vastaan olivat vedenpitävät, ja että heidän syyllisyydestään ei ollut mitään epäselvyyttä. Tajusivat he asian tai eivät, selvää oli kuitenkin että Peruskirja oli käytännössä vienyt aloitteen heidän käsistään ja antanut sen tuomareille. Murskavoitto syyttäjälle ei ollut enää itsestäänselvyys.

Tusa & Tusan mukaan voidaan myös väittää että juuri tämä epäonnistuminen rakentaa peruskirjan sisään takuut tuomioille on myös yksi sen suurimmista hyveistä, vaikka kyseessä olisikin tahaton hyve. Voidaan myös sanoa, että peruskirja viestii selvästi tavoitteesta pitää reilu oikeudenkäynti. Moneen otteeseen Jackson monen muun ohella viestivät, että mikäli

---

⁴¹ Persico 1994 s. 33-34.

⁴² Persico 1994 s. 35-36.

tarkoituksena on järjestää mitään muuta kuin yleisesti hyväksyttyihin periaatteisiin nojaava oikeudenkäynti, olisi yhteistyötä turha toivoa. Tällaiset viestit suunnattiin pääasiassa oikeudenkäynnin venäläisille edustajille. Lontoossa neuvotelleet delegaatiot joutuivat neuvottelemaan peruskirjan valmiiksi tilanteessa, joka olisi tuottanut haasteita kokeneille diplomaateillekin. Lontoossa neuvotelleille juristeille kansainvälisen konsensuksen lisäksi taakkana oli luoda uutta kansainvälistä lainsäädäntöä. Olosuhteet huomioon ottaen voidaan arvioida, että peruskirja oli lopulta merkittävä saavutus itsessään.⁴³

2.5. Syytetyt

Kaikkien syytettyjen tapauksiin perehtyminen tutkimuksen raameissa ei ole mielekästä. On kuitenkin tutkimuksen ymmärrettävyyden kannalta syytä lyhyesti esitellä syytetyt lyhyesti.

Hermann Göring oli syytettyjen kiistaton ykkösnimi. Entinen valtakunnanmarsalkka sekä Luftwaffen komentaja oli kahminut itselleen useita eri auktoriteettiasemia Hitlerin suorassa alaisuudessa. Rudolf Hess oli ollut aikanaan jopa Hitlerin kakkosmies. Hess oli ollut mukana puolueen alkuajoista lähtien, ja mystisestä persoonastaan tunnettu Hess oli lentänyt vuonna 1941 Britanniaan ilmeisesti neuvotellakseen rauhasta. Oikeudessa Hessin mielenterveys kyseenalaistettiin useaan otteeseen. Joachim von Ribbentrop oli toiminut Saksan ulkoministerinä vuosina 1938-1945. He olivat syyttäjän korkea-arvoisimmat nimet syytettyjen aitiassa.

Wilhelm Keitel sekä Alfred Jodl edustivat oikeudessa korkeinta sotilasjohtoa. Keitel oli toiminut asevoimien ylimpänä komentajana jakamassa Hitlerin komentoja eteenpäin, kun Jodl oli operatiivisen puolen johtajana käytännössä johtanut sodankäyntiä. Erich Raeder oli toiminut taas Saksan merivoimien komentajana vuosina 1928-43, jonka jälkeen hänet oli korvannut Karl Dönitz. Heitä kaikkia syytettiin laittomasta sodankäynnistä sekä rikoksista rauhaa vastaan.

Ernst Kaltenbrunner oli seurannut Reichard Heydrichiä RSHA:n eli Valtakunnan turvallisuusviraston johtajana, joka oli eräänlainen kattojärjestö eri poliisiorganisaatioille. Hän

---

⁴³ Tusa & Tusa 2010, s. 88–89.

oli myös korkea-arvoisin SS:n edustaja oikeudessa. Alfred Rosenberg oli toiminut natsipuolueen pääideologina sen syntyajoista lähtien. Mieleltään häiriintynyt Rosenberg oli obsessiivinen antisemitisti. Tämän lisäksi hän oli toiminut Itäisten miehitettyjen alueiden ministerinä. Wilhelm Frick oli entinen sisäministeri sekä Böömin ja Määrin valtionhoitaja. Hans Frank puolestaan oli toiminut oikeusministerinä sekä miehitetyn Puolan kenraalikuvernöörinä. Julius Streicher oli julkaissut antisemitististä *der Stürmer* –roskalehteä. Tämän lisäksi hän oli toiminut aluejohtajana. Streicher oli vaikea liittää suoranaisesti rikoksiin, mutta hänen täysin vastenmielinen persoonansa teki hänestä helpon tuomittavan. Baldur von Schirach oli toiminut Hitler-jugendin johtajana sekä Wienin aluejohtajana. Fritz Sauckel oli ollut työvoiman mobilisaation johtava henkilö vuosina 1942-45, keskittyen pääasiassa orjatyövoimaan.

Talouspuolen edustajina olivat Walther Funk sekä Hjalmar Schacht. Funk oli toiminut talousministerinä vuosina 1937-45 ja Schacht oli ollut hänen edeltäjänsä. Franz von Papen oli toiminut valtakunnankanslerina ennen Hitleriä sekä Hitlerin apulaiskanslerina vuoteen 1934 asti. Myöhemmin hän otti vastaan Itävallan ministerin paikan. Arthur Seyss-Inquart oli entinen Itävallan kansleri, Puolan apulaiskubernööri sekä miehitetyn Hollannin komissaari. Albert Speer oli nostanut Saksan sotateollisuuden tuottavuuden uudelle tasolle aseistautumisesta sekä tuotannosta vastaavana ministerinä vuodesta 1942. Lisäksi hän oli ollut Hitlerin suosikkiarkkitehti. Constantin von Neurath taas oli toiminut ulkoministerinä ennen von Ribbentroppia, sekä johtanut Böömiä ja Määriä ennen Frickiä. Hans Fritzsche oli toiminut Göbbelsin propagandaministeriössä radiojuontajana. Hänet valittiin aitoon koska hän oli Raederin lisäksi ainoa Neuvostoliiton toimittama syytetty.

Lisäksi poissaolevana tuomittiin Martin Bormann sekä Robert Ley, koska kumpikin oli kuollut ennen oikeudenkäynnin alkua. Bormannin kuolemaa ei voitu todentaa, ja epäiltiin että hän olisi saattanut paeta. Todistajalausunnot kuitenkin osoittivat hänen kuolleen yritettyään paeta saarretusta Berliinistä. Robert Ley oli toiminut vuodesta 1933 Saksan työrintaman johtajana, jolloin hän oli vastuussa muun muassa ammattiliittojen tuhoamisesta. Ley teki itsemurhan ennen oikeudenkäynnin alkua.⁴⁴

---

⁴⁴ Yleisimmät tiedot syytetyistä voi löytää esimerkiksi Wikipediasta.

3. Tutkimuksen metodologia

Tutkimuksessa pureudutaan oikeusprosessissa käytettyyn retoriikkaan sekä niihin diskursseihin ja sosiaaliin konstruktioihin, joita osapuolet pyrkivät luomaan. Pääpaino on Yhdysvaltojen syyttäjänistuinissa ja niin sanotussa Perelmanilaisessa retoriikan analyysissa. Tässä luvussa esittelen käytettävät metodit sekä avaan niiden soveltamista.

3.1. Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalisessa konstruktionismissa on kyse ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvasta merkitysten rakentamisesta, eli merkityksellistämisen kautta konstruoidun jaettua todellisuutta. Näin kielelliset kyvyt ovat yhtä todellisuuden rakentamisen kyvyn kanssa. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan ei siis ole mahdollista kohdata tutkimaamme maailmaa ”puhtaana”, vaan se on aina jostakin näkökulmasta merkityksellistettyä. Sosiaalinen konstruktionismi kyseenalaistaa kielen ja maailman yksinkertaistetun suhteen, jossa kieli nähdään pelkkänä objektiivista totuutta heijastavana peilinä, joka esittää asiat mahdollisimman tarkasti kuten niiden oletetaan olevan. Tällainen kuvaus, jossa yksilön selontekoja arvioidaan sen perusteella miten tarkasti ne kuvaavat todellisia nähtyjä kohteita, on siis sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta lähtökohtaisesti väärä asetelma. Perusteluna tälle on se, ettei kukaan ole käytännössä mahdollisuutta arvioida, kuinka tarkalleen kielelliset kuvaukset tai minkäänlaiset representaatiot, vastaavat oletettua ”todellista” maailmaa. Ei siis voida todistaa kielellemme ulkopuolella olevan jonkin objektiivisesti tulkittavan ei-kielellisen todellisuuden. Konstruktiot eivät myöskään ole irrallisia todellisuudesta, vaan ne ovat osa sosiaalista ja ymmärrettävää todellisuutta. Sosiaalisen konstruktion näkökulmasta kaikki on siis vain sosiaalisen kanssakäymisemme synnyttämiä vaihtoehtoisia käsityksiä olevasta, joista osa on vain vakiintuneempia kuin toiset. Näin ollen konstruktionismin ydin piilee Wittgensteiniltä periytyvässä toteamuksessa ”Kielemme rajat ovat maailmamme rajat”.⁴⁵

Kenneth J. Gergenin mukaan olennaisin oletuksemme sosiaalisessa konstruktionismissa on se, että kaikki termit ja kuvaukset joiden kautta ymmärrämme ja esitämme todellisuutta, eivät ole

---

⁴⁵ Gergen 1999; Jokinen, Juhila & Suoninen 1999.

riippuvaisia kuvausten kohteista itsestään. Ei ole vain yhtä tapaa ilmaista asiat, emmekä voi ehdottomalla varmuudella sanoa mikä tulkinta on oikea tai totuudenmukainen. Näin ollen kaikki todellisuutta koskevat kuvauksemme ovat ihmisten välisen historiallisen ja kulttuurillisen toiminnan tuotteita. Yhteisymmärrystä luovat merkitykset syntyvät ja vakiintuvat sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kieli on siten yhtä paljon ihmissuhteiden ylläpidon väline kuin niiden päämäärä ja tuote.⁴⁶

Kuvausten ylläpysyminen ei Gergenin mukaan johdu niiden kyvystä kuvata maailmaa jollakin objektiivisella mittarilla, vaan niiden käyttökelpoisuudesta ja menestyksestä sosiaalisissa tilanteissa, yhteyksissä ja suhteissa. Merkitysten vakiintuminen antaa mahdollisuuden sosiaalisen kanssakäymisen ennakoimiselle ja tekee siitä johdonmukaista. Selonteot voidaan siten myös muotoilla palvelemaan tarkoitusta.

Gergenin mukaan kuvaukset eivät ole ennalta annettuja, vaan kuvaukset saavat tilanteisen merkityksensä toiminnallisten tehtävien kautta kulttuurisissa yhteistoiminnan muodoissa. Gergen korostaa, ettei kieli ole maailman peili, vaan korostaa Wittgensteinin kielipelin käsitettä. Sanat merkityksellistyvät eri tilanteissa eri tavalla ja ilmaisut saavat tilanteisen merkityksensä sen sosiaalisen pelin kautta, johon toimijat eri tilanteissa sijoittuvat. Tämä tilanteisuus jättää aina tilaa uusille tulkinnoille sekä vanhojen purkamiselle ja muovaamiselle.

Näin ollen kulttuurimme on jatkuvassa uudelleenluomisen tilassa, jossa vakiintuneiden asioiden kuvaamistapojen arviointi on samalla käytäntöjemme arviointia. Vakiintuneet kuvaamistapamme ovat vain yksi tapa monista ja valitessamme tapoja merkityksellistää suljemme muita vaihtoehtoja pois. Kun kuvaustavat eivät ole johdettavissa kuvausten kohteista, niiden arvioiminen on aina mahdollista.⁴⁷

3.2. Diskurssianalyysista

Diskurssianalyysissä keskiöön nousee kieli ja sen kautta toimiminen. Diskurssianalyysissa pohditaan, miten toimijat tekevät asioita ymmärrettäväksi kielen käytöllä. Lähtökohtaisesti

⁴⁶ Gergen 1999, s. 46-48; Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s. 176.

⁴⁷ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s.177. Gergen 1999, s. 48-50.

toiminta voidaan nähdä aina monella eri tavalla eikä mitään objektiivista olevaista ole. Tarkastelun keskiöön nostetaan, millaiset selitykset ovat eri tilanteissa ymmärrettäviä, tarpeellisia ja käyttökelpoisia, sekä millaisia asiantiloja tai muita seurauksia noilla selityksillä kulloinkin rakennetaan. Diskurssianalyysi tarkastelee siis kaikkea kielenkäyttöä tekemisenä. Toisin sanoen diskurssianalyysissa tutkitaan kielenkäyttöä ja muuta merkkivälitteistä toimintaa, ja pyritään selvittämään miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä.⁴⁸

Diskurssianalyysissa keskeisenä tehtävänä on diskurssin sisäisen rakenteen tarkasteleminen. Tarkoituksena ei ole tarkastella diskurssia viestijöiden vaan ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta jolloin keskeiseksi nousee vuorovaikutus kokonaisuutena, diskurssina. Diskurssi voidaan määritellä Leiwon ja Pietikäisen mukaan lausetta suurempien kielenkäytön yksiköiden tarkastelemiseksi niiden sosiaalisessa kontekstissa. Tutkimuskohteeksi nousevat näin sekä kielenkäyttö, että sen taustalla olevat sosiaaliset ja kulttuuriset käytännöt.

Itse analyysissa on niin ikään kaksi tasoa: kielenkäytön mikrotaso sekä kontekstin makrotaso. Kielenkäytön mikrotasossa tarkastellaan kielitieteellisiä sanaston ja kieliopin analyysikeinoja. Huomio kiinnitetään sanaston ja kieliopin analyysikeinoihin sekä tekstin sidoksisuuksien tarkasteluun, metaforiin, tyyliin, retorisiin keinoihin sekä argumentaatorakenteisiin. Makrotason analyysi vaihtelee taas välittömän vuorovaikutustilanteen analysoimisesta osallistujien kognitiivisten rakenteiden, instituution piirteiden tai yhteiskunnallisten rakenteiden analyysiin. Lopullisessa analyysissa nämä kaksi tasoa yhdistetään ja tuloksena on kuvaus diskurssin ominaispiirteistä.⁴⁹

Suonisen mukaan diskurssianalyysin piirissä tarkastelun kohteeksi otettuja kuvauksia nimitetään usein selonteoiksi. Tässä tutkimuksessa käytän samaa terminologiaa. Selonteoillaan ihmiset tekevät ymmärrettäväksi omaa itseään ja maailmaa, ja luovat sosiaalista kaikkeutta. Selonteot pohjautuvat lähes aina aiemmille diskurssien kehille, jotka ovat muotoutuneet inhimillisessä vuorovaikutuksessa kautta historian. Nämä kehät auttavat ihmistä toimimaan korrektisti

---

⁴⁸ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999 s. 18-19.

⁴⁹ Palonen & Summa 1996 s. 101–103.

jokapäiväisissä elämäntilanteissa ja tekevät tapahtumista ennakoitavampia, kuten jo aiemmin tuli ilmi sosiaalisen konstruktion käsitteen parissa. Selonteot ovat myös osallisia sen ymmärryksen luomisessa, miten millaiseksi maailman luonne myös jatkossa ymmärretään.⁵⁰

Tutkimuksen keskiöön nousee näin ollen se, millaisia diskursseja oikeussalissa käytetään sekä luodaan. Etenkin syyttäjäosapuoli luo diskursseissa uudelleen syytettyjen todellisuutta ja samalla rakentaa sosiaalista konstruktiota jonka ydin on salaliittosyytteessä ja sitä tukevassa retoriikassa. Syytetyt ovat osa luotua konstruktiota, toimivat sen viitekehyksessä ja myös osaltaan luovat sitä. Analyysissa selvitämme siis millaisiin diskursseihin nojaavat syyttäjien selonteot. Jo pelkästään yksittäisenä tapauksena Nürnbergin oikeudenkäynnit tarjoavat mielenkiintoisen aihepiirin diskurssianalyttiselle tapaustutkimukselle sekä retoriikan analyysille. Näkökulmana diskurssianalyysi on aihepiirin kannalta tuore.

3.3. Retoriikka

Retoriikan tutkimus limittyy diskurssianalyysin sekä sosiaalisen konstruktionismin alueille eikä niitä voida erottaa toisistaan saumattomasti. Retoriikan traditiot ja käytötavat ovatkin niin moninaisia, ettei voida puhua pelkästään yhdestä oppirakennelmasta tai metodista. Etenkin politiikan tutkimusta on vaikea kuvitella ilman sen retorista ulottuvuutta. Retoriikka, diskurssianalyysi sekä sosiaalinen konstruktionismi nojaavat kaikki todellisuuden tulkinnalliseen luonteeseen ja ovat saman työkalun eri osia.

Palosen mukaan retoriikka voidaan luokitella sen mukaan, mihin kielenkäytön tasoon huomio suunnataan. Puheiden ja esitysten retoriikassa tarkastellaan esityksiä kokonaisuutena ja arvioidaan niiden taidokkuutta tai vakuuttavuutta suhteessa yleisöön. Argumentointi taas suuntaa huomion esityksen niihin puoliin, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä asioista. Trooppiretoriikkaa voidaan puolestaan tarkastella taidonilmaisuna tai argumentoinnin välineenä, mutta siinä voidaan nähdä myös avaimia jonkun tekstin, kirjoittajan tai aikakauden kielen tyypillisten tai yksilöllisten ajatusmuotojen tai tyylien tutkimiseen. Näin ollen muutokysymykset eivät ole pelkkiä koristeita, vaan tyyli tai esitystapa on yhtä olennainen osa

---

⁵⁰ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s.20.

tekstiä kuin sen sisältökin, mikäli ne ylipäänsä voidaan toisistaan erottaa.⁵¹

Tämä tutkimus painottuu etenkin argumentoinnin suuntaan, joskin myös trooppiretoriikkaan kiinnitetään huomiota Quentin Skinnerin sekä Markku Hyrkkäsen aatehistoriallisesti viitoittamalla sivujuonteellaan. Vaikka tutkimus painottuu retoriikan alueelle sekä diskurssianalyysiin, tarkastelussa ei voida jättää huomiotta aineiston historiallisia toimijoita: historiallinen aineisto itsessään tuo mukanaan vastuun kunnioittaa sitä myös sen tutkimuksen pelikentällä. Hyrkkäsen sanoin kyse ei ole tutkimuskohteen esittämisestä vaan sen *käsitettäväksi tekemisestä*. Hyrkkäsen Skinnerin teemoilta rakentama kuva tutkimuksesta kohteena olevien ihmisten itseymmärryksen rekonstruktiona sekä siitä, miten toimijat ovat tuoneet sitä ilmi, ei lopulta eroa luonteeltaan perustavanlaatuisesti diskurssianalyysistä, vaan sitä voidaan käyttää apumenetelmänä diskurssien tulkinnoissa. Tutkimuksen ytimessä ei ole metodin ymmärrettäväksi tekeminen vaan aineiston.

2.3.1. Retoriikan menetelmistä

Pelkistetyimmillään retoriikka on jonkin valitun kohdeyleisön vakuuttamista argumenttien pätevyyydestä ja pyrkimys on saada itselle edulliset näkökulmat yleisön hyväksymiksi. Retoriikka ei seuraa logiikan ennakko-oletuksia vaan lähtökohtaisesti useampikin väite voi olla samanaikaisesti järkeenkäypä. Näin ollen huomio keskittyy oman väitteen uskottavuuden korostamisen keinoihin sekä vastapuolen väittämien uskottavuuden vähentämiseen. Argumentoinnissa yleisösuhte korostuu ja se ratkaisee argumentoinnin luonteen. Tavallisesti yleisön saamiseksi puolelleen vedotaan argumentoinnissa joihinkin yleisesti jaettuihin normeihin ja sääntöihin, ja lähtökohtien on oltava yleisesti hyväksyttäviä premissejä. Argumentaatiossa on pitkälti kysymys myös yleisön lähtökohtapremisseille antaman hyväksynnän siirtämisestä koskemaan myös varsinaisia esitettäviä johtopäätöksiä eli argumentteja.⁵²

Retorisen analyysin, kuten sosiaalisen konstruktionismin ja kaiken diskurssianalyysin,

⁵¹ Palonen & Summa 1996 s. 10-11.

⁵² Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s. 46-47.

lähtökohtana on todellisuuden tulkinnallisen luonteen korostaminen. Argumentaatiota on tarkasteltava ennen kaikkea sosiaalisena toimintana. Argumentin esittäjä pyrkii vakuuttavalla retoriikallaan ja argumentoinnillaan konstruoimaan faktoja eli saada ne näyttämään objektiivisilta faktoilta. Tällöin huomio kohdistuu niihin resursseihin joita toimijat tilanteisesti käyttävät rakentaessaan kuvauksistaan tosiasioita.

Retorisuutta tutkittaessa keskitytään niihin tapoihin joilla tiettyjä merkityksiä tai sosiaalisen todellisuuden versioita ”ajetaan” ja luodaan. Retoriikassa tehtyjen selontekojen ominaisuudet, kuten kuvatun ilmiön luokittelutavat ja vertailukohteet, erityisesti strategiat ja sanomisen sävyt tulevat olennaiseksi osaksi sisältöä ja tulkinnallisen mielikuvan välittämistä. Retorisesti taidokkailla valinta- ja ankkurointitavoilla sekä symbolisilla rakenteilla liikkumavara realiteettien tulkinnoissa lisääntyy olennaisesti. Taidokkailla selonteoilla toimijat saattavat saada ajamilleen asioille muodollista sosiaalista statustaan suurempaa painoarvoa. Oleellista on se, miten toiset ottavat selonteot vastaan: vuorovaikutuskumppanimme ja yleisömme ovat selontekojemme sopivuuskumppaneita. Symboliset rakenteet omine valtahierarkioineen voivat sijaita kaikkialla siellä, missä ihmiset keskustelevat ja argumentoivat tuottaen eksplisiittisiä tai implisiittisiä selontekoja. Huomionarvoista on nimenomaan se, missä määrin argumentaatio tukeutuu institutionaalisten asemoitumisten mukaista ja missä määrin se taasen sisältää valinnaisuutta.⁵³

Sosiaalisten todellisuuksien luominen liittyy vahvasti myös kategorisointiin, joka on yksi perustavanlaatuisimmista retorista strategioista ja argumentaatioväittelyjen kohteista. Toiminnan oikeutukseen liittyy hyvin vahvasti se, voidaanko jokin asia kategorioida tuomittavaksi. Näin voidaan paitsi luoda oikeutuksia ja perusteluita, myös muuttaa asioiden luonnetta sosiaalisessa ympäristössämme. Kategorisoinnit eivät lepää tyhjän päällä eivätkä todellisuutemme objektit kykene kategorisoimaan itseään, vaan ne ovat aina riippuvaisia inhimillisestä vuorovaikutuksesta. Näin diskurssianalyysissä retorista analyysia voidaan käyttää esimerkiksi sen tarkasteluun, miten selontekoja tuotetaan tai miten tekoja ja asioiden kategorisointeja pyritään oikeuttamaan.⁵⁴

---

⁵³ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s. 30-32.

⁵⁴ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, s. 32, 127-130.

Tarkoituksena siis ei ole kommentoida niinkään esitettyjen väitteiden paikkansapitävyyttä, vaan niiden puolesta ja vastaan tapahtuvaa argumentointia. Diskurssianalyysissä argumentointia ei tulkita vain retorisia keinoja erittelemällä tai merkityssisältöjä kuvaamalla, vaan olennaista on se mitä selonteoilla pyritään tekemään tilanteissa. Quentin Skinner korostaa tässä asiayhteydessä tekemistä sanoilla (illocutionary act). Skinner viittaa J.L. Austinin sanoihin todetessaan, että kielenkäyttö tulee aina ymmärtää toimintana. Sanat ja lauseet ovat aina tietyille tarkoituksiperille perustuvaa toimintaa. Näin pyritään saamaan väitteelle tukea ja agendoille oikeutusta. Näin ollen käytämme kieltä paitsi sosiaalisen ympäristömme hallintaan. Sanamme ovat siis aina myös toimintaa. Analyysin tarkoituksena ei ole kaikesta huolimatta itsetarkoituksellinen retoriikan tarkastelu, vaan mitä retoriikalla pyrittiin saamaan aikaan osana argumentaatiota kokonaisuutena. Huomio ei siis ole pelkästään retorisisissa strategioissa sinänsä vaan niiden aktuaalisessa käytössä.⁵⁵

2.3.2. Chaim Perelmanin retoriikan analyysi

Retoriikan tutkimuksen katsottiin olevan epäsuosiossa ja jonkinasteisessa suossa vielä 1950-luvulla. Klassisen aikakauden arvostetun suuntauksen kunniaa lähti palauttamaan Chaim Perelman kenties parhaiten tunnetullaan teoksella *Traité de l'argumentation - la nouvelle rhétorique* (1958), joka on käännetty englanniksi nimellä *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation* (1969). Perelmanilta on suomeksi käännetty teos Retoriikan Valtakunta, johon myös suuri osa analyysistani nojaa. Perelman keskitti huomionsa argumentointiin ja pyrki luomaan kattavan teorian argumentoivan tekstin tai puheen analysoimiseksi sekä sen pätevyyden arvioimiseksi.

Perelmanin teorian keskiössä oli siis argumentointi jolla pyritään hankkimaan yleisön hyväksyntä esitetyille väitteille. Yhteisymmärrys arvoista syntyy argumentoinnin kautta ja mikäli halutaan arvioida jonkin arvoarvostelman järjellisyttä, on tutkittava miten sitä puoltavia tai vastustavia kantoja todellisuudessa perustellaan ja miten ne saavuttavat uskottavuutensa. Perelmanin mukaan hyvä retoriikka ei varsinaisesti pyri arvottamaan retoriikkaa eettisesti vaan lähinnä sen onnistuneen soveltamisen kannalta. Perelmanilainen ”uusi retoriikka” on siis

---

⁵⁵ Skinner 2002, s. 5.

praktisen päättelyn tutkimusta. Tavoitteena on esittää teoria siitä miten arvopäätelmien uskottavuus rakennetaan vakuuttavan kielenkäytön avulla. Perelman tarjoaa keinot tarkastella retoriikkaa argumentaationa sekä analyysikehikon sille, millaisista osatekijöistä argumentoivan tekstin vakuuttavuus voi koostua. Muoto ja sisältö eivät ole erotettavissa toisistaan vaan toisiinsa kietoutuneita päättelyn ja vakuuttamisen elementtejä.

Argumentoivalla tekstillä tai puheella on Perelmanin mukaan alusta lähtien joitain oletuksia siitä, mihin ylipäänsä on mahdollista vedota tietyn väittämän tai arvostelman uskottavuuden lisäämiseksi. Näillä Perelman tarkoittaa toimijan julkilausumattomia oletuksia niistä yleisistä perusteista, joilla yleisöä kannattaa lähestyä. Nämä oletetun tai tavoitellun yhteisymmärryksen alueet voivat koskea yhtäältä sitä, mitä pidetään totena, ja toisaalta arvostuksia ja haluttuja asioiden tiloja. Perelmanin mukaan riittävän korkealle abstraktitasolle nostettuina ja epätarkasti ilmaistuina yleiset arvot, kuten hyvinvointi tai oikeudenmukaisuus, saavuttavat faktaluonteeseen ja voivat esiintyä eräänlaisina lähtökohtaisina ”esisopimuksina”. Yleisölähtöisyys on siis yksi Perelmanin perusteeseista. Jotta väitteiden hyväksyntä voidaan siirtää niiden yleisölle, tämä edellyttää sidoksen luomista premissien ja hyväksyttäväksi tarjottujen väitteiden välille.⁵⁶

Sidoksien luominen edellyttää lähtökohdikseen yleisölle hyväksyttävän arvopohjan. Perelmanin mukaan arvoilla on universaali hyväksyntä vain sikäli kun niitä ei määritellä: heti kun niitä täsmennetään soveltamalla niitä tiettyyn tilanteeseen, syntyy vastakkainasettelua. Perelman erottelee arvot abstrakteihin sekä konkreettisiin, jolloin yleensä pyritään osoittamaan abstraktin arvon oikeudellisuus. Tutkimuksen aiheen kannalta nämä arvot ovat hyvinkin voimakkaasti läsnä, kenties jopa voidaan sanoa että oikeudeksi ja isänmaaksi osoitettujen arvojen kamppailu on yksi oikeudenkäynnin pääteeseistä.⁵⁷

Perelman kuvaa joukon retorisia kuvioita joilla voidaan tehostaa asioiden esilletuontia. Asian alleviivaamiseen voidaan käyttää toistoa, yksityiskohtien kasaamista sekä tiettyjen jaksojen erityistä painottamista. Kyse on pohjimmiltaan siitä millaisena hahmotelmana asia esitetään, missä järjestyksessä ja minkälaisia painotuksia soveltaen. Aihe voidaan esimerkiksi käsitellä

⁵⁶ Palonen & Summa s. 63-70 , Perelman 1996 s. 16-17, 28.

⁵⁷ Perelman 1996 s. 34

ensin kokoavasti ja sitten siirtyä luottelemaan sen eri osia. Läsnaolo luodaan jakamalla kokonaisuus osiinsa, jota kutsutaan *amplifikaatioksi* eli kehittelyksi tai kartuttamiseksi. Toisaalta voidaan aloittaa myös asioiden luetteloinnista ja päätyä niiden synteisiin, jota Perelman kutsuu *aggregaatioksi* eli *synteesiksi*. *Synonymian* ja *metabolin* käsitteet taas viittaavat saman ajatuksen toistamiseen eri sanoin, jolloin näyttäisi siltä kuin ne täsmentäisivät sitä. Eräänä voimakkaimmista retorisisista strategioista Perelman kuvailee *Hypotyposiksen*, jolloin asiat esitetään ikään kuin tarina, ja sen tapahtumat toteutuisivat silmiemme alla. Näiden lisäksi on syytä mainita *prolepsis*, jossa vastaväitteitä esitetään vain jotta ne päästään saman tien kumoamaan. Perelmanin mukaan kuviota voidaan pitää argumentatiivisena silloin, kun siihen turvautuminen tuottaa uuden näkökulman, josta käsin kyseisen kuvion käyttö näyttää normaalilta. Analyysin sielu piilee juurikin retorisuuden paikantamisessa sekä tulkitsemisessä: koska yhtä oikeaa todellisuuden kuvaamistapaa ei ole, ei myöskään esityksen muotoa ja sen sisältöä voida erottaa toisistaan mutkattomasti.⁵⁸

Lisäksi retorisuudessa ja vakuuttamisessa voidaan käyttää monia muitakin eri tehokeinoja. Kvantifioimalla voidaan numeerisesti ilmaista asia niin, että se saadaan vaikuttamaan hyvin tarkalta ja ristiriidattomalta faktalta. Saksalainen tarkkuus kirjanpidossa jättikin paljon varaa tämän tehokeinon käyttämiseen oikeussalissa. Yksityiskohdilla ja narratiiveilla taas voidaan tuottaa tapahtumista autenttinen ja totuudenmukainen vaikutelma. Etenkin keskitysleirien tapahtumista oli mahdollista rakentaa voimakkaita narratiiveja ja yksityiskohtaisia kuvauksia. Ääri-ilmaisuja käytettäessä pyritään maksimoimaan tai minimoimaan kuvauksen kohteen jotakin piirteitä. Samoin voidaan luoda kuvaa jonkin toiminnan säännönmukaisuudesta tai oikeuttaa ilmaisulla jotakin valittua toimintaa. Tällaisilla tehokeinoilla pystytään emotionaalisia reaktioita tuottamalla ajamaan huomiota pois alkuperäisen argumentin heikkouksista.⁵⁹

2.3.3. Todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit

Todellisuuden rakennetta luovissa argumenteissa jostakin annetusta tilanteesta tehdään malli tai yleinen sääntö johon päättely sitten voidaan nojata. Mikäli sääntö ei käy yksiin toteuttamisensa

⁵⁸ Perelman 1996 s. 46–48.

⁵⁹ Jokinen, Juhila & Suoninen 1999 s. 132-150.

tai soveltamisensa kanssa, on kyse *autofagiasta*. Tämän kyseenalaistamista ja ilmeiseksi saamista taas kutsumme *retorsioksi*. Mikäli yhteensopivuusongelma halutaan ratkaista, on hylättävä jompikumpi konfliktiin joutuneista säännöistä tai erotettava ajatukset toisistaan.⁶⁰

Kun tietyt todellisuuden tekijät on liitetty toisiinsa tunnustetulla sidoksella, tästä käsin voidaan kehittää argumentaatiota, joka mahdollistaa siirtymistä yleisesti hyväksytystä sellaiseen, mikä halutaan hyväksytyksi. Yleisimpänä näistä toimivat peräkkäisyysiteet joilla suhteutetaan toisiinsa saman tason ilmiöitä. Näin kehiteltävä argumentti palvelee ilmiön selostamista ja selittämistä ja toisinaan myös tutkimuksen suuntaamista.⁶¹

Rinnakkaisuussiteet yhdistävät eri tasojen asioita joista yksi esitetään toisen ilmaukseksi tai ilmentymäksi, kuten esimerkiksi henkilön suhde tekoihinsa tai asemaansa. Prototyypinä toimii henkilön suhde ilmentymiinsä. *Henkilön oletetut ominaisuudet antavat hänelle näin mielekkyyden ja selitysvoiman hänen käytökselleen*. Henkilö ja hänen käytöksensä ovat näin ollen jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa jolloin ongelmaksi *nousee kumpi edeltää toista*. Käsityksemme henkilöstä ja tapamme ymmärtää hänen käytöstään ovat siis jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Argumentaation näkökulmasta henkilö on tekojensa tekijä, pysyvä olento jonka nojalla ja suhteen jäsenämme kaiken mitä pidämme hänen ilmentyminään. Näin luotu maine saa muut suhtautumaan suopeasti tai vieroksuen, koska kaikkia hänen tekojaan tulkitaan hänen itsensä tai muiden luomassa viitekehyksessä, jossa häneen liitetään määrätty, hänestä muodostettua kuvausta vastaava *intentio*. Oleellista on siis tekojen taakse kätkeytyvä intentio, josta henkilön merkitys ja painoarvo määräytyvät. Samaa logiikkaa voidaan käyttää auktoriteettiin nojaavassa retoriikassa jolloin väitteelle haetaan hyväksyttävyyttä jonkin arvostusta herättävän auktoriteetin kautta. Auktoriteettiin perustuvalla argumentilla on kuitenkin Perelmanin mukaan merkitystä vain todistamiskelpoisen totuuden puuttuessa. Perelman toteaa, ettei auktoriteetti kestä todistamiskelpoista totuutta vastaan, mutta mielipiteiden ja arvoasetelmien kohdalla asia on toisin, kun kriteereinä toimivat esimerkiksi perinne, menneisyys tai asian universaalius.⁶²

---

⁶⁰ Perelman 1996 s. 60–66.

⁶¹ Ibid. s. 93–94.

⁶² Perelman s. 103–104.

Rinnakkaissiteisiin voidaan lukea myös symboliset siteet joissa liitetään toisiinsa symboli sekä sen kohde, jolloin molempia luonnehtii osallisuussuhde. Symboli sekä symboloitu asia voivat kuulua esimerkiksi samaan myyttiseen tai spekulatiiviseen kokonaisnäkemykseen, jolloin symboliin kohdistuva teko koskettaa välittömästi myös symboloitua. Symboli onkin usein edellytys tunteiden nostattamiselle sillä abstraktiin on vaikea liittää tunteita. Näin ollen argumentaatiolla on usein merkitystä symbolisen sidoksen suhteen vasta kun se on institutionalisoitu. Kun symboli tekee symboloivansa läsnä olevaksi, se voi toimia myös retorisenä kuviona.⁶³

Ad personam – tyyppinen hyökkäys on validi kun on kyse rikollisen todistajan torjumisesta. Kun halutaan kiistää henkilön esittämä todistus tai arvostelma, tekijä ja teot pyritään sitomaan toisiinsa ja langettamaan varjo edellisten ylle. Retorisia kuvioita jotka palvelevat olemuksen liittämistä henkilöön ovat muun muassa *personifikaatio*, *prosopopoeia* sekä *apostrofi*.⁶⁴

Pragmaattisen argumentoinnin analyysissa tosiseikkaa arvioidaan sen seurausten perustella. Pragmaattinen argumentti joka näyttää pelkistävän syyn arvon sen seurauksiin, sijoittaa kaikki arvot tavallaan samalle tasolle: ajatuksen totuutta voidaan pragmatismissa arvioida vain sen vaikutuksilla jolloin mitä tahansa voidaan pitää järjettömänä tai epäaitona mikäli ne epäonnistuvat. Argumenttia vastaan voidaan viitata sen soveltamisen vaikeuteen: miten erottaa teko seurausten loputtomasta sarjasta tai liittää monien tapahtumien yhteisvaikutuksena syntyneet ilmiöt yhteen ainoaan syyhyn. Seuraukset voivat olla myös täysin päinvastaiset kuin tavoiteltu päämäärä. Keinon ja päämäärän suhteella on myös perustava merkitys kertausta, ylimäärää ja ratkaisevuutta koskevissa argumenteissa: kun jotakin on liikaa, se menettää arvoaan, ratkaiseva taas saa lisää merkitystä.⁶⁵

Argumentaatioissa esimerkin avulla oletetaan tiettyjä säännönmukaisuuksia, joiden konkretisointeina esimerkit toimivat. Tällöin voidaan keskustella säännön kantavuudesta sekä perustellusta yleistysasteesta, mutta ei itse yleistyksen periaatteesta. Tämä mahdollistaa sen, että esitettyä kieltäydytään näkemästä ainutkertaisena ja erottamattomasti yhteyteensä sidottuna.

---

⁶³ Ibid.s. 114-116.

⁶⁴ Ibid.s. 111-114.

⁶⁵ Ibid.s. 94-100.

Tällöin yleensä tavoitteena on esimerkkitapauksesta lähtien selvittää sääntöä tai rakennetta johon se perustuu. Esimerkkejä lisäämällä argumentin esittäjä voi hiljalleen luoda yleistyksen. Oleellista tässä argumentoinnin muodossa on se, että esimerkkitapauksen tulee olla kiistaton. Kun säännönmukaisuus on jo hyväksytty, erikoistapauksen tehtävä on toisenlainen. Tällöin kyse on säännön havainnollistamisesta eli sen tekemistä tietyllä tavalla läsnä olevaksi tietoisuudessa. Lisäksi läsnäoloa palvelevan havainnollistuksen on vedottava ennen kaikkea mielikuvitukseen.⁶⁶

Analogia ja metafora ovat hyvin tavanomaisia argumentaatiokeinoja. Analogian tehtävänä on teeman valaiseminen perustan avulla. Analogian vakuuttavuutta pyritäänkin usein lisäämään lähentämällä perustaa teemaan. Analogian laajentaminen on yleisesti paljon käytetty keino argumentaatiossa, ja kaikissa analogioissa korostetaan tiettyjä suhteita ja jätetään muita varjoon. Metaforalla tarkoitetaan ennen kaikkea merkityksen siirtämistä. Siirtäminen tapahtuu useimmiten yleisestä erityiseen, yleisestä erityiseen tai analogian kautta. Metaforassa tietylle asialle annetaan nimi joka varsinaisesti kuuluu jollekin muulle. Mikäli metafora on ainoa tapa kuvata tiettyä asiaa, puhumme *katakreesia*⁶⁷. Metafora on Perelmanin mukaan argumentaatiossa hyvin tehokas väline. Kun johtopäätös perustetaan tuttuun sanontaan, yleisö ei edes huomaa sen analogisuutta ja seuraus näyttää juontuvan itse asioiden luonteesta.⁶⁸

Lopuksi on vielä syytä tarkastella Perelmanin näkemyksiä *argumenttien määrästä ja painosta*. Koska argumenttien määrä on teoriassa rajaton, on välttämätöntä tehdä valintoja joita ohjaa argumenttien esittäjän näkemys niiden *painosta*. Argumentin painon mittaamisessa on otettava huomioon sen tehokkuus sekä pätevyys. Argumentin teho on aina suhteessa yleisöön jolloin on arvioon otettava mukaan sen kuulijakunta. Pätevyys taasen on yleisösuhteensa kannalta universaali ja tärkeämpää on sen suhde arvostelukykyyseen yleisöön. Argumentin paino riippuu yleisön sen lähtökohdille osoittamasta kannatuksesta, väitteen etäisyydestä yleisöön sekä tavoista joilla se voidaan kiistää. Argumenttien esittäjä pyrkii Perelmanin mukaan luonnostaan yliarvioimaan esittämiensä argumenttien painoa ja aliarvioi vastustajansa argumenttien painoa. Perelman mainitseekin tehokkaaksi tekniikaksi rajoittaa argumentin painavuutta ja tyytyä kompromissiin, joka ei aivan vastaa sitä mitä alun perin kenties vaadittiin. Argumentin painoa

⁶⁶ Perelman 1996 s. s. 120-121.

⁶⁷ Perelman tarjoaa esimerkkeinä ”vuoren tyvi” tai ”tuolin jalka”.

⁶⁸ Perelman 1996 s. 129-135.

voidaan lisätä tai vähentää sijoittamalla ne puhujan henkilön tarjoamaan viitekehykseen.

Vastustajan ja hänen puhujanlahjojensa korostaminen vähentää tämän argumentin tehoa vihjaamalla, että arvostelukykyisempi yleisö ei välttämättä vakuuttuisi hänen tehokkaasta esityksestään. Myös puhujalla joka laajentaa vastustajansa käyttämää analogiaa ja kääntää sen omaksi edukseen on Perelmanin mukaan käytössään vahvempi argumentti kuin sellaisella joka vastaa vaihtoehtoisella analogialla. Toisinaan argumenttien runsaus johtuu siitä, ettei niiden esittäjä yksinkertaisesti tiedä mitä väitteitä hänen yleisönsä hyväksyisi. On myös mahdollista että argumenttien määrä edustaa pelkkää toistoa eli yhden argumentin laajentamista. Perelman toteaa että näin voidaan vahvistaa argumentin läsnäoloa mutta tämä joskus käyttökelpoinen menetelmä muuttuu helposti pitkästyttäväksi.⁶⁹

Argumenttien järjestykselle Perelman tarjoaa useita eri malleja. Tärkeimpänä Perelman näkee johdannon, jonka tehtävänä on voittaa yleisö puolelles, luoda myötämielisyyttä omille argumenteille sekä herättää yleisön kiinnostus. Johdanto tavoittelee pelkistetyä myönteisen tai kielteisen ennakoasenteen herättämiseen yleisössä. Vastustajan murskaamiseen tähtäävät argumentit on taas Perelmanin mukaan syytä jättää esityksen loppupuolelle, jolloin ne jäävät yleisön mieleen. Etenkin oikeuskäsittelyssä syyttäjä pyrkii antamaan tosiseikoille sellaisen läsnäolon, etteivät tuomiota muotoilevat voi olla ottamatta niitä huomioon. Puolustus taas pyrkii korostamaan tosiseikkoja vain lähinnä kiistääkseen vastapuolen esittämää. Muutoin keskitytään tekijöihin jotka joko oikeuttavat tosiseikat tai perustelevat niiden sivuuttamisen.

Perelman suosittelee argumentin voiman nojalla kolmea eri esitysjärjestystä. Kasvavan voiman järjestyksessä voimakkaimmat argumentit sijoitetaan esityksen loppuun, vähenevän voiman järjestyksessä esityksen alkupuolelle, ja niin sanotussa nestorilaisessa järjestyksessä vahvimmat argumentit sijoitetaan esityksen alku- sekä loppupuolelle. Mitään universaalia ohjenuoraa argumentin esittämiselle ei kuitenkaan ole, vaan argumentti tulee pyrkiä Perelmanin mukaan esittämään silloin, kun sen vaikutus on tehokkaimmillaan.⁷⁰

---

⁶⁹ Perelman s. 155-161.

⁷⁰ Perelman 1996 s. 164-166.

2.3.4. Analyysin metodologia

Perelmanin retoriikkakäsitykseen on sisäänrakennettu oletus, että kaikki retoriset tilanteet voisivat päätyä rationaalisen argumentaation avulla konsensukseen. On selvää, ettei tämä ole mahdollista analysoidessa kansainvälisen oikeusistuimen toimijoiden retoriikkaa ja diskursseja. Teorialla on myös tiettyjä ongelmia muun muassa universaaliyleisön suhteen oikeudenkäyntitilanteessa. Tästä huolimatta Perelmanin käsitesystematiikka on Summan mukaan osoittautunut toimivaksi instrumentiksi konkreettisessa retoriikka-analyysissä ja se tarjoaa hyvät työkalut retoriikan tutkimukselle oikeudenkäyntien viitekehyksessä. Perelmanin suostuttelevaan argumentaatioon painottuvat analyysimenetelmät tarjoavat oikeuskäsittelylle paremman viitekehysten kuin esimerkiksi J.L. Austinin puheaktiteoria, Paul Gricen keskustelumaksiimit, tai Burken inhimillisen toiminnan yleisten ehtojen, perusteiden sekä motiivien ymmärtämiseen tähtäävä analyysi. Keskityn tutkimuksessani siis Perelmanilaisen koulukunnan mukaiseen analyysiin. Perelmanin kiistanalaisen ja arvostelua herättäneen teorian universaaliyleisöstä rajaen myös menetelmieni ulkopuolelle.⁷¹

Etenkin anglosaksisessa oikeustraditiossa argumentaatio on keskiössä, ja ratkaisut tapahtuvat ristikuulustelun sekä uskottavien puheenvuorojen yhteydessä. Tämä korostui Nürnbergissä oikeuden nojatta perinteistä oikeudenkäyntiä enemmän perustavanlaatuisiksi katsottujen inhimillisten oikeuksien ja rikkomuksien tuomittavuuteen kansallisten lakien tiukkojen normien sijaan. Perusteet oikeudenkäynnille, tuomioistuimen luomiselle sekä tuomioiden jakamiselle piti rakentaa pääasiassa retorisin perustein. Oli luotava olosuhteet joissa istuimen toiminta vaikuttaisi paitsi hyväksyttävältä, myös oikeudenmukaiselta. Selvää oli, että *mikäli olemassa olevaa kansainvälistä oikeutta olisi sovellettu, tuomioistuimen toiminta sekä sen jakamat tuomiot eivät olisi olleet mahdollisia*. Tämä painottaa etenkin Perelmanilaisten esisopimusten luomista. Aloituspuheenvuoroilla oli käytännössä onnistuttava kriminalisoimaan tekoja, jotka eivät olleet teknisesti ottaen rikollisia tapahtumahetkellä. Analyysi tulee painottumaan siis eritoten aloitus- sekä lopetuspuheenvuoroihin, sekä ristikuulusteluun siltä osin miten se tukee *kriminalisaation luomista*. Lisäksi neljän suurvallan välisellä sopimuksella sovitut oikeudenkäynnin pääperiaatteet lyötiin lukkoon jo ennen oikeudenkäyntiä, joten oikeus pystyi vetoamaan tähän seikkaan

---

⁷¹ Palonen & Summa 1996 s.70-73.

puolustuksen protestoidessa oikeudenkäynnin validiteettia: oikeushan ei ole kokoontunut tätä käsittelemään vaan tuomitsemaan sotarikollisia.

4. Oikeudenkäynti lähestyy

Elokuun alkupuolella 1945 neljän voittajavaltion edustajat kokoontuivat Lontooseen viimeiseen konferenssiin ennen oikeudenkäynnin alkua. Konferenssissa sovittiin oikeudenkäynnin teknisistä yksityiskohdista sekä pykälistä, joiden pohjalle syytteet perustuivat. Konferenssin tuloksena syntyneessä niin sanotussa Lontoon peruskirjassa todettiin, että Euroopan Akselivaltioiden sotarikolliset voitiin asettaa syytteeseen, sekä ettei virallinen asema suojannut yksilöä syyteiltä. Lisäksi korkeammalta viranomaiselta saadun käskyn noudattaminen toimisi perusteena syytteestä vapautumiselle vain, mikäli oikeusistuin näin erikseen toteaisi. Tämä toimikin etenkin sotilaallisen puolen syytettyjen vakioselityksenä: sotilaan velvollisuus on noudattaa esimiehensä antamia käskyjä. Tämä sotilaallinen rakenne oli havaittavissa halki koko kolmannen valtakunnan ja se tunnettiin niin sanottuna *johtajaperiaatteena*.⁷² Sitoutuminen tähän periaatteeseen oli yksi salaliiton ja yhteisen suunnitelman tukipilareista. Kiivaiden neuvotteluiden jälkeen Neuvostoliiton erityisvaatimuksena peruskirjaan kirjattiin myös, että syytteeseen voitaisiin asettaa nimenomaan rikoksiin rauhaa vastaan syyllistyneet Akselivaltojen edustajat. Tämä oli selkeä tappio etenkin Jacksonille, sillä peruskirja voitiin nyt tulkita siten, että sodan aloittamisen rikollisuus riippuu siitä, aloittaako sen joku Euroopan Akselivaltojen jäsen. Viimeinen kokous neljän voittajavaltion kesken käytiin elokuun alussa ja Lontoon peruskirja lyötiin lukkoon 8. elokuuta 1945. Tämä perussopimus tuli toimimaan myös Suomessa käytyjen sotarikosoikeudenkäyntien perustana.⁷³

Elokuun 12. Jackson julkaisi medialle tiedotteen oikeudenkäynnin toteutuksesta. Jacksonille ominaiseen tapaan tiedote oli hyvin mahtipontinen julistus siitä, miten voittajavaltiot nyt toisivat oikeuden eteen henkilöt, jotka olivat vastuussa koko maailmaa vavisuttaneesta maailmansodasta ja rikoksista ihmisyyttä itseään kohtaan:

⁷² Saks. "Führerprinzip"

⁷³ Owen 2006 s. 6-9; Tusa&Tusa 2010 s. 85-90.

For the first time, four of the most powerful nations have agreed not only upon the principles of liability for war crimes of persecution, but also upon the principle of individual responsibility for the crime of attacking the international peace.

Repeatedly, nations have united in abstract declarations that the launching of aggressive war is illegal. They have condemned it by treaty. But now we have the concrete application of these abstractions in a way which ought to make clear to the world that those who lead their nations into aggressive war face individual accountability for such acts.

Repeatedly, nations have united in abstract declarations that the launching of aggressive war is illegal. They have condemned it by treaty. But now we have the concrete application of these abstractions in a way which ought to make clear to the world that those who lead their nations into aggressive war face individual accountability for such acts.

Huomionarvoista julistuksen alussa on, ettei Jackson kohdista syytettyjen aggressioita valtioita kohtaan, vaan toteaa että hyökkäyksen kohdistuneen kansainvälistä rauhaa kohtaan. Äärimmäisen karrikoiden voidaan jopa väittää Jacksonin vihjanneen maailmanrauhan kariutuneen natsien toimiin. Jackson antaa myös ymmärtää että määrittelemättömät valtiot ovat toistuvasti julistaneet julkilausumillaan sekä sopimuksella hyökkäyssodankäynnin laittomaksi, ja että on vihdoinkin tullut aika myös konkretisoida nämä sopimukset. Alusta lähtien on selvää, että Jackson on hyvin taidokas puhuja: hän onnistuu pelkän Kellogg-Briandin sopimuksen pohjalta saamaan aikaan mielikuvan kokonaisesta moraalisesta maailmanyhteisöstä, joka ei enää voi olla toimimatta. Jackson ennustelee myös parempaa tulevaisuutta oikeudenkäynnin johdosta ja vetoaa mukana olleiden oikeusoppineiden auktoriteettiin oikeudenkäynnin legitimoinnissa:

It would not be a happy forecast for the future harmony of the world if I could not agree with such representatives of the world's leading systems of administering justice on a common procedure for trial of war criminals.

Jackson kuvaa myös oikeudenkäynnin tulevia haasteita, viitaten lähinnä eri oikeusjärjestelmien yhteensovittamiseen sekä kieliongelmiin. Mannermaisen oikeusjärjestyksen proseduurien tarpeellisuutta Jackson perustelee taasen sillä, että se on saksalaisille itselleenkin tuttu:

However, the continental system is the one the Germans themselves have employed and understand. It does not seem inappropriate that a special military commission for the trial of Europeans in Europe, for crimes committed in Europe, should follow rather largely although not entirely the European procedures. The essentials of a fair trial have been assured.

Yksi oikeudenkäynnin kuumista perunoista oli sen oletettava puolueettomuus. Yksikään tuomareista ei ollut saksalainen tai minkään neutraalin maan edustaja. Jackson kuitenkin eliminoi vaihtoehtoiset lähestymistavat taidokkaasti ja siirtää yleisön mielissä länsimaisen oikeusjärjestelmän arvopohjaa koskettamaan myös oikeudenkäynnin oletettua neutraalia ideaalia.

I do think the world would be infinitely poorer if we were to confess that the nations which now dominate the western world hold ideas of justice so irreconcilable that no common procedure could be devised or carried out.

The danger, so far as the moral judgment of the world is concerned, which will beset these trials is that they come to be regarded as merely political trials in which the victor wreaks vengeance upon the vanquished. However unfortunate it may be, there seems no way of doing anything about the crimes against the peace and against humanity except that the victors judge the vanquished.

Experience has taught that we can hardly expect them to try each other. The scale of their attack leaves no neutrals in the world. We must summon all that we have of dispassionate judgment to the task of patiently and fairly presenting the record of these evil deeds in these trials.⁷⁴

---

⁷⁴ Lainaukset dokumentista "Statement by Justice Jackson on War Trials Agreement"; August 12, 1945;

Oikeudenkäynnin poliittisuutta vastaan Jackson suojautui jo hyvissä ajoin toteamalla, että mikäli konsensusta tuomioistuimesta ei löydetäisi, olisi se tappio koko maailmalle. Tämä voidaan nähdä myös Jacksonin ensi-iskuna kritiikkiä vastaan: voittajien jakama oikeus oli väistämätöntä ja ainoa tapa edetä, muutoin rikokset ihmisyyttä ja rauhaa vastaan jäisivät tuomitsematta. Tämä kuvastaa oikeudenkäynnin perustelun pragmaattista luonnetta: pääasiallisena perustana oikeudenkäynnillä oli *pahan tuomitseminen*.

Lehdistö otti Lontoon peruskirjan hyvin vastaan. New York Herald Tribune ylisti Peruskirjaa ”suureksi ja historialliseksi dokumentiksi” sekä ”olennaiseksi kumppaniksi Yhdistyneiden Kansakuntien Peruskirjalle”. Lähes kaikki suurimmat lehdet hyväksyivät sen, että Peruskirja sekä syytteet ovat uusia luonteeltaan, ja muun muassa New York Times julisti tervetulleeksi ”uudet kansainväliset moraalisäädökset”. Yleinen ilmapiiri oli myös valmis Peruskirjalle. Sodan tuhojen jälkeen ihmiset halusivat uuden ja paremman maailman, ja lähes mikä tahansa olisi parempi kuin mennyt. Tämä näkyy New York Timesin kirjoituksessa aiheesta: ”Nämä eivät ole aikoja joina maailman ihmiset kyselisivät ennakkotapausten perään. Välillä on oltava myös alkuja.”⁷⁵

4.1. Alkuvaikeuksia

Oikeudenkäynnin alkamiselle asetettu aikataulu oli yksi suurimmista ongelmista syyttäjäosapuolelle. Jackson keräsi ympärilleen suuren henkilökunnan, jonka riveistä löytyi koko oikeusoppineiden kirjo motivoituneista syyttäjistä opportunistisiin pyrkyreihin. Organisaatiokaavio oli monimutkainen eikä moni Jacksonin alaisista yksinkertaisesti edes tiennyt mitä heiltä odotettiin. Jackson matkusteli paljon eikä kyennyt konkretisoimaan suurta suunnitelmaansa alaisilleen, josta johtuen moni myös turhautui koko prosessiin ennen kuin se saatiin kunnolla edes alkamaan. Jacksonin kakkosmieheksi myöhemmin noussut Thomas Dodd syytti ongelmista pääasiassa armeijan juristien huonoa työmoraalia. Taylor taas esitti vastoinkäymisten nousevan siitä, että liian moni entuudestaan tuntematon ongelma nousi

---

<http://avalon.law.yale.edu/imt/>

⁷⁵ Tusa & Tusa 2010, s. 88–90.

juristien eteen liian nopeasti. Lähes kaikki asianomaiset olivat kuitenkin sitä mieltä, että suurin yksittäinen ongelma oli Jacksonin kyvyttömyys ohjata henkilökuntaansa. Todistusaineiston kokoaminen sujui sentään osapuilleen aikataulussa, mutta sen prosessointi oli odotettua työläämpää. Vaikuttikin hyvin mahdolliselta, ettei oikeudenkäyntiä kyettäisi aloittamaan ennalta sovittuna päivämääränä 20. marraskuuta.⁷⁶

Syytteen lopullisesta muodosta käytiin vielä lujaa kädenvääntöä. Jackson ei hyväksynyt muiden tiimien laatimia luonnoksia ja lähetti itse takaisin vaihtoehtoisia luonnoksia, joilla ei ollut suuremmin tekoa muiden tiimien tuotoksien kanssa. Britit eivät ennen kaikkea olleet lainkaan vakuuttuneita siitä, että salaliittosyyte tulisi pitämään oikeudessa. Lisäksi venäläiset työnsivät oman lusikkansa soppaan kun he viime hetkellä vaativat 925 puolalaisupseerin joukkosurmaa Katynin metsässä lisättäväksi syytteeseen. Tämä tuotti suuren ongelman koko syyttäjäorganisaation uskottavuudelle, koska useimmat syyttäjät olivat lähes varmoja siitä että venäläiset itse olivat syyllisiä Katynin tapahtumiin.⁷⁷ Lopulta syyttäjätiimit pääsivät yhteisymmärrykseen syytekirjan lopullisesta muodosta 6. lokakuuta ja se julkaistiin oikeusistuimen ensimmäisessä virallisessa sessiossa 18. lokakuuta.⁷⁸

Alun perin niukka tietomäärä Kolmannesta valtakunnasta oli räjähtänyt OSS:n myötävaikutuksella kesän ja syksyn 1945 aikana suoranaiseksi tietotulvaksi. Ensin natsipuolueen pääideologin Alfred Rosenbergin avustaja Paroni Kurt von Behr oli paljastanut koko Rosenbergin asiakirjakokoelman sijainnin. Tämä kokoelma sisälsi lähes 1500 kiloa asiakirjoja puolueen menneisyydestä alkaen vuodesta 1922. Tämän jälkeen Saksan ulkoministeriön arkistonhoitaja osoitti Storeyn johtamalle todisteidenkeruuryhmälle Saksan ulkoministeriön arkistojen piilopaikan syvällä Harzin vuoristossa, paljastaen 485 tonnia diplomaattisia asiakirjoja. Hitlerin henkilökohtainen tulkki Paul Schmidt taasen luovutti 12-osaisen muistiinpanokokoelmansa salaisista poliittisista konferensseista. Obersatzburgin suolakaivoksista Yhdysvaltain joukot löysivät Luftwaffen arkistot sekä suuren varaston taideaineita jotka Göring oli anastanut itselleen miehityiltä alueilta ympäri Eurooppaa. Tärkein löytö oli kuitenkin Hitlerin adjutanttin kenraali Friedrich Hossbachin tallenteet 5.11.1937 valtakunnan kabinetin

⁷⁶ Sprecher 1999 s.68-70; Taylor s.78-90; Thomas Doddin kirje Grace Doddille 18.10.1945, Dodd 2007.

⁷⁷ Venäläiset viranomaiset tunnustivat vuonna 1991 Neuvostoliiton romahdettua että Neuvostoarmeijan salainen poliisi oli vastuussa Katynin massamurhista.

⁷⁸ Tusa & Tusa 2010 s. 112-113.

salaisesta kokouksesta, jossa Hitler totesi ekspansiivisen ja aggressiivisen ulkopolitiikan olevan Saksan tulevaisuudelle vääjäämätön ja oikeutettu tie. Todisteiden määrä yllätti Jacksoninkin. Hän totesi, ettei koskaan voisi kuvitella ihmisten olevan niin typeriä, että laittaisivat paperille kaiken mitä tekivät: ”The stupidity of it and the brutality of it would simply appall you”. Kaikki vaikutti nyt siltä että Bernaysin alulle panema salaliittosyyte olisi vedenpitävä, ja että salaliitto voitiin osoittaa toteen saksalaisten itsensä jättämien asiakirjojen avulla.⁷⁹

Todistusaineiston suunnaton määrä johti Jacksonin lopulta perustavanlaatuihin päätöksiin käyttää tätä hyväksi, ja antaa koko oikeudenkäynnin nojata lähes täysin dokumentaariseen todistusaineistoon. Ratkaisu ennakoiti jo aikaisessa vaiheessa potentiaalista katastrofia, jota Jackson ei yksinkertaisesti kyennyt näkemään. Yhdysvaltojen syyttäjien joukossa ei ollut ainoatakaan aktiivisesti ammattiaan harjoittavaa rikosoikeuden asianajajaa, ja Jackson itse oli korkeimman oikeuden tuomarina sekä entisenä oikeusministerinä tottunut huomattavasti suurpiirteisempään oikeudelliseen toimintaan, joka saattaa myös olla syynä hänen järkkymättömään mielipiteeseensä luottaa lähes täysin todistusaineiston voimaan oikeudessa. On myös mahdollista Jacksonin ajatelleen, että mahdollisimman suuri määrä todistusaineistoa toisi painoa salaliitolle sekä yhteiselle suunnitelmalle, todistajalausuntojen siirtäessä huomiota enemmän kohti yksilöllisempiä syytöksiä. Salaliiton suurin ongelma oli nimenomaan sen laajuus, ja vaarana oli että se jäisi liian epäselväksi. Samanaikaisesti käytävä Dachauin keskitysleirin henkilökuntaa vastaan suunnattu sotarikosoikeudenkäynti alkoi jo ennen Nürnbergin vastaavaa. Dachausssa syyttäjänä toiminut William Denson otti Jacksonin yhteisen suunnitelman konseptin käyttöön, mutta supisti sen koskemaan vain Yhdysvaltojen sotaan liittymisen jälkeisiä tapahtumia. Yhteisestä suunnitelmasta oli siis eri oikeudenkäynneissä käytössä erilaisia tulkintoja.⁸⁰

Nürnbergissä suuren osan henkilökunnasta tuli nyt keskittyä niin sanottuihin oikeusselvityksiin, joiden tulisi olla luonteeltaan Jacksonin termin *itetodistavia*, eli niiden tuli itse osoittaa todenperäisyytensä. Tässä tapauksessa oikeusselvityksellä tarkoitettiin eräänlaista esitelmää, joka voitaisiin esittää oikeuden edessä yhtenä kokonaisuutena ja osoittaa sillä kokonaisvaltaisesti

---

⁷⁹ Persico 1994 s. 41-43.

⁸⁰ Greene 2003 s. 42-43.

syytetyn syyllisyys. Oikeusselvitys sisälsi taustoitusta erilaisista aihepiireistä tai syytetyistä sekä viitteitä todistedokumentteihin, jotka tukivat selvityksen argumentointia. Näin ollen itse dokumentteja ei teoriassa edes tarvittaisi oikeudessa, syyttäjä vain ojentaisi selvityksen oikeudelle ja kertoisi mitä se sisältää. Selvitykset olivat eittämättä varsin mainiota aineistoa syytteitä muotoillessa ja tapausta rakennettaessa, mutta oikeussalikäytössä ne olivat sisällöltään liian laveita ja yleisluontoisia. Näin ollen teoriassa selvityksiin sekä dokumentteihin nojaava oikeudenkäynti vaikutti yksinkertaisen nerokkaalta, mutta käytännössä se tuli ajamaan koko oikeudenkäynnin hyvin masentavaan lamaannuksen tilaan. Thomas Dodd, Telford Taylor sekä OSS-veteraani Bill Donovan kaikki protestoivat käytäntöä vastaan väittäen, että pelkkä dokumentaarisen aineiston käyttö ilman tukevaa argumentointia sekä todistajalausuntoja olisi oikeudenkäynnin seurattavuuden kannalta täysin absurdia, ja Donovan äityi jopa julistamaan koko suunnitelman ”perustavanlaatuisen typeräksi”.⁸¹

Siitä lähtien kun oikeudenkäynnin valmistelu oli siirtynyt Euroopan kamaralle, Jackson sekä Donovan olivat käyneet hiljaista kamppailua auktoriteetista. Jackson ei missään vaiheessa täysin hyväksynyt Donovanin OSS:n kautta käyttämää vaikutusvaltaa, joka johti lukuisiin yhteenottoihin näiden kahden vaikutusvaltaisen miehen välillä. Kiista todistusaineiston ja selvitysten käytöstä kärjisti heidän välinsä katkeamispisteeseen Donovanin ilmoittaessa Jacksonille, ettei halua olla missään tekemisissä pelkkiin dokumentteihin nojaavan oikeudenkäynnin kanssa. Lopulta Jackson ilmoitti välikäsien kautta Donovanille heidän mielipide-erojensa olevan niin perustavanlaatuisia, ettei Donovanin kannattanut enää kuvitella osallistuvansa aktiivisesti oikeudenkäyntiin. Donovan tulkitsi tämän kehotuksena erota tehtävistään, jonka hän myös teki. Jackson herätti paljon paheksuntaa tahdittomalla tavallaan toimia, mutta hän samalla pyrki osoittamaan, että oikeudenkäynnillä olisi vain yksi johtaja.⁸²

Puolustuksella oli myös ongelmansa, suurimpana sen muodostaminen. Oikeusistuini sai kuulla 19. lokakuuta, kun syytetyt olivat istuneet jo kolme kuukautta vankilassa odottamassa syytteitään, ettei kellekään syytetyllä ollut vielä oikeusavustajaa, eikä tällaisen hankkimiseen ollut annettu mitään käytännön mahdollisuuksia. Tämä olisi Yhdysvalloissa ollut riittävä syy jättää

⁸¹Taylor 1993 s.145; Tusa&Tusa s. 225.

⁸²Taylor 1993 s.146–149; Persico 1994 s. 119-121.

syytteet kokonaan käsittelemättä. Tuomioistuimien kokosi nopeasti listan lakimiehistä syytetyille, ja useat hankkivat muita teitä itselleen oikeusavustajan. Suuri osa etenkin valmiiksi tarjotuista lakimiehistä oli juutalaisia, joille tehtävä ei ollut varsinaisesti mieluisa, mutta heillä oli varsin pragmaattinenkin motiivi osallistua oikeudenkäyntiin. Oikeusavustajan kuukausipalkkio oli hyvin kohtuullinen, mutta sodan jälkeisessä Saksassa rahalla ei ollut niinkään väliä. Arvokkaita kaupankäynnin välineitä olivat savukkeet, paistoöljy, kananmunat sekä muut vastaavat päivittäiset elintarvikkeet. Oikeudenkäynnissä työskentely oli mahdollisuus päästä osalliseksi Yhdysvaltain jakelemista tarvikkeista, joiden avulla oikeusavustajana työskentelevä pystyi nostamaan elintasonsa huomattavasti keskimääräistä saksalaista korkeammalle. Lisäksi puolustuksessa työskentely oli monelle vapaalippu pois vankileiriltä, kuten kävi muun muassa syytetty Franz Von Papenin pojan kohdalla.⁸³

4.2. Alustavat istunnot

Oikeus kokoontui 14. marraskuuta ensimmäiseen alustavaan istuntoonsa. Näissä istunnoissa käsiteltiin muun muassa syytetty Julius Streicherin mielenterveyden tilaa, josta hänen oma asianajajansakaan ei ollut erityisen vakuuttunut, sekä Saksan suurimman sotateollisuuskonsernin Kruppin johtajien mahdollisia syytteitä. Syytteet Kruppeja vastaan kuvaavat karulla tavalla koko oikeudenkäynnin alkupuolen yleistä sekavuutta. Lisäksi syytettyjen terveydentila nousi tapetille kun Robert Ley, entinen Kolmannen valtakunnan työrintaman johtaja, onnistui tekemään itsemurhan sellissään. Näin syyttäjäorganisaatio joutui dramaattisella tavalla huomaamaan, ettei heidän syytettyjensä olemassaolo ollutkaan mikään staattinen itsestänselvyys.⁸⁴

Tapauksen taloudellisen puolen syytetyn Gustav Kruppin⁸⁵ terveys todettiin liian huonoksi mutta Jackson ei suostunut luopumaan syytteistä häntä vastaan. Jackson esitti että Kruppia syytettäisiin *in absentia*, kuten Martin Bormannia. Vaihtoehtoisesti Gustav voitaisiin korvata syytettyjen penkillä hänen pojallaan Alfriedilla. Ehdotus poiki suuren riidan sekä syyttäjäosapuolien kesken, ja loi skismaa Jacksonin ja Oikeusistuimen välille. Jackson olisi ollut valmis välttämään

⁸³ Tusa & Tusa 2010 s. 123–125.

⁸⁴ Vankien itsemurhayrityksiin oli varauduttu runsain toimenpitein, jolloin myös itsemurhan menetit olivat dramaattiset. Ley hirttättyi lakanasta tekemällään köydellä vessanpönttönsä huuhtelukahvaan työnnettyään vedellä kostutetut alushousunsa kurkkuunsa.

⁸⁵ Gustav Krupp oli vuoteen 1943 asti Saksan suurimman teräs- ja aseeteollisuuskonsernin johtaja.

väistämättömän lykkäyksen oikeudenkäynnin alkamisessa sen varjolla, että Gustavia vastaan kerätty materiaali olisi todennäköisesti riittänyt Alfriedinkin syyttämiseen ja että puolustuskin voisi olla tähän suostuvainen. Tosiasiassa kuitenkin Jacksonin täytyi olla tietoinen siitä, ettei tämä pitänyt paikkansa ja ettei Tuomioistuimella ollut edes valtuuksia tehdä tällaisia päätöksiä. Jackson pahensi yhä tilannetta toteamalla että Alfried voisi olla valmis ottamaan isänsä paikan viiveettä,⁸⁶ spekulatio, joka oli täysin pöyristyttävä ja epärealistinen. Käytöksellään Jackson antoi ymmärtää että Alfriedia syytettäisiin vain hänen sukunimensä vuoksi ja että isän synnit kaadettaisiin pojan niskaan. Dodd vastusti jyrkästi Alfriedin nimittämistä todeten, että mikäli Alfriedia syytettäisiin, olisi hänen nimensä pitänyt olla papereissa alunperinkin, ja ettei oikeudenkäynti ollut mitään peliä jossa syytetyn voi korvata toisella.⁸⁷ Taylor katsoo koko Krupp-fiaskon olleen Jacksonin syytä, ei niinkään siksi, ettei hän onnistunut Alfriedin syyttämässä, vaan koska edes esitti sitä. Jacksonin kaltaisen miehen olisi pitänyt tietää, ettei Oikeusistuin voisi sallia tällaista. Taylor jopa spekuloi, että Jackson olisi tehnyt tämän suojautuakseen poliittiselta kritiikiltä, mikäli Gustavin syyttäminen ei onnistuisi.⁸⁸

Jackson ei todennäköisesti ymmärtänyt alkuunkaan ehdotuksensa seurauksia. Tuomarit kävivät kiivaita keskusteluita asian tiimoilta ja osaa heistä pöyristytti Jacksonin röyhkeys. Tuomioistuin mietti asiaa yön yli ja ilmoitti seuraavana päivänä 15. marraskuuta yksioikoisesti, ettei se hyväksy Alfriedin syytettä. Alfried asetettiin sittemmin syytteeseen jälkioikeudenkäynneissä ja hän sai 12 vuoden vankeusrangaistuksen. Syyttäjän epäonnistuminen asiassa todennäköisesti pelasti Alfriedin hengen, koska paineet koville rangaistuksille olivat ensimmäisessä oikeudenkäynnissä huomattavasti suuremmat.⁸⁹

Kiista Kruppin tapauksesta oli ensimmäinen oikeuden edessä tapahtunut kiista Yhdysvaltojen tuomari Biddlen ja Jacksonin välillä. Jo oikeudenkäynnin valmisteluiden aikana Biddle sekä Jackson olivat käyneet kiivaita sananvaihtoja Biddlen ottaessa kaiken irti asemastaan tuomarina. Kruppin käsittelyn jälkeen Biddle pyysi avustajaansa Herbert Wechsleriä ilmaisemaan mielipiteensä Jacksonin esityksestä. Wechsler arveli Jacksonin saavan hermoromahduksen

⁸⁶ Official Record of the Nuremberg Trials, 14.11.1945 s.7-8.

⁸⁷ Thomas Doddin kirje Grace Doddille 15.11.1945, Dodd 2007.

⁸⁸ Taylor 1993 s.163.

⁸⁹ Taylor 1993 s. 166-167; Tusa & Tusa s. 138-140.

kuultuaan tuomarien evätyä hänen aloitteensa.⁹⁰

Oikeuden ensimmäiset kokoontumiset olivat tyylikäs ja dramaattinen alkusoitto oikeudenkäynnille. Syyttäjät olivat riidelleet avoimesti avoimessa istunnossa, puolustuksen vetoamus oli hyväksytty samalla kun kaksi toisiinsa yhteydessä ollutta syyttäjän esitystä oli hylätty. Vaikka oikeudenkäynnin perusteilla oli ongelmansa, kyseessä oli selvästi oikea oikeudenkäynti.

5. Jacksonin avauspuhe

Oikeudenkäynnin ensimmäinen virallinen istunto tapahtui aikataulussaan 20. marraskuuta. Ranskalaisilla sekä venäläisillä oli suuria vaikeuksia saada omat osansa valmiiksi ja he hakivat lykkäystä oikeudenkäynnin alkamiselle. Venäläiset jopa väittivät että heidän pääsyyttäjällään Rudenkolla olisi malaria, josta vitsailtiin Nürnbergissä ”poliittisena malarian”. Tuomarit eivät kuitenkaan suostuneet enää lykkäämään oikeudenkäynnin alkua, jolloin venäläiset ilmoittivat Rudenkon parantuneen kuin ihmeen seurauksena. Olosuhteet Nürnbergissä eivät olleet erityisen miellyttävät, eivätkä tuomarit halunneet pitkittää vierailuaan. Lopulta Ranskan sekä Britannian tuomarit ilmoittivat, että mikäli jokin lykkäys tulisi, he julkistaisivat ketkä sitä olivat hakeneet. Tämä sai Ranskan ja Venäjän syyttäjät nöyrytymään.

5.1. Oikeudenkäynti alkaa

Tunnelma lähes täysin uudelleenremontoidulla oikeustalolla oli jännittynyt. Sotilaat ja sotilasajoneuvot ympäröivät oikeustaloa ja kaikki alueelle tulijat tarkastettiin perinpohjaisesti. Oikeustalon yhteydessä olevan vankilan johtaja eversti Andrus oli hermostunut. Liikkeellä oli huhuja siitä, että baijerilaiset natsit koettaisivat räjäyttää syytetyt sekä kaikki todisteet heidän mukanaan. Andrus oli aina ollut hyvin pedanttinen, mutta Robert Leyn itsemurha oli saanut hänet varpailleen. Oikeustalo oli ympäröity panssarivaunuilla ja turvatoimet olivat äärimmäisen

---

⁹⁰ Persico 1994 s. 110-111.

tiukat. Hän salli ainoastaan itselleen oikeuden kantaa oikeussalissa asetta.⁹¹

Oikeussali oli tupaten täynnä ja ilmassa leijaili yhä tuoreen maalin ja puun tuoksu. Monet kuvailivat että tilanne muistutti teatterin ensiesitystä. Istunto alkoi tuomari Lawrencen lyhyellä lausunnolla jossa hän muistutti läsnäolijoita järjestyksen sekä hyvän käytöksen tärkeydestä ja kutsui kaikkia oikeudenkäynnissä mukana olevia ”ainutlaatuisiksi oikeuskäytännön historiassa” sekä ”tärkeiksi miljoonille ihmisille ympäri maailman ... jotta he suorittaisivat työnsä ilman pelkoa tai puolueellisuutta, lain ja oikeuden pyhien periaatteiden mukaisesti”. Vartijoita lukuun ottamatta kaikilla huoneessa olijoilla oli päässään korvakuulokkeet. Oikeudenkäynti oli ensimmäinen tilaisuus jossa käytettiin simultaanitulkkausta, eli kaikki oikeudenkäynnin puhe tulkattiin samanaikaisesti kaikille käytössä oleville kielille.⁹²

Syytettyjen sisäänmarssi oli monelle melkoinen pettymys. Leni Riefenstahlin propagandaelokuviissa mahtipontisesti esiintyneet hahmot olivat kutistuneet vankilaruoan myötä laihoiksi harmaiksi miehiksi, joiden ennen niin komeat virkapuvut näyttivät nyt koomisen suurilta heidän päällään. Ne, jotka odottivat istunnon sisältävän suurta draamaa, joutuivat pettymään koko päivän kuluessa pelkkään syytteen lukemiseen.

Syyte itsessään oli vain muodollisuus: syytetyt olivat saaneet syytekirjan luettavakseen jo kuukautta aikaisemmin ja syytteet oli julkaistu kaikkine yksityiskohtineen lehdistön toimesta. Huomio kiinnittyi lähinnä syytettyihin sekä heidän reaktioihinsa. Kolmannen valtakunnan entinen kakkosmies Rudolf Hess luki harlekiininovellia ja reagoi vain Hitlerin nimen mainitsemiseen, tuolloin hän istui suorassa ja hymyili leveästi. Saksan entinen ulkoministeri Joachim von Ribbentropp koetti pysyä valppaana mutta koko päivän mittainen istuminen oli hänelle liikaa ja hän pyörtyi. Hermann Göring taas pyrki koko päivän kiinnittämään huomiota itseensä liioitellun suurilla nyökkäyksillään ja pään heilutuksillaan sekä kovaäänisillä kommentaillaan. Hän sen sijaan piilotti kasvonsa syyttäjän kuvaillessa keskitysleirejä sekä hänen järjestämiään ryöstelyjä, mutta mainittaessa hänen Ranskasta anastaneensa 87 miljoonaa pulloa

⁹¹ Persico s. 127-136; Tusa&Tusa s. 144-146.

⁹² Järjestelmän oli toimittanut ilmaiseksi IBM, joka Nürnbergin kokemusten pohjalta sai YK:lta tilauksen vastaavan järjestelmän asentamiseksi kokouksilleen.

samppanjaa Göring jälleen riemastui ja käänteli katsettaan ympäri salia naurun toivossa.⁹³

5.2. Salaliiton luonne

Oikeudenkäynnin toisena päivänä syytetyt vastasivat syytteisiin. Vastaukset rajattiin yhteen lauseeseen, sillä ennalta oli jo arvattu etenkin Göringin yrittävän muuttaa vastausvuoronsa jonkinlaiseksi manifestiksi. Kaikki syytetyt kielsivät syytteet ja varsinainen oikeudenkäynti saatiin alulle. Muodollisuuksien jälkeen oli Jacksonin vuoro avata syyttäjien osio pitkään ja huolellisesti valmistelemallaan puheella, joka määritti koko oikeudenkäynnin luonteen. Jacksonin puheen ydin oli salaliittosyytteessä jonka todistamisesta amerikkalaiset olivat vastuussa. Jacksonin tapa tulkita salaliittosyytettä antoi hänelle vapauden kuvailla laidasta laitaan kaikkia rikoksia joista natsijohtajia syytettiin. Hänen pääteemanaan oli ennalta harkittu ja organisoitu rikollinen salaliitto johon kaikki olivat syyllystyneet ja joka johti suurimpaan rikokseen kaikista: aggressiiviseen sodankäyntiin. Jackson oli jo aiemmin harmitellut kansainvälisen lain heikkoutta, se ei antanut riittäviä eväitä tuomiolle. Hänen oli nyt perusteltava oikeudelle sekä maailmalle miksi natsien toimet olivat lainvastaisia.

The privilege of opening the first trial in history for crimes against the peace of the world imposes a grave responsibility. The wrongs which we seek to condemn and punish have been so calculated, so malignant, and so devastating, that civilization cannot tolerate their being ignored, because it cannot survive their being repeated. That four great nations, flushed with victory and stung with injury stay the hand of vengeance and voluntarily submit their captive enemies to the judgment of the law is one of the most significant tributes that Power has ever paid to reason.

...The common sense of mankind demands that law shall not stop with the punishment of petty crimes by little people. It must also reach men who possess themselves of great power and make deliberate and concerted use of it to set in motion evils which leave no home in the world untouched. It is a cause of that

---

⁹³ Tusa & Tusa s. 148-149.

*magnitude that the United Nations will lay before Your Honors.*⁹⁴

Puheen alussa Jackson tuo jo esille hänen aiemmin käyttäneensä *sivilisaation entiteetin*. Syytettyjen teot ovat olleet niin kammottavia, ettei itse sivilisaatiokaan voi enää katsoa vierestä, koska tekojen toistaminen vaarantaisi sivilisaation itsensä. Sivilisaation rinnalle Jackson nostaa myös toisen entiteetin, *ihmiskunnan terveen järjen entiteetin*. Tämä terve järki Jacksonin mukaan vaatii, että rangaista tulee paitsi tekojen suorittajia, myös niitä jotka yhteistoiminnassa laskivat liikkeelle pahan joka dramaattisesti Jacksonin ilmaisemana ”ei jättänyt ainoatakaan kotia maailmassa koskematta”. Persico huomauttaakin Jacksonin tyylin vuorotelleen Elisabetilaisen, Spenseriaanisen sekä Gladstonilaisen tyylin välillä, myötäillen menneiden aikojen katoavaa retoriikkaa.⁹⁵

Jacksonin puheessa voidaan välittömästi havaita retorisia painottamiskeinoja. Ensimmäinen ja kenties painavin näistä on *kategorisointi*. Jackson ei viittaa syytettyjen tekoihin rikoksina, vaan kategorisoi ne *vääryydeksi* ja *pahuudeksi*. Voidaan havaita myös Perelmanin teoriaa seuraten, että näillä kategorisoinneilla tavoitellaan niin sanottua *esisopimusta* yleisön kanssa. Tällaisessa esisopimuksessa yleisesti hyväksyttävät arvot kuten *pahuuden sekä vääryyden vastustaminen* sekä *sivilisaatio hyveellisenä arvona* nostetaan riittävän korkealle abstraktitasolle, mutta ilmaistaan kuitenkin riittävän epätarkasti. Näin ne voivat saavuttaa yleisön näkökulmasta faktaluonteen, kun lähtökohtana on yleisölle hyväksyttävä arvopohja. Jackson alkoi välittömästi rakentaa sidospohjaa tuomittavuuden siirtämiselle kohti omia preferenssejään: sodankäynnin sekä institutionaalisen tappamisen tuomittavuutta yksilö- sekä ideologiatasolla. Jackson jatkoi puhettaan paatoksellisesti:

In the prisoners' dock sit twenty-odd broken men. Reproached by the humiliation of those they have led almost as bitterly as by the desolation of those they have attacked their personal capacity for evil is forever past. It is hard now to perceive in these men as captives the power by which as Nazi leaders they once dominated much of the world and terrified most of it. Merely as individuals their fate is of little consequence

⁹⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 98-99.

⁹⁵ Persico 1995 s. 136.

to the world.

What makes this inquest significant is that these prisoners represent sinister influences that will lurk in the world long after their bodies have returned to dust. We will show them to be living symbols of racial hatreds, of terrorism and violence, and of the arrogance and cruelty of power. They are symbols of fierce nationalisms and of militarism, of intrigue and war-making which have embroiled Europe generation after generation, crushing its manhood, destroying its homes, and impoverishing its life. They have so identified themselves with the philosophies they conceived and with the forces they directed that any tenderness to them is a victory and an encouragement to all the evils which are attached to their names. Civilization can afford no compromise with the social forces which would gain renewed strength if we deal ambiguously or indecisively with the men in whom those forces now precariously survive.⁹⁶

Jackson jatkaa syytettyjen toiminnan pahuuden kategorisointia, korostaen tätä toteamalla heidän kauhistuttaneen suurinta osaa maailmasta vallassa ollessaan. Jackson jatkaa puhettaan hyvin abstraktilla linjalla, joka onkin hänelle hyvin toimiva ratkaisu. On helppoa kuvitella pelkän Adolf Hitlerin tai Heinrich Himmlerin nimen aiheuttaneen pelkoa ihmisten mielessä, sen sijaan nimet Hjalmar Schacht tai Walther Funk eivät kuitenkaan herättäneet kuvaa pahuuden arkkitehdista. Jopa selkeimpänä ykkössyytettynä pidetty Herman Göring eli ihmisten mielessä enemmän karismaattisena ja jokseenkin jopa sympaattisena pöyhkeilevänä riikinkukkona. Näin Jackson pyrki puhumaan syytetyistä kokonaisuutena, heijastaen heihin kaiken kokonaisvaltaisen pahan mitä natsihallinto oli saanut aikaan. Hän jopa itse tuo ilmi, että syytetyt ovat rotuvihan, väkivallan, terrorismin, yliampuvan nationalismin, militarismin, sodankäynnin sekä edustamansa regiimin *symboleita*, jollaisena heidät tulisi myös tuomita jotta voidaan estää heidän edustamiensa sosiaalisten voimien vahvistuminen. Jackson pyrki näin *rinnakkaissiteitä* sekä *symbolisia siteitä* käyttäen tuomaan yhteen syytetyt sekä heidän edustamansa ideologian aikaansaannokset:

---

⁹⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 99.

What these men stand for we will patiently and temperately disclose. We will give you undeniable proofs of incredible events. The catalog of crimes will omit nothing that could be conceived by a pathological pride, cruelty, and lust for power. These men created in Germany, under the Führerprinzip," a National Socialist despotism equalled only by the dynasties of the ancient East. They took from the German people all those dignities and freedoms that we hold natural and inalienable rights in every human being. The people were compensated by inflaming and gratifying hatreds towards those who were marked as "scapegoats." Against their opponents, including Jews, Catholics, and free labor, the Nazis directed such a campaign of arrogance, brutality, and annihilation as the world has not witnessed since the pre-Christian ages. They excited the German ambition to be a "master race," which of course implies serfdom for others. They led their people on a mad gamble for domination. They diverted social energies and resources to the creation of what they thought to be an invincible war machine. They overran their neighbors. To sustain the "master race" in its war-making, they enslaved millions of human beings and brought them into Germany, where these hapless creatures now wander as "displaced persons." At length bestiality and bad faith reached such excess that they aroused the sleeping strength of imperiled Civilization. Its united efforts have ground the German war machine to fragments. But the struggle has left Europe a liberated yet prostrate land where a demoralized society struggles to survive. These are the fruits of the sinister forces that sit with these defendants in the prisoners' dock.⁹⁷

“What these men stand for”, eli ”mitä nämä miehet edustavat”. Pyrkimys ei siis suuntaudu osoittamaan mitä syytetyt olivat tehneet, syylistämään heidän edustamansa ideologian. Ideologia taas rinnastetaan suoraan sen aikaansaannoksiin, jolloin ne konkretisoituvat syytettyihin intentioina: mielipuolinen pahuus saa heissä kasvot. Muutama syytettyjen avainhahmo saa näin merkityksen joka heijastuu heihin kaikkiin. Pahimpien syytettyjen luoma viitekehys nielaisee koko syytettyjen penkin, joka epäilemättä olikin koko salaliittosyytöksen eli ”yhteisen suunnitelman” tarkoitus. Henkilöitynyt pahuus ei lopulta edes riitä Jacksonille, vaan hän kuvaa pahan voimat jonkinlaisena harmaana eminenssinä joka istuu sen henkilöitymien kanssa

---

⁹⁷ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 99-100.

syytettyjen penkillä. Tämä kuvastaa myös sitä paatosta ja tunnetta jonka Jackson uskoo maailman olevan valmis ottamaan vastaan: Jackson luo hyvin tunnepitoisen hypotyposiksen eli esittää tapahtumat jonkinlaisena tarinana, niin tunnepitoinen, polarisoiva ja sadunomainen hänen välittämänsä näkemys on. Tätä tehostaakseen Jackson liittää myös puheessaan kristillisyyden *sivilisaation* käsitteeseen toteamalla, ettei maailma ole nähnyt 3. valtakuntaa vastaavaa pahuutta sitten kristillisten aikojen, jonka pysäytti vain liiallisen pahuuden unestaan herättämä *sivilisaatio*. Mikäli taas natsit pysäytti sivilisaation kollektiivinen voimannäyte, oikeutta ja rikosvastuuta vaativat Jacksonin sanoin pääasiallisesti *maailma*:

...Despite the magnitude of the task, the world has demanded immediate action. This demand has had to be met, though perhaps at the cost of finished craftsmanship.⁹⁸

Viimeistään tässä vaiheessa on viimeistään havaittavissa Jacksonin se ydindiskurssi, johon oikeudenkäynnin oikeutus palautuu. Maailma ja sivilisaatio vaativat toimintaa, ja näin ollen se näyttäytyy väistämättömänä sekä välttämättömänä. Samassa yhteydessä Jackson tunnustaa suoraan syytteiden *ex post facto* – luonteen, ja ettei oikeudenkäynti todennäköisesti tulisi olemaan ammattimainen oppikirjasuoritus. Syy asialle on suhteellisen selvä. Vielä 8 kuukautta aiemmin SS-joukot olivat linnoittautuneet juuri samaiseen oikeustaloon jossa nyt heidän korkearvoisin hengissä säilynyt johtajansa Ernst Kaltenbrunner oli tuomiolla. Jackson jopa toteaa, etteivät syyttäjävaltiot normaaliolosuhteissa haluaisi olla tekemisissä tällaisen prosessin kanssa, mutta tästä huolimatta tuomiolle on olemassa riittävästi perusteita:

...I should be the last to deny that the case may well suffer from incomplete researches and quite likely will not be the example of professional work which any of the prosecuting nations would normally wish to sponsor. It is, however, a completely adequate case to the judgment we shall ask you to render, and its full development we shall be obliged to leave to historians.⁹⁹

Mielenkiintoisena kurioositeettina Jackson julistaa historian tuomitsevan oikeudenkäynnin

⁹⁸ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 100.

⁹⁹ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 100-101.

oikeellisuuden tai sen puutteet. Samaa kielikuvaa käyttivät mm. Hitler sekä Heydrich puhuessaan niin sanotusta *Lopullisesta ratkaisusta*, eli juutalaisten joukkotuhosta, holokaustista. Argumentti toimii hyvin kun halutaan hiljentää epäkohtien ympärillä leijuva keskustelu toistaiseksi ja ratkaisu katsotaan välttämättömäksi. Jackson perustelee niin sanottua voittajien oikeutta toteamalla, että ensimmäisestä maailmansodasta opittiin se, ettei voitettuja voida jättää tuomitsemaan itseään. Jackson rytmittää ”loistokkaan melankolisen” päätöksensä hyvin. Hän sulavasti muuntautuu feeniks-linnun lailla heränneen sivilisaation äänitorvesta arvoneutraaliksi sivustakatsojaksi, jonka harteille on asetettu neutraalin näkökannan taakka:

*The former high station of these defendants, the notoriety of their acts, and the adaptability of their conduct to provoke retaliation make it hard to distinguish between the demand for a just and measured retribution, and the unthinking cry for vengeance which arises from the anguish of war. It is our task, so far as humanly possible, to, draw the line between the two. We must never forget that the record on which we judge these defendants today is the record on which history will judge us tomorrow. To pass these defendants a poisoned chalice is to put it to our own lips as well. We must summon such detachment and intellectual integrity to our task that this Trial will commend itself to posterity as fulfilling humanity's aspirations to do justice.*¹⁰⁰

Sama päätös jatkuu pitkälle Jacksonin puheessa. Yleinen mielipide on syytetyt jo tuominnut, mutta tuomioistuin muodostaisi tuomionsa todisteiden perusteella. Jackson niputtaa syytetyt jatkuvasti erilaisen käsitteen alle, kuten ”ensimmäiset sotajohtajat jotka asetetaan syytteeseen”, sekä ”levottoman omatunnon omaavat miehet”. Näillä kategorisoinneilla Jackson epäilemättä ajaa mielikuvia hyväksymään yhteisen suunnitelman eli salaliiton käsitettä, joka hänen ja hänen kollegoidensa tulisi myös kaikkien puheiden jälkeen konkretisoida. Pohjatyössä hän ei kuitenkaan säästele sanoja tai retorisia kategorioita, eikä Jacksonille loppujen lopuksi riitä pelkkä rikosoikeudellinen tuomio. Hän haluaa myös moraalisen voiton:

When I say that we do not ask for convictions unless we prove crime, I do not mean

---

¹⁰⁰ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 101.

*mere technical or incidental transgression of international conventions. We charge guilt on planned and intended conduct that involves moral as well as legal wrong. And we do not mean conduct that is a natural and human, even if illegal, cutting of corners, such as many of us might well have committed had we been in the defendants' positions. It is not because they yielded to the normal frailties of human beings that we accuse them. It is their abnormal and inhuman conduct which brings them to this bar.*¹⁰¹

Varmastikaan Jacksonille itselleen ei ole vierasta se, että moraalisesti väärin olevat asiat jotka eivät ole laittomia, eivät ole rikosoikeudellisesti tuomittavia. Tästä huolimatta hän sekoittaa rikosoikeuden pakkaan etiikan kortteja hyvin tarkoitushakuisesti. Tavoite on kuitenkin selvä: mikäli Jackson perustelee syytökset tarpeeksi voimakkaasti, hän voi myötävaikuttaa voimakkaasti kansainvälisen oikeuden kehityskulkuun luomalla ennakkotapauksen. Asiaa voidaan tarkastella Mikko Lehtosen sanoin: ”symbolinen on reaalista tärkeämpää”.¹⁰² Tämän oli myös Jackson sisäistänyt vetoamalla siihen mikä on inhimillistä ja luonnollista, siitä huolimatta ettei tällaisella argumentoinnilla olisi ollut sijaa oikeussalissa Yhdysvalloissa. Näin ollen Jacksonin visioissa sodankäynti voitaisiin tulevaisuudessa ehkäistä lain voimalla. Hänellä oli kuitenkin paljon opittavaa maailmanpolitiikan realiteeteista.

Ajan maailmanpoliittinen tilanne myös näkyy Jacksonin puheen nyansseissa. Uuden maailmanjärjestyksen maailmassa taloudellisesti sekä sosiaalisesti polvillaan olevan Saksan nostaminen jaloilleen oli hyödyllistä Yhdysvalloille. Liitto Neuvostoliiton kanssa oli palvellut sodan ajan Yhdysvaltojen etuja, mutta edellisen sodan sammuttua olivat kylmän sodan liekit jo kytemässä. Saksan poliittinen ilmasto ei myöskään muuttuisi yhdessä yössä. Kansallissosialismi oli lyöty taistelukentällä, mutta se piti vielä lyödä myös ideologisesti. Jackson ei näin ollen pyrkinyt nöyryyttämään Saksan kansaa, vaan koetti jatkuvasti erottaa syytetyt natsijohtajat intresseineen heidän toimintansa suurimmasta viitekehyksestä, Saksalaisesta yhteiskunnasta. Natsihallinto olikin näin Jacksonin mukaan jotakin Saksan ulkopuolista, eikä suinkaan sisäsyntyistä. Jacksonin puhe suuntautui paitsi hänen liittolaisilleen, myös saksalaisille itselleen:

---

¹⁰¹ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 102.

¹⁰² Lehtonen 2001 s.9

*We would also make clear that we have no purpose to incriminate the whole German people. We know that the Nazi Party was not put in power by a majority of the German vote. We know it came to power by an evil alliance between the most extreme of the Nazi revolutionists, the most unrestrained of the German reactionaries, and the most aggressive of the German militarists. If the German populace had willingly accepted the Nazi program, no Storm-troopers would have been needed in the early days of the Party and there would have been no need for concentration camps or the Gestapo, both of which institutions were inaugurated as soon as the Nazis gained control of the German State. Only after these lawless innovations proved successful at home were they taken abroad.*¹⁰³

Jacksonin kategorisoiva retoriikka vain vahvistuu hänen edetessään. ”Paha liittoutuma” on kömpelö käännös, eikä tavoita täysin sitä lähes sarjakuvamaista karikatyyrimäistä pahansuopaisuutta johon alkuperäinen termi ”evil alliance” kytkeytyy. Jackson ei myöskään selvästi kantanut huolta *tu quoque* – argumenteista kategorisoidessaan muiden muassa keskitysleirit lähtökohtaisesti ”laittomiksi innovaatioiksi”, olihan jopa Yhdysvallat itse sulkenut japanilaisvähemmistönsä hyvin karuihin oloihin internointileireille sodan ajaksi. Jackson kuitenkin painotti, etteivät kuvaillut rikokset olleet saksalaisten itsensä syytä:

The German people should know by now that the people of the United States hold them in no fear, and in no hate. It is true that the Germans have taught us the horrors of modern warfare, but the ruin that lies from the Rhine to the Danube shows that we, like our Allies, have not been dull pupils. If we are not awed by German fortitude and proficiency in war, and if we are not persuaded of their political maturity, we do respect their skill in the arts of peace, their technical competence, and the sober, industrious, and self-disciplined character of the masses of the German people. In 1933 we saw the German people recovering prestige in the commercial, industrial, and artistic world after the set-back of the last war. We beheld their progress neither with envy nor malice. The Nazi regime interrupted this advance. The recoil of the

---

¹⁰³ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 102-103.

*Nazi aggression has left Germany in ruins. The Nazi readiness to pledge the German word without hesitation and to break it without shame has fastened upon German diplomacy a reputation for duplicity that will handicap it for years. Nazi arrogance has made the boast of the "master race" a taunt that will be thrown at Germans the world over for generations. The Nazi nightmare has given the German name a new and sinister significance throughout the world which will retard Germany a century. The German, no less than the non-German world, has accounts to settle with these defendants.*¹⁰⁴

Voidaan havaita että Jackson pyrkii kertomaan Saksan lähihistoriaa tarinana, jossa kansa on edistymisen elementti ja Natsiryhmittymä tätä edistymistä halvaannuttava voima. Jackson koettaa lähestyä saksalaisia retoriikallaan ylistäessään saksalaisten kansallisia ominaisuuksia, sekä hyväksymällä jopa pienen osan maailmansodan tuhoista edustamiensa tahojen vastuulle. Edelleenkään Jackson ei ole vielä yksilöinyt ketään syytettyjen ryhmästä, vaan tämä natsivoima etenee läpi tapahtumien yhä jonkinlaisena kirjaimellisesti harmaana eminenssinä. Jackson ei todennäköisesti edes pyrkinyt varsinaisesti rakentamaan oikeustapausta, vaan oikeanlaista tunnetilaa yhä suurellisemmiksi käyville väitteilleen siitä, miten maailmanrauha oli jo sovittu, mutta Natsit pilasivat senkin hyökkäämällä maailmanrauhaa vastaan:

...That attack on the peace of the world is the crime against international society which brings into international cognizance crimes in its aid and preparation which otherwise might be only internal concerns. It was aggressive war, which the nations of the world had renounced. It was war in violation of treaties, by which the peace of the world was sought to be safe-guarded.

*This war did not just happen-it was planned and prepared for over a long period of time and with no small skill and cunning ... Whatever else we may say of those who were the authors of this war, they did achieve a stupendous work in organization, and our first task is to examine the means by which these defendants and their fellow conspirators prepared and incited Germany to go to war.*¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 103.

¹⁰⁵ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 103-104.

Kellogg-Briandin sopimuksen myötä useat valtiot olivat todella sopineet sodan olevan sopimaton jatke diplomatialle, mutta kukaan tuskin oikeasti uskoi sotien siihen päättyvän. Kylmää sotaa enteilevässä ilmapiirissä väite oli erityisen hupaisa, mutta siitä huolimatta oikeussalikelpoinen. Sodan aloittaminen piti kriminalisoida, koska koko syytenivaska sekä etenkin salaliitto nojautui käytännössä siihen: mikäli sota ei ole laitonta, myöskään salaliitto sodan aloittamiseksi ei ole laitonta. Tämän myötä Jackson saa ensimmäisen kerran konkretisoitua syytöksiään kohdistessaan syytteet sodan aloittamisen suunnittelusta natsipuolueen kautta syytettyihin yksilöinä:

In general, our case will disclose these defendants all uniting at some time with the Nazi Party in a plan which they well knew could be accomplished only by an outbreak of war in Europe. Their seizure of the German State, their subjugation of the German people, their terrorism and extermination of dissident elements, their planning and waging of war, their calculated and planned ruthlessness in the conduct of warfare, their deliberate and planned criminality toward conquered peoples, -all these are ends for which they acted in concert; and all these are phases of the conspiracy, a conspiracy which reached one goal only to set out for another and more ambitious one. We shall also trace for you the intricate web of organizations which these men formed and utilized to accomplish these ends. We will show how the entire structure of offices and officials was dedicated to the criminal purposes and committed to the use of the criminal methods planned by these defendants and their co-conspirators, many of whom war and suicide have put beyond reach.¹⁰⁶

Hypotyposiksen lisäksi voidaan havaita Jacksonin retorisena teemana synonymian sekä metabolin käytön. Jackson toistaa samoja syytöksiä pukemalla ne eri tavalla läpi puheensa, tehostaen näin niiden painoarvoa. Jackson avaa ja purkaa salaliiton paketin, ja sitten kokoaa sen uudelleen kerta toisensa jälkeen painottamalla sen osittaisten elementtien rikollista luonnetta, jolloin myös kokonaisuuden rikollinen luonne korostuu.

---

¹⁰⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 104.

Jackson päättää puheensa avausjakson toteamalla, ettei aio keskittyä kenenkään yksilöllisiin tekemisiin, elleivät ne koske salaliittoa. Retorinen pääpaino on nyt erityisesti pienillä sanavalinnoilla, joilla hän kätkee sosiaalisen rakenteen heikkouden:

*My emphasis will not be on individual barbarities and perversions which may have occurred independently of any central plan. One of the dangers ever present is that this Trial may be protracted by details of particular wrongs and that we will become lost in a wilderness of single instances." Nor will I now dwell on the activity of individual defendants except as it may contribute to exposition of the common plan.*¹⁰⁷

Jackson varmasti oli jo nyt hyvin perillä niistä heikkouksista jotka syyte sisälsi, ja joita hän nyt sanavalinnoillaan vähätteli. Rikosoikeudellisesti yksittäisten rikosten tekemisen paljastaminen tuskin olisi viivyttelyä. Syyn ei kuitenkaan voida katsoa olevan Jacksonissa itsessään: poliittisen painostuksen vuoksi syytteeseen oli asetettu henkilöitä joiden tekemisiä oli hyvin vaikeaa osoittaa rikolliseksi. Ilman salaliittosyytteen onnistumista moni saattaisi jäädä tuomiota vaille. Painotus olisi johtajien vastuussa, ja jokaisen syytetyn tuli mahtua johtajan kategoriaan:

*The case as presented by the United States will be concerned with the brains and authority back of all the crimes. These defendants were men of a station and rank which does not soil its own hands with blood. They were men who knew how to use lesser folk as tools. We want to reach the planners and designers, the inciters and leaders without whose evil architecture the world would not have been for so long scourged with the violence and lawlessness, and wracked with the agonies and convulsions, of this terrible war.*¹⁰⁸

Näin Jackson päättää puheensa avausosan. Jackson pyrkii retoriikallaan summaarisesti kategorisoimaan syytettyt yhteen nippuun: he olivat johtajia, suunnittelijoita sekä yllyttäjiä,

---

¹⁰⁷ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 104

¹⁰⁸ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 104-105.

operaation aivot sekä autoritaarinen selkäranka, syyllisiä kokonaisuuden osatekijöinä. Salaliittosyyte oli alusta pitäen perustunut siihen, että syytetyt voitaisiin nähdä jonkinlaisena rikollisjoukkiona, jenginä. Toistamalla puheessaan jatkuvasti tapahtumien toimijana tekijää ”natsit”, hän pyrki rinnastamaan ”natsiuden” rikollisuuteen. Näin ollen tämän epämääräisen natsiepiteetin rikokset voidaan liittää syytettyihin, sillä natseja he kiistämättä sentään olivat. Samankaltainen kategorisointi toimii myös Jacksonin kantavana teemana puheen edetessä.

5.3. Laiton tie valtaan

Puheensa alustuksen jälkeen Jackson siirsi fokuksensa havainnollistamaan natsiregiimin konkreettisempia piirteitä, alkaen sen juurilta 1920-luvun alusta. Syytettyjen suunnitelman eli salaliiton Jackson jakoi kahteen vaiheeseen.¹⁰⁹ Ensimmäisen vaiheen ydin oli Jacksonin mukaan yleisen mielipiteen muuttaminen suotuisammaksi sotaa kohtaan vetoamalla vahvasti ”sellaiseen nationalismiin, jota itsessämme kutsumme patriotismiksi ja toisissa kansallismieliseksi kiihkoiluksi”. Jackson kuvaili, miten ulkomaalaisten muutttoa maahan ei enää hyväksytty, lehdistönvapaus kumottiin yksiselitteisesti ja uskonvapauksia rajoitettiin. Lainaten kansallissosialistien puolueohjelmaa Jackson osoitti, kuinka ”puolueen johto vannoi etenevänsä, tarvittaessa seuraamuksista välittämättä, kohti edellä mainittuja asioita”. Jacksonin sanoin, tämä natsipuolueen johtokunta, ei sen koko jäsenkunta, oli nyt syytettynä oikeuden edessä rikollisorganisaationa.¹¹⁰

Jackson toistuvasti vältteli nimeämästä ketään syytetyistä. Natsipuolue itsessään oli jo lähtökohtaisesti luettavissa, mikäli ei rikolliseksi, ainakin tuomittavaksi organisaatioksi. Tämän esisopimuksen avulla Jackson pystyi kategorisoimaan kaikki syytetyt saman yhteisen suunnitelman alle siitä huolimatta, että huomattavan monet syytetyistä eivät olleet

¹⁰⁹ Syyttäjien sanoissa salaliitto (conspiracy) sekä etenkin vähäpätöisempien rikollisten syyttämässä käytetty suunnitelma tai yhteinen suunnitelma (common plan) kulkivat käsi kädessä ja niiden erottaminen toisistaan on hyvin hankalaa.

¹¹⁰ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 105-107.

kansallissosialistisen puolueen jäseniä puolueen alkuvuosina. Vain Alfred Rosenberg oli puolueen perustajajäseniä. Osa heistä ei ollut edes koskaan tavannut toisiaan ennen oikeudenkäyntiä, harva heistä oli edes erityisen omistautunut kansallissosialistiselle puolueelle. Lähes jokainen heistä oli kuulunut jo ennen kolmannen valtakunnan nousua ylempään yhteiskuntaluokkaan, ja muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ei voida sanoa, että kukaan heistä olisi ollut kiihkeämielinen kansankiihottaja tai edes erityisen ankara antisemitisti. Robert Conot toteaaakin heidän todellisuudessa edustaneen sellaisia henkilötyyppejä, joita voidaan löytää mistä tahansa hallituksesta.¹¹¹

Jackson jatkoi puhettaan kuvailemalla natsipuolueen nousua hiljalleen valtaan. Murtaakseen poliittista vastarintaa Puolue loi Sturmabteilung-organisaation (SA), joista Jacksonin mukaan muodostui ”joukko kurinalaisia roistoja”. Pian tämän jälkeen syntyi myös Schutzstaffeln (SS), Sicherheitsdienst (SD), eli turvallisuusjoukot, sekä Valtion Salainen Poliisi Gestapo. Jackson kuvaa puolueen eronneen täysin muista tunnetuista perinteisistä puolueista. Sillä oli omat lakinsa, jonka määritti puolueen Johtaja, omat oikeusistuimensa sekä oma poliisinsa:

*The conspirators set up a government within the Party to exercise outside the law every sanction that any legitimate state could exercise and many that it could not. Its chain of command was military, and its formations were martial in name as well as in function. They were composed of battalions set up to bear arms under military discipline, motorized corps, flying corps, and the infamous Death Head Corps,"which was not misnamed. The Party had its own secret police, its security units, its intelligence and espionage division, its raiding forces, and its youth forces. It established elaborate administrative mechanisms to identify and liquidate spies and informers, to manage concentration camps, to operate death vans, and to finance the whole movement. Through concentric circles of authority, the Nazi Party, as its leadership later boasted, eventually organized and dominated every phase of German life-but not until they had waged a bitter internal struggle characterized by brutal criminality we charge here.*¹¹²

---

¹¹¹ Conot 1983 s. 102.

¹¹² Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 108.

Jackson pyrki kuvaamaan Puolueen hyvin tiukkana organisaationa. Hänen omat sanansa olivat kuitenkin ajamassa salaliittosyytöstä vaikeuksiin. Mikäli Puolue oli niin tiukka poliittinen organisaatio kuin hän kuvasi, myös vastuunjako sen sisällä oli minimaalista. Ja näin todella olikin. Hitler, Himmler, Heydrich sekä Göring keräsivät itselleen lähes kaiken päätäntävällän puolueessa asettamalla itsensä kaikkien merkittävien Puolueen luomien organisaatioiden johtoon. Salaliittosyytöksen onnistuminen edellytti myös edellä mainittujen organisaatioiden määrittelyä rikolliseksi. Organisaatiot Jackson näki rikollisina, koska niiden jäsenet toimivat organisaation yhteisen päämäärän mukaisesti rikollisesti. Toisaalta organisaation jäsenyys voitiin nähdä rikollisena, koska organisaatio toimi rikollisesti. SS:n kaltaisten organisaatioiden jäsenien tulisi näin ollen todistaa, etteivät he ole rikollisia.

Tämän myötä Jackson eteni puheessaan vaiheeseen, jota hän kuvasi Salaliiton toiseksi vaiheeksi, Hitlerin nousuun Saksan Kansleriksi:

*On January 30, 1933 Adolf Hitler became Chancellor of the German Republic. An evil combination, represented in the prisoners' dock by its most eminent survivors, had succeeded in possessing itself of the machinery of the German Government, a facade behind which they thenceforth would operate to make a reality of the war of conquest they so long had plotted. The conspiracy had passed into its second phase.*¹¹³

Jackson pyrki jälleen korvaamaan mahdolliset konkreettiset syytökset retorisilla. Valtaan nousi *paha yhtymä*, joita syytetyt edustivat sen korkea-arvoisimpina eloon jääneinä. Puolueen ydindiskursseihin Jacksonin mukaan alusta asti kuulunut pyrkimys sotaan alkoi konkretisoitua, enää puuttuivat toimijat.

Jackson taitavasti hämärtää puheessaan toimijat puhumalla välillä salaliittolaisista, välillä natseista tai Puolueen johdosta, ja useimmiten vain ”heistä”. Tällä tavalla hän retorisesti taitavasti ohjaa ajattelun suuntaa jatkuvasti normalisoimaan ajatusta siitä, että syytettyjen aitiossa

---

¹¹³ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 109.

istuvat miehet todella olivat kaiken hänen kuvaamansa tekijöitä. Ja mikäli he eivät olisi tekijöitä, ainakin heidät olisi helppoa sijoittaa kuvaan jossa he ovat merkittävä osa rikollista konstruktiota.

Jackson siirsi huomion tämän jälkeen siihen, kuinka salaliittolaiset vakauttivat valtansa Saksan Tasavallassa turvautuen ”mitä hirvittävimpiin rikoksiin ihmisyyttä vastaan valmistaessaan Saksaa aggressiiviseen sotaan, joka oli heidän tarkoituksperilleen väistämätön”.¹¹⁴ Jackson kuvailee Saksan ensimmäisen maailmansodan jälkeisen tilanteen lähes epätoivoiseksi, johon salaliittolaisten vastaus oli menetettyjen alueiden valtaaminen sekä uusien alueiden valtaaminen ja niitä asuttavien ihmisten tuhoaminen. Reichstagin polttamiselle helmikuussa 1933 oli Jacksonin mukaan turha etsiä syypäätä, mutta teko voitiin heijastaa jälleen ”heidän” yleiseen rikollisuuteensa:

*The burning of this symbol of free parliamentary government was so providential for the Nazis that it was believed they staged the fire themselves. Certainly when we contemplate their known crimes, we cannot believe they would shrink from mere arson. It is not necessary, however, to resolve the controversy as to who set the fire... In the following December the German Supreme Court with commendable courage and independence acquitted the accused Communists, but it was too late to influence the tragic course of events which the Nazi conspirators had set rushing forward.*¹¹⁵

Jackson jatkoi kertomalla miten Hitler onnistui saamaan silloisen Saksan presidentin Hindenburgin allekirjoittamaan poikkeustilamääräyksen, joka käytännössä lakkautti perustuslain suomat oikeudet kansalaisille ja takasi Hitlerille täydellisen vallan:

The German people were in the hands of the police, the police were in the hands of the Nazi Party, and the Party was in the hands of a ring of evil men, of whom the defendants here before you are surviving and representative leaders... The Nazi conspiracy, as we shall show, always contemplated not merely overcoming current opposition but exterminating elements which could not be reconciled with its

¹¹⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 109.

¹¹⁵ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 110.

*philosophy of the state... We have in point of geography and of time two groups of Crimes against Humanity - one within Germany before and during the war, the other in occupied territory during the war. But the two are not separated in Nazi planning. They are a continuous unfolding of the Nazi plan to exterminate peoples and institutions which might serve as a focus or instrument for overturning their new world order"at any time.*¹¹⁶

Voidaan todeta Jackson pyrkineen näyttämään puolueorganisaation sekä sen toiminnan selkeästi koordinoituna ja päämäärätietoisena rakennelmana. Jackson antaa ymmärtää, ettei Natsien toiminnassa ollut juurikaan sijaa improvisaatiolle vaan jopa Saksassa tapahtuneet ihmisoikeusrikkomukset olivat suorassa jatkumossa sodan aikaisten tapahtumien kanssa. Jacksonin esitys oli tunteisiin vetoavaa sekä mahtipontista, kuvailihan hän pahojen miesten yli kahden vuosikymmenen ajalle levittäytyvää rikollista salaliittoa. Jacksonin retorinen taidokkuus kykeni kantamaan vielä salaliittoa harteillaan siitäkin huolimatta, ettei hän ollut nimennyt vielä yhtäkään syytettyä suoraan. Äärimmäisellä retoriikallaan Jackson saattoikin perustella koko oikeusprosessin välttämättömyyttä yrittäen tuomita samalla koko kansallissosialistisen ideologian. Tarpeeksi laveilla määritteillähän jonkin asteinen yhteinen suunnitelma oli lähes mahdoton osoittaa vääräksi: natsi-ideologia oli alusta lähtien flirttaillut ksenofobian kanssa ja kansanmurha oli käytännössä vastaansanomaton tosiasia. Tästä syystä Jackson hyötyi retorisesta esisopimuksestaan yleisönsä kanssa, sillä rikollinen elementti oli kiistämättömästi läsnä syytettyjen menneen toiminnan viitekehyksen kanssa.

5.4. Rikokset Juutalaisia vastaan

Jackson kuvaili pääasiassa saksalaisia dokumentteja käyttäen kuinka kansallissosialistit olivat kampanjoineet väkivaltaisesti ammattiyhdistyksiä sekä kristillisiä uskontokuntia vastaan, käytännössä lakkauttaen molempien olemassaolon Kolmannessa valtakunnassa. Tämän jälkeen oikeus piti tauon ja palattuaan puhujan paikalle Jackson aloitti kenties voimakkaimman osuutensa puheestaan, joka käsitteli juutalaisvainoja sekä holokaustia. Vaikkakin aggressiivinen sodankäynti oli salaliittosyytöksen ydin, Jackson ulotti rikollisen kategorisointinsa kenties

¹¹⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 112-113.

voimakkaimmin juutalaisvainoihin julistamalla jokaisen natsin olleen mukana holokaustin yhteisessä suunnitelmassa. Koska salaliittosyytös oli kuitenkin suunnattu virallisesti vain koskemaan aggressiivista sodankäyntiä, Jacksonin oli kyettävä liittämään myös kaikki väitetyt rikokset toisiinsa. Juutalaisvainot Jackson tulkitsi itse asiassa olleen valmistautumista sodanaikaisille miehitettyjen kansojen alistamisille:

What we charge against these defendants is not those arrogances and pretensions which frequently accompany the intermingling of different peoples and which are likely, despite the honest efforts of government, to produce regrettable crimes and convulsions. It is my purpose to show a plan and design, to which all Nazis were fanatically committed, to annihilate all Jewish people... The avowed purpose was the destruction of the Jewish people as a whole, as an end in itself, as a measure of preparation for war, and as a discipline of conquered peoples... History does not record a crime ever perpetrated against so many victims or one ever carried out with such calculated cruelty.¹¹⁷

Jackson oli jo ensimmäisen lehdistötiedotteensa yhteydessä pyrkinyt esisopimukseen, jossa varsinaisten lakien puutteesta huolimatta hyväksyttäisiin syytettyjen tekojen rikollisuus ilmiselvänä. Kun rikollisuus voidaan hyväksyä, rikoksen laajuus mahdollistaa väitteen, ettei kukaan minkäänlaisessa vastuuasemassa ollut voinut olla tietämättä siitä että rikos tapahtui. Yhtä lailla koska tietämys rikoksesta oli ilmeinen, Jackson pyrki ulottamaan vastuun kaikille siitä tietäville väittäen, että jokainen joka toimi natsiregiimin hyväksi, hyväksyi myös juutalaisten kohtelun. Näin ollen venäläiset ja ranskalaiset syyttäjät voisivat vain todisteiden lukumäärään nojaten osoittaa syytettyjen osallisuuden rikoksiin:

I advert to them only to show their magnitude as evidence of a purpose and a knowledge common to an defendants, of an official plan rather than of a capricious policy of some individual commander; and to show such a continuity of Jewish persecution from the rise of the Nazi conspiracy to its collapse as forbids us to believe that any person could be identified with any part of Nazi action without

---

¹¹⁷ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 118-119.

*approving this most conspicuous item in their program.*¹¹⁸

Aiemmin Jackson oli kyennyt nimeämään syytettyinä vain Robert Leyn sekä Martin Bormannin, jotka molemmat olivat menehtyneet jo ennen oikeudenkäynnin alkua. Bormann tosin oli yhä syytettynä *in absentia*, mutta toiveet hänen löytämisestään eivät olleet suuret. Antisemitismisyytösten myötä Jackson kykeni kohdistamaan salaliittosyytöksensä ensimmäistä kertaa läsnä olevaan syytettyyn, todeten Julius Streicherin johtaneen natsit ”antisemitistiseen katkeruuteen sekä äärimmäisyyksiin”¹¹⁹. Streicherin toimittama antisemitistinen lehti *Der Stürmer* oli kuitenkin levikiltään pieni ja jopa Saksassa sitä pidettiin pääasiassa roskalehtenä. Tämän lisäksi Streicher oli melko vähäpätöinen aluejohtaja, joka oli myös vangittu sodan aikana kieroutuneena seksuaalirikollisena hänen innostuttuaan piiskaamaan vangittua nuorta poikaa vankilan tarkastuskäynnin yhteydessä. Häntä pidettiin persoonansa puolesta hyvin luotaantyöntävänä henkilönä, joka teki myös hänen tuomitsemisestaan helppoa.

Jackson jatkoi juutalaisvainojen kuvaamista lukien ääneen useita kuvauksia sekä raportteja saksalaisten omista asiakirjoista. Hänellä oli kuitenkin vaikeuksia nimetä Streicherin, Hans Frankin sekä Göringin lisäksi syytettyjä kuvaamaansa antisemitistiseen yhteissuunnitelmaan. Tämä ei kuitenkaan ollut Jacksonin suunnitelmassa tarpeen hänen katsoessaan että jokaiseen syytettyyn voidaan kohdistaa ainakin toimetoman sivustakatsojan syyllisyys. Kaikkia syytettyjä oli mahdoton suoraan osoittaa osallisiksi, mutta ei voitu osoittaa heidän tehneen myöskään mitään vastustaakseen juutalaispolitiikkaa:

We charge that all atrocities against Jews were the manifestation and culmination of the Nazi plan to which every defendant here was a party... While a few defendants may show efforts to make specific exceptions to the policy of Jewish extermination, I have found no instance in which any defendant opposed the policy itself or sought to revoke or even modify it... Determination to destroy the Jews was a binding force which at all times cemented the elements of this conspiracy. On many internal policies there were differences among the defendants. But there is not one of them

¹¹⁸ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 119.

¹¹⁹ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 120.

who has not echoed the rallying cry of nazism: Deutschland erwache, Juda verrecke!"
*(Germany awake, Jewry perish!).*¹²⁰

Jacksonin salaliiton hahmo oli yhä melko epäselvä ja sen heikkoudet käymässä ilmi. Juutalaisten tuhoaminen oli Jacksonin mukaan salaliiton koossapitävä voima. Toisaalta syytös salaliitosta oli suunnattu aggressiivista sodankäyntiä vastaan jolloin juutalaisvainojen oli liityttävä oleellisesti samaan salaliittoon. Syytettyjen tuomitsemisesta yksilötasolla ei odotettu vaikeaa, olihan todistusaineistoa saatavilla enemmän kuin tarpeeksi. Yhdysvalloissa syytettyä rikollisesta salaliitosta ei koskaan ollut käyty rikollisen ideologian tasolla, ja Jacksonin pakkomielle sen toteen näyttämisestä vaikeutti amerikkalaisten syyttäjien työtä. Jacksonin kuitenkin tuki salaliittosyytteellä koko oikeudenkäynnin oikeutusta. Mikäli syytösten yhteenlaskettu voima olisi tarpeeksi suuri, myös reaktio olisi sitä paremmin perusteltu, ja ilman salaliittoa olisi vaikeaa tuoda esille kaikkia mahdollisia rikkomuksia joihin lukemattomat sodassa menehtyneet saksalaiset olivat syyllistyneet. Aggressiivinen sodankäynnin rikollisuus oli Jacksonin pääasiallinen tavoite, ja mikäli muut syytteet liitetään suoraan tähän, myös ne saisivat kansainvälisen rikoksen luonteen:

*How a government treats its own inhabitants generally is thought to be no concern of other governments or of international society. Certainly few oppressions or cruelties would warrant the intervention of foreign powers. But the German mistreatment of Germans is now known to pass in magnitude and savagery any limits of what is tolerable by modern civilization... These Nazi persecutions, moreover, take character as international crimes because of the purpose for which they were undertaken. The purpose, as we have seen, of getting rid of the influence of free labor, the churches, and the Jews was to clear their obstruction to the precipitation of aggressive war. If aggressive warfare in violation of treaty obligation is a matter of international cognizance the preparations for it must also be of concern to the international community.*¹²¹

Jackson pystyi retoriikallaan sitomaan näin lähes minkä tahansa toiminnan aggressiivisen

¹²⁰ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 127.

¹²¹ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 127.

sodankäynnin valmisteluun. Retoriikallaan hän pyrki luomaan uutta toimintamallia sekä uusia standardeja kansainväliselle yhteisölle. Nämä standardit saattaisivat tulevaisuudessa mahdollistaa ulkopuolisten tahojen puuttumisen valtioiden sisäiseen tilanteeseen, mikäli kansainvälinen rauha olisi uhattuna. Nürnbergin perustamiskirjan sanamuodot olivat jo vesittäneet hänen tavoitteensa muuttaa aggressiivinen sodankäynti universaaliksi rikokseksi.¹²² Rikollinen salaliitto, joka tähtäsi sodankäyntiin, saattaisi kuitenkin synnyttää hänen alkuperäiselle tavoitteelleen suosiollisen ennakkotapauksen. Perelmanin teoriaa seuraten voidaan sanoa Jacksonin yrittäneen näin ollen kehittää sellaista argumentaatiota, joka mahdollistaisi jo yleisesti hyväksytyn ominaisuuksien siirtämisen sellaiseen jonka hän haluaa hyväksytyksi. Kuten hän itse jo oli todennut, eivätkö kaikki sodankäyntiin liittyvät teot olleet jo sekä periaatteellisella että käytännöllisellä tasolla rangaistavia sivistyneissä yhteiskunnissa, ja eivätkö nämä teot olisi samalla periaatteella rangaistavia myös kansainvälisessä mittakaavassa?

Jackson kuvaili oikeudelle miten saksalaiset lääkärit olivat tehneet vangeille ihmiskokeita, ja kuinka olosuhteet keskitysleireillä hakivat vertaistaan ihmiskunnan historiassa. Hän myös alusti myöhemmin oikeudenkäynnissä näytettävää dokumenttifilmiä, jonka liittoutuneiden kuvaajat olivat koostaneet ensimmäisten keskitysleirien vapauttamisesta. Yksikään syytetyistä ei Jacksonin mukaan voisi kiistää hirmutekoja, he voisivat vain pyrkiä kiistämään henkilökohtaisen vastuunsa. Jackson pyrkii retoriikallaan sitomaan syytettyihin mitä ankarimpia kauhukuvauksia, lipsahtamatta kuitenkaan absurdin puolelle jolloin päätös saattaisi kuulostaa jo parodiselta:

I dislike to encumber the record with such morbid tales, but we are in the grim business of trying men as criminals, and these are the things that their own agents say happened. We will show you these concentration camps in motion pictures, just as the Allied armies found them when they arrived, and the measures General Eisenhower had to take to clean them up. Our proof will be disgusting and you will say I have robbed you of your sleep. But these are the things which have turned the stomach of the world and set every civilized hand against Nazi Germany... Germany became one vast torture chamber. Cries of its victims were heard round the world

¹²² Perustuskirjaan oli muiden syyttäjämaiden vaatimuksesta kirjattu syytökseksi ”Euroopan Akselivaltojen aggressiivinen sodankäynti”. Näin ollen pykälä oli tulkittavissa niin, että aggressiivinen sodankäynti oli laitonta, mikäli sen suoritti edellä mainittuun koalitioon kuuluva valtio.

*and brought shudders to civilized people everywhere...But the proof here will be so overwhelming that I venture to predict not one word I have spoken will be denied. These defendants will only deny personal responsibility or knowledge.*¹²³

Jacksonin puhe etenee hypotyposiksen tavoin tarinana, ja hänen sanavalintansa pyrkivät tuomaan tapahtumat jatkuvasti kuulijoiden silmien eteen. Hänen pyrkimyksensä ei ole vain faktapohjaisesti tuomita syytettyjä teoistaan, vaan hän pyrkii luomaan suoranaista halveksuntaa kaikkea sitä kohtaan mihin syytetyt ideologisesti kyetään sidoksilla liittämään. Näin Jackson kykenee luomaan symbolisen siteen natsi-ideologian sekä syytettyjen välille, jolloin ideologiaan liitettävät negatiiviset asiat voidaan heijastaa helposti myös syytettyjen harteille.

5.5. Aggressiivinen sodankäynti ja sotarikokset

Kun salaliiton ensimmäinen ja toinen vaihe oli onnistuneesti saatu toteutettua, Jackson totesi ajan olleen kypsä sodankäynnille, joka oli ollut salaliiton lopullinen tavoite. Sodan aikaansaamiseksi Jackson totesi Natsien testanneen ensin ilmapiiriä, selittäen Hitlerin opportunismin olleen itse asiassa osa selkeää suunnitelmaa:

*Before resorting to open aggressive warfare, the Nazis undertook some rather cautious experiments to test the spirit of resistance of those who lay across their path. They advanced, but only as others yielded, and kept in a position to draw back if they found a temperament that made persistence dangerous... Then, having made a deceitful, delaying peace with Russia, the conspirators entered upon the final phase of the plan to renew war.*¹²⁴

Mitä sodan suunnitteluun tuli, tietyiltä osin jonkinasteinen salaliitto olikin helposti näytettävissä toteen. Osa syytetyistä, etenkin Wehrmachtin edustajat Keitel sekä Jodl olivat suunnitelleet pääasiallisesti Hitlerin sotaretket. Suljetuissa kokouksissa Hitler oli tuonut useille muillekin syytetyille julki aikomuksensa valloittaa Valtakunnalle ”elintilaa” sodankäynnin avulla. Näistä

¹²³ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 130.

¹²⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 131-132.

aikeista tietoisia olivat ainakin Göring, Raeder sekä Von Neurath. Paljastuneita dokumentteja käyttäen Jackson osoitti Hitlerin olleen yhteissuunnitelmassa Japanin kanssa, sekä varautuneen sotaan Yhdysvaltoja vastaan jo yli vuoden ennen varsinaista sodanjulistusta. Kiero diplomatia sekä valtioiden väliset sodanjulistukset eivät kuitenkaan olleet salaliiton järkyttävin osa, vaan se mitä sodan varjossa tehtiin. Jackson toi saksalaisten omia dokumentteja käyttäen ilmi, kuinka miljoonia sotavankeja oli kuollut epäinhimillisissä olosuhteissa saksalaisten leireillä, kuinka Hitler oli käskennyt kaikki kiinnisaatavat liittoutuneiden lentäjät lynkattavaksi, sekä Himmlerin kampanjan ”saksalaistaa tai tuhota” kannattamiensa rotuoppien mukaisesti itäisten alueiden asukkaat. Jacksonin teesien mukaan tämä kaikki liittyi olennaisesti salaliittolaisten yhteiseen suunnitelmaan:

The German occupation forces, controlled or commanded by men on trial before you, committed a long series of outrages against the inhabitants of occupied territory that would be incredible except for captured orders and captured reports which show the fidelity with which those orders were executed... We deal here with a phase of common criminality designed by the conspirators as part of the common plan. We can appreciate why these crimes against their European enemies were not of a casual character but were planned and disciplined crimes when we get at the reason for them... The Nazi purpose was to leave Germany's neighbors so weakened that even if she should eventually lose the war, she would still be the most powerful nation in Europe. Against this background, we must view the plan for ruthless warfare, which means a plan for the commission of War Crimes and Crimes against Humanity.¹²⁵

Viimeistään tässä vaiheessa voidaan jo todeta Jacksonin pyrkivän myös synonymian avulla luomaan vaikutelmaa, että hän itse asiassa täsmentää jo hyväksyttyä salaliittoa toistamalla ja korostamalla eri asiayhteyksissä tapahtumien luonnetta salaliiton viitekehyksessä. Koska Jacksonin mukaan yhteiseen suunnitelmaan kuului Saksan naapurivaltioiden radikaali heikentäminen, johon ensisijaisesti pyrittiin sodankäynnin avulla, myös sotarikoksien sekä rikosten ihmisyyttä kohtaan suorittaminen oli osa samaa suunnitelmaa. Sodankäynti oli siis

---

¹²⁵ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 138.

yhteissuunnitelman pohjana jo alusta lähtien, sodankäynnin saavuttamiseksi suoritettiin ihmisoikeusrikoksia, ihmisoikeusrikokset olivat natsien repertuaarissa Puolueen synnystä alkaen, natsit hyväksyivät puolueen toiminnan, puolue oli yhtä hallituksen kanssa ja erottamaton valtiosta, jokainen syytetty oli palvellut valtiota ja siten myös puoluetta, ja näin hyväksynyt ideologian mukaisen toiminnan. Tämä oli salaliiton sosiaalinen rakenne johon kaikki syytetyt voitiin upottaa ja jonka perusteella heidät voitaisiin syytekohtaan yksi mukaan tuomita, vain heidän toimiensa täsmentäminen olisi enää tarpeen. Onnistuessaan syytekohta yhden perusteella kaikki syytetyt voitaisiin tuomita, epäonnistuminen tarkoittaisi että jotkut syytetyistä saattaisivat saada jopa vapauttavan tuomion. Tällainen lopputulos oli Jacksonille sietämätön. Vaikka todistusaineisto ei välttämättä osoittaisi kuka oli suorassa vastuussa, Jackson teki kaikkensa että myös viattomuutta olisi mahdoton osoittaa:

I shall not go into further details of the War Crimes and Crimes against Humanity committed by the gangster ring whose leaders are before you. It is not the purpose in my part of this case to deal with the individual crimes. I am dealing with the Common Plan or design for crime and will not dwell upon individual offenses. My task is to show the scale on which these crimes occurred, and to show that these are the men who were in the responsible positions and who conceived the plan and design which renders them answerable, regardless of the fact that the plan was actually executed by others... German Armed Forces surrendered, its Government disintegrated, its leaders committed suicide by the dozen, and by the fortunes of war these defendants fell into our hands. Although they are not, by any means, all the guilty ones, they are survivors among the most responsible. Their names appear over and over in the documents and their faces grace the photographic evidence. We have here the surviving top politicians, militarists, financiers, diplomats, administrators, and propagandists, of the Nazi movement. Who was responsible for these crimes if they were not?¹²⁶

Jackson argumentti ei näin nojaa yksilölliseen syyllisyyteen, vaan kollektiiviseen. Syylliset olivat

---

¹²⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 142.

olemassa, joku oli vastuussa. Tämä myös oli syytteen heikoin puoli. Syytettyjä oli liikaa, tämän tiesivät kaikki syyttäjäorganisaatiossa, ja heidän joidenkin heistä rikollisuuden osoittaminen oli äärimmäisen hankalaa. Syytettyjen valinta oli riistäytynyt käsistä ja muuttunut poliittiseksi peliksi jossa jokaisen syyttäjään oli saatava omat syytettynsä penkille. Lisäksi Jacksonin pakkomielle saada jokaiselta yhteiskunnan sektorilta joku tuomiolle vaikeutti syyttäjien työtä, siitä huolimatta miten heidän vastuunsa voitiin osoittaa. Salaliiton konsepti olisi onnistuessaan auttanut myös Saksan niin sanottua *denatsifikaatiota*, jossa kaikki kansallissosialistiset elementit pyrittiin puhdistamaan sodanjälkeisestä Saksasta: organisaatiosyytösten ohella tulevia oikeudenkäyntejä helpottaisi, mikäli voitaisiin vain osoittaa potentiaalisten syytettyjen olleen osa yhteistä suunnitelmaa. Jackson olikin varma oman kantansa oikeellisuudesta. Kysymys kuuluikin, olivatko tuomarit samaa mieltä oikeudenkäynnin roolista ja funktiosta. Tähän vaikuttaakseen Jackson pyrki vielä vakuuttamaan oikeuden oikeusistuimen laillisuudesta.

5.6. Laillisuus

Jackson oli argumentoinut vahvasti ja tunteisiin vetoavasti oikeudenkäynnin tarpeellisuuden ja oikeutuksen puolesta. Tästä huolimatta tapaus oli yhä juridisesti heikoilla jäillä, mikäli se halusi nojata länsimaiseen oikeustraditioon. Jackson argumentoi Peruskirjan perustuvan ennen kaikkea siihen *uskoon*, että lakeja ei ole tarkoitettu vain ”pienien miesten” hallitsemiseksi, vaan että myös hallitsijat ovat ”Jumalan ja lain” alaisuudessa, ja että aika sekä juridiikka ovat jo kypsiä tuomaan tällaisissa tapauksissa oikeat ihmiset tuomiolle:

*The United States believed that the law long has afforded standards by which a juridical hearing could be conducted to make sure that we punish only the right men and for the right reasons.*¹²⁷

Jackson suuntasi sanansa tuomareille, todeten heidän olevan osa orgaanista toimenpidettä joka

---

¹²⁷ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 143.

edustaa kaikkien oikeudenkäynnin rinnalla seisovien kahdenkymmenen yhden hallituksen viisautta sekä oikeudentajua. Nämä allekirjoittaneissa mukana olevat valtiot edustivat Jacksonin sanoissa maailman sivistyneiden kansojen ylivoimaista enemmistöä.¹²⁸

Saadakseen argumenteilleen lainvoimaista auktoriteettia, Jackson jatkuvasti pyrki rinnastamaan tapaoikeuden ja kansainvälisen oikeuden kategorisoimalla nämä eettisesti samanarvoisiksi. Näin Jackson pyrki siirtämään sen mikä on jo hyväksyttyä tapaoikeudessa koskemaan myös kansainvälistä oikeutta. Toteamalla että syytetyt toimivat *kaiken* lain ulkopuolella, Jackson kykeni tuomaan tapalain ja kansainvälisen lain lähemmäs toisiaan. Näin myös voitiin argumentoida, että mikäli syytetyt toimivat kaikenlaisen lain ulkopuolella, tokihan myöskään *ex post facto* – argumentti ei enää pätenyt heidän kohdallaan.

*It may be said that this is new law, not authoritatively declared at the time they did the acts it condemns, and that this declaration of the law has taken them by surprise...I cannot, of course, deny that these men are surprised that this is the law; they really are surprised that there is any such thing as law. These defendants did not rely on any law at all. Their program ignored and defied all law... International law, natural law, German law, any law at all was to these men simply a propaganda device to be invoked when it helped and to be ignored when it would condemn what they wanted to do. That men may be protected in relying upon the law at the time they act is the reason we find laws of retrospective operations unjust. But these men cannot bring themselves within the reason of the rule which in some systems of jurisprudence prohibits ex post facto laws. They cannot show that they ever relied upon international law in any state or paid it the slightest regard.*¹²⁹

Jackson rinnasti kansainvälisen lain paitsi tapaoikeuteen, myös kansainvälisiin sopimuksiin. Kansainvälinen laki eli yhä lähinnä Jacksonin puheen diskursseissa, ja sitä vahvistaakseen hän vetosi kansainvälisiin sopimuksiin joita Saksa oli rikkonut, pääasiallisesti Kellog-Briandin sopimukseen joka oli pyrkinyt sodankäynnin välttämiseen kansainvälisellä areenalla, ja jonka

¹²⁸ Allekirjoittaneihin valtioihin lukeutuivat muun muassa Intia, Luxemburg, Venezuela, Uusi-Seelanti, Panama, Honduras, Haiti, Etiopia, Australia sekä muita Iso-Britannian alusmaita.

¹²⁹ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 143-144.

Saksa oli myös allekirjoittanut. Sopimusrikkomukset toki olivat lainvastaisia länsimaisessa oikeusperinteessä, mutta kokonainen juridinen viitekehys puuttui näiden sopimusten ympäriltä täysin. Tämän vuoksi oli tarpeen niputtaa kansainvälinen oikeus sekä tapaoikeus samaan diskurssiin, jotta sodankäynnistä voitiin puhua sen tekijöiden summana:

Of course, it was, under the law of all civilized peoples, a crime for one man with his bare knuckles to assault another. How did it come that multiplying this crime by a million, and adding fire arms to bare knuckles, made it a legally innocent act? The doctrine was that one could not be regarded as criminal for committing the usual violent acts in the conduct of legitimate warfare... The common sense of men after the first World War demanded, however, that the law's condemnation of war reach deeper, and that the law condemn not merely uncivilized ways of waging war, but also the waging in any way of uncivilized wars-wars of aggression.¹³⁰

Näin mikäli murha oli tuomittava teko, myös sodankäynti oli tuomittava samalla periaatteella. Murha, sodankäynti sekä ihmisoikeusrikkomukset ovat näin saman ilmiön eri muotoja, ja voidaan kategorisoida samaan yhtä tuomittavaan lokeroon. Se, että syytetyt eivät olleet tietoisia tästä kategorisoinnista, ei Jacksonin mukaan tarkoittanut että he voisivat paeta vastuuta:

A failure of these Nazis to heed, or to understand the force and meaning of this evolution in the legal thought of the world, is not a defense or a mitigation. If anything, it aggravates their offense and makes it the more mandatory that the law they have flouted be vindicated by juridical application to their lawless conduct... Any resort to war-to any kind of a war-is a resort to means that are inherently criminal. War inevitably is a course of killings, assaults, deprivations of liberty, and destruction of property... Can there be any doubt that the outlawry of aggressive war was one of the generally accepted rules -of international law'in 1939?¹³¹

¹³⁰ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 145.

¹³¹ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 146.

Jackson myös täsmensi, että aggressiivisesta sodankäynnistä syyttää tulisi sitä osapuolta joka syyllistyisi sodankäyntiin *ensin*. Näin ollen puolustussodankäynti olisi hyväksyttävää, laillisen sodankäynnin rajoissa. Rikollisia tekoja ei kuitenkaan voinut Jacksonin mukaan selitellä osana sodankäyntiä, kun sota itsessään oli laitonta. Kansainvälinen laki eli Jacksonin puheessa osana kehitystä, eteenpäin menoa sekä virheiden korjaamista ja välttämistä. Sen hylkääminen olisi taantumista, ja Jackson rinnastaa koko sodassa olleen kyse lain voiman palauttamiseksi maailmaan:

But if it be thought that the Charter, whose declarations concededly bind us all, does contain new law I still do not shrink from demanding its strict application by this Tribunal. The rule of law in the world, flouted by the lawlessness incited by these defendants, had to be restored at the cost to my country of over a million casualties, not to mention those of other nations. I cannot subscribe to the perverted reasoning that society may advance and strengthen the rule of law by the expenditure of morally innocent lives but that progress in the law may never be made at the price of morally guilty lives.¹³²

Näin Jackson tuottaa kansainvälisen lain tuottamiselle sekä syytettyjen tuomitsemiselle uuden näkökulman argumentatiivisella kuviolla, joka saa kansainvälisen lain tuottamisen vaikuttamaan rationaaliselta syytettyjen kustannuksella. Tuomittavuuden ja lainvoimaisuuden poissaolo poistaisivat näin argumentatiivisesti myös kansainvälisen lain validiteetin, koska kansainvälinen laki ei pysty kehittymään samalla tavalla kuin tapaoikeus. Syytettyjen oli oltava syyllisiä, mikäli kansainvälinen oikeus voisi kehittyä:

Unless we are prepared to abandon every principle of growth for international law, we cannot deny that our own day has the right to institute customs and to conclude agreements that will themselves become sources of a newer and strengthened international law. International law is not capable of development by the normal

---

¹³² Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 147.

*processes of legislation, for there is no continuing international legislative authority... The fact is that when the law evolves by the case method, as did the common law and as international law must do if it is to advance at all, it advances at the expense of those who wrongly guessed the law and learned too late their error.*¹³³

Jackson pyrkii esittämään syytettyjen toimen näyttämään jonkinlaiselta uhkapeliltä, jossa he arvasivat väärin toimiensa lainvoimaisuuden. Jackson näin siirtää tuomittavuuden hyväksyttävyyttä kaavailemansa kansainvälisen rikosoikeuden suuntaan, luoden molemmille yhteistä arvopohjaa. Hän antaa myös syytettyjen toiminnalle näin hyvin määrätietoisen kuvan, ikään kuin syytetyt toimiessaan myös tiedostivat omat tekonsa oikeudessa hahmotellun kansainvälisen oikeuden viitekehyksessä.

5.7. Yksilöllinen vastuu

Yksi Jacksonin kantavista ajatuksista oli, että kansainvälinen oikeus ei voinut enää toimia pelkästään valtioiden tasolla, vaan kaikki teot olivat jäljitettävissä yksilöihin. Mikäli rangaistavana olisi valtio, olisi rankaisevan osapuolen ainoa vaihtoehto rangaistuksen toimeenpanemiselle sodankäynti. Jacksonin laittoman sodankäynnin määritelmä tosin ei ottanut huomioon sitä, että lainvoimaista väliintuloa rikkomuksiin ihmisoikeuksia vastaan ei voitaisi toteuttaa ilman laitonta sodankäyntiä, sillä laittomassa sodankäynnissä laitton osapuoli oli aina sodankäynnin aloittaja. Jackson rinnastikin suoraan sodankäynnin merirosvoukseen, todeten kansainvälisen lain sn kohdalla olevan ikivanha, syytetyt Jackson taasen kategorisoi maantierosvoiksi:

The Charter also recognizes individual responsibility on the part of those who commit acts defined as crimes, or who incite others to do so, or who join a common plan with other persons, groups or organizations to bring about their commission. The principle of individual responsibility for piracy and brigandage, which have long been recognized as crimes punishable under international law, is old and well established. That is what illegal warfare is... The Charter implies common sense

---

¹³³ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 147.

*limits to liability just as it places common sense limits upon immunity. But none of these men before you acted in minor parts. Each of them was entrusted with broad discretion and exercised great power. Their responsibility is correspondingly great and may not be shifted to that fictional being, the State," which cannot be produced for trial, cannot testify, and cannot be sentenced.*¹³⁴

Jokaisella syytetty käytti siis suurta valtaa suurella harkinnalla. Huomattavaa Jacksonin teeseissä kuitenkin on, että hän ei tuo juurikaan ilmi ketään tekijänä. Hänen pääasiallinen teesinsä on tietoisuus peruskirjan määrittelemistä rikoksista, sekä niiden mahdollisesta rikollisuudesta. Hitler tekijänä mainitaan myös verrattain harvoin ollakseen Kolmannen valtakunnan kiistaton yksinvalti, ja hänen tilallaan toimijana ovat joko syytetyt tai ”natsit”, jotka Jacksonin retoriikassa ovat jo rinnastettu samaksi asiaksi. Näin Jackson pyrki vähentämään Hitlerin painoarvoa, koska liian ylös rajoitettu vastuunkanto aiemmin valtioon kohdistetuista rikoksista veisi pohjan koko syytteeltä. Ideologia oli nimenomaan salaliiton kantava voima. Vastuu piti denatsifikaation myötäisesti ulottaa niin alas kuin resurssien puitteissa oli mahdollista, ja jotta vastuuta voitaisiin jakaa myös alemmas, oli tämän portaan syytettyjen syyllisyys oltava selvää:

*These individual defendants did not stand alone in crime and will not stand alone in punishment. Your verdict of "guilty" against these organizations will render prima facie guilty, as nearly as we can learn, thousands upon thousands of members now in custody of United States forces and of other armies.*¹³⁵

Jackson päättää puheensa voimakkaaseen päätökseen, todeten oikeudenkäynnissä olevan kyse paljon enemmästä kuin vain muutamien yksilöiden tuomitsemisesta. Jackson haluaa tuoda lain kansainväliselle areenalle jota hän kuvaa laittomuuden tilaksi, ja näin korvata politiikan puutteet lain avulla:

We are able to do away with domestic tyranny and violence and aggression by those in power against the rights of their own people only when we make all men

---

¹³⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 149-151.

¹³⁵ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 152.

*answerable to the law. This trial represents mankind's desperate effort to apply the discipline of the law to statesmen who have used their powers of state to attack the foundations of the world's peace and to commit aggressions against the rights of their neighbors.*¹³⁶

Jackson pyrkii korostamaan, ettei syyttäjänä toimi vain joukko juristeja, vaan hänen tavoitteensa on myös koko maailman ja ihmiskunnan tavoite. Jackson näin kategorisoi paitsi syytettyjä, myös itsensä ja organisaationsa edustamaan ihmiskuntaa ja sivistystä, joita kohtaan syytetyt olivat rikoksensa tehneet. Kun vastassa ovat paitsi yksilöt, myös paha edustavat aineettomat voimat, on myös hänen mandaattinsa lähes rajaton:

*While the defendants and the prosecutors stand before you as individuals, it is not the triumph of either group alone that is committed to your judgment. Above all personalities there are anonymous and impersonal forces whose conflict makes up much of human history... What are the real forces that are contending before you? No charity can disguise the fact that the forces which these defendants represent, the forces that would advantage and delight in their acquittal, are the darkest and most sinister forces in society-dictatorship and oppression, malevolence and passion, militarism and lawlessness. By their fruits we best know them. Their acts have bathed the world in blood and set civilization back a century. They have subjected their European neighbors to every outrage and torture, every spoliation and deprivation that insolence, cruelty, and greed could inflict. They have brought the German people to the lowest pitch of wretchedness, from which they can entertain no hope of early deliverance. They have stirred hatreds and incited domestic violence on every continent. These are the things that stand in the dock shoulder to shoulder with these prisoners.*¹³⁷

Jacksonin retoriikasta voidaan viimeistään tässä vaiheessa havaita tekijöiden selkeä intentio. Kaikkien syytettyjen persoonaa määrittävät nyt niihin liitetyt väitetyt teot, ja Jacksonin

---

¹³⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 154.

¹³⁷ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 154-155.

mainitsevat ”pahuuden hedelmät” ovat heidän ilmentymiään. Kaikki heidän tekonsa ovat nyt tapahtuneet Jacksonin kuvaamassa viitekehyksessä, jossa he toimivat rinnakkain sorron, militarismin ja laittomuuden kanssa. Tämän lähes ilmestyskirjamaisen makaaberin kauhunäytelmän halukkaina osanäyttelijöinä he ovat Jacksonin mukaan taannuttaneet sivilisaation itsensä. Jacksonin retoriikassa on myös hiven pragmaattisuutta: mitä syytetyt tarkalleen tekivätkään, seurauksena oli maailmanlaajuinen verilöyly. Symbolisia siteitä hyväksikäyttäen Jackson luo syytettyjen ylle paitsi sotarikollisen kategorian, myös hyvin aineettoman ja luonteeltaan henkisen pahuuden usvan:

The real complaining party at your bar is Civilization. In all our countries it is still a struggling and imperfect thing. But it points to the dreadful sequence of aggressions and crimes I have recited, it points to the weariness of flesh, the exhaustion of resources, and the destruction of all that was beautiful or useful in so much of the world, and to greater potentialities for destruction in the days to come... The refuge of the defendants can be only their hope that international law will lag so far behind the moral sense of mankind that conduct which is crime in the moral sense must be regarded as innocent in law.¹³⁸

Jackson rinnastaa syyttäjäosapuolen paitsi koko ihmiskuntaan, myös haavoitettuun sivilisaatioon itseensä. Jackson suuntaa puheensa lopun tuomioistuimelle antaen ymmärtää, että syytettyjen mahdollinen syyttömyys olisi suoranaista epäonnistumista tuomareilta. Syytettyjen syyllisyydestä näin riippuisi se, miten paljon kansainvälinen oikeus on jäänyt jälkeen koko ihmiskunnan moraalintajusta. Jackson yritti retoriikallaan tehdä syyllisyydestä väistämätöntä, sen tunnistamattomuuden ollessa luovutus pahuuden voimien edessä.

6. Amerikkalaisten osio

Jacksonin puhe oli kestänyt koko päivän ja oli välittömästi suuri menestys. Howard Smith, amerikkalainen journalisti, totesi että vaikka hän oli raportoinut Saksasta vuosien ajan, hän ei

---

¹³⁸ Official Record of the Nuremberg Trials 21.11.1945 s. 155.

ollut tähän mennessä täysin ymmärtänyt mitä oli tapahtunut hänen kadonneille juutalaisille ystävilleen. Jacksonin henkilökunnan kenties oppinein jäsen, Telford Taylor, julisti Jacksonin puheen olleen vuosisadan tärkein lainopillinen puheenvuoro, jota ei helposti ylitettäisi. Robert Conot totesi puheen voimakkuuden välittyneen jopa niille jotka eivät sitä alkuperäiskielellä ymmärtäneet. Puhe pääsi myös New York Timesin sekä Washington Postin etusivuille, jotka lainasivat puhetta avokätisesti.¹³⁹

Tusa & Tusa kuvaavat Jacksonin argumenttien rikosten suunnitelmallisuudesta olleen hyvin vakuuttavia. Heidän mukaansa Jackson oli hyvin intohimoinen sekä rehellinen tunnustaessaan oikeudenkäynnin ongelmat, ja että hän löysi kaikkiin ongelmiin myös ratkaisun. Hän myös haastoi kaikki osallistujat miettimään toimiensa seurauksia, ja asetti korkeat standardit joita vasten kaikkien tulisi arvioida omaa työtään.¹⁴⁰

Puheen jälkeen syytetyt palasivat selleihinsä epätietoisina. Vain viikkoa aikaisemmin amerikkalainen sotaoikeus oli tuominnut hirtettäväksi viisi saksalaista siviiliä alasammutun pommikoneen miehistön murhasta. Neljä päivää aiemmin brittiläinen oikeusistuin oli tuominnut yksitoista keskitysleireillä toiminutta saksalaista kuolemaan, mukaan lukien Bergen-Belsenin komendantin. Jos tämä oli huomattavasti vähempiarvoisten syytettyjen kohtalo, mikä odottikaan Nürnbergin syytettyjä?¹⁴¹

6.1. Dokumenttipainotteinen oikeudenkäynti

Jacksonin puheen vaikuttavuus hautautui pian amerikkalaisten syyteosan hallitsemattomuuden alle. Salaliitto oli kuulostanut vaikuttavalta ja jopa jokseenkin uskottavalta Jacksonin puheessa, mutta sen tarkempi todistaminen oli asia erikseen. Marraskuun 22. päivänä amerikkalaiset syyttäjät alkoivat hahmotella salaliittosyytökseen sekä yhteiseen suunnitelmaan liittyviä todistusaineistoja, kertoen miten natsit olivat nousseet valtaan ja suunnitelleet sodankäyntiä. Puolen tusinaa juristeja vaihtelivat paikkoja ja kävivät vuorollaan tarkentamassa ja kuvailemassa jo ennestäänkin monimutkaista syyterakennetta. Robert Storey prosessoi massiivista

¹³⁹ Persico 1994 s. 137; Conot 1983 s. 105; Tusa&Tusa 2010 s. 154.

¹⁴⁰ Tusa&Tusa 2010 s. 154-157.

¹⁴¹ Persico 1994 s. 137-138.

todistusaineistoa, Ralph Albrecht yritti selventää kansallissosialistien hierarkiarakenteita hankalalukuisen kaavion avulla, Frank Wallis sekä Thomas Dodd paneutuivat sodan taloudellisiin ja propagandistisiin valmisteluihin. Sidney Alderman esitteli salaliittoa yleisemmällä tasolla. Tämä kaikki antoi kiirehdityn sekä yksityiskohtiin paneutumattoman kuvan syytteestä – Alderman muun muassa esitteli oikeudelle dokumentin, jonka allekirjoituksesta ei saanut selvää, ja joka oli saksankielinen joten hän ei kyennyt sitä lukemaan. Syyttäjät eivät itsekään täysin ymmärtäneet, mikä rooli eri organisaatioilla oli ollut kolmannessa valtakunnassa ja he sekoittivat SA:n, SS:n, SD:n sekä Gestapon toisiinsa jatkuvasti. Myös avainhenkilöiden roolit olivat sekavat eivätkä he täysin ymmärtäneet ettei organisaatiokartoilla ollut suurtakaan merkitystä todellisissa kolmannen valtakunnan hierarkioissa. Sekavien selonteiden myötä tunnelma oikeussalissa muuttui uneliaaksi ja raskaaksi, ja yleinen kiinnostus oikeudenkäyntiä kohtaan laski.¹⁴²

Jackson oli halunnut koko syyttäjän puheenvuoron nojaavan lähes täysin saksalaisiin dokumentteihin, jonka toteutuessa dokumentteja esiteltiin oikeudelle niin nopealla tahdilla että oikeudenkäynnin seuraaminen muuttui lähes mahdottomaksi. Jacksonin suunnitelman mukaisesti alkuperäisdokumentit esiintyivät todistusaineistossa vain referensseinä monia eri dokumentteja tiivistävissä oikeusselvityksissä, sen sijaan että alkuperäisdokumentit olisi esitelty oikeudelle itsenäisinä todisteina. Tämän lisäksi syyttäjät lukivat oikeudelle vain yhteenvedot selvityksistä. Tämä tarkoitti sitä, että syyttäjä päätyi käytännössä lukemaan oikeudelle yhteenvedojen yhteenvedoja ja itse alkuperäisdokumentit menettivät kaiken yksilöllisyytensä. Käytännössä siis syyttäjä kertoi kaikille, mitä natsit tekivät, ja tämän jälkeen ilmoitti että todisteet ovat olemassa. Tämä myös mahdollisti sen, että syyttäjä pystyi luovuttamaan suunnattoman määrän todisteita hyvin lyhyessä ajassa. Seuranneessa syyttäjien kokouksessa Jackson kehui hänen ryhmänsä luovuttaneen 331 dokumenttia oikeudenkäynnin ensimmäisten tuntien aikana. Hintana kuitenkin oli, että sen enempää puolustus, lehdistö kuin tuomaritkaan eivät kyenneet pysymään perässä syyttäjän todisteryöpytyksessä. Jackson kokemuksensa mukaisesti sekä persoonallisuutensa johdattelemana pyrki määrittelemään salaliittosyytteen mahdollisimman laaja-alaisesti, ja kasasi sitä tukeakseen niin paljon todisteita kuin mahdollista. Parhaimmillaan tämä tarkoitti sitä, että

---

¹⁴² Owen 2006 s. 41; Conot 1983 s. 201.

jokainen kuviteltava näkökulma ja seikka käytäisiin läpi äärimmäisen huolellisesti. Huonoimmillaan kukaan ei näkisi metsää puilta.¹⁴³

Suuren todistemäärän, jotka sisälsivät mitä karmaisevimpia yksityiskohtaisia kuvauksia kolmannen valtakunnan moraalisesta alemmuustilasta, piti olla Jacksonin valttikortti oikeudenkäynnissä. Hän sekä muut syyttäjät eivät kuitenkaan onnistuneet valikoimaan sitä oikealla tavalla. Syyttäjät käytännössä vain kaatoivat todistenivaskat tuomareiden pöydälle. He epäonnistuivat punomaan todistusaineiston selkeiksi argumenteiksi ja unohtivat mainita mitä kansainvälisiä lakeja oli rikottu. Merkittävintä kuitenkin oli, että he kadottivat salaliittosyytöksen punaisen langan eivätkä pyrkineet liittämään todisteita yksittäisiin syytettyihin. Tuomarit alkoivat hermostuneesti kysellä todisteiden relevanssista, kun aineisto kasvavassa määrin kumuloitui toistensa päälle. Tällä ei ollut kuitenkaan vaikutusta, ja todisteiden esitleminen jatkui.¹⁴⁴

Todistusaineistostrategia ei myöskään ottanut lainkaan huomioon muita kuin oikeudenkäynnin englanninkielisiä osanottajia. Pian kävi ilmi, että puolustusasianajajille oli annettu vain 6 kopiota eräästä selvityksestä, kaikki englannin kielellä.¹⁴⁵ Venäläiset sekä ranskalaiset tuomarit eivät näin ollen kyenneet lukemaan annettuja selvityksiä, eikä edes brittien syyttäjäryhmä onnistunut saamaan kopioita todistekirjoista.¹⁴⁶ Tiedossa oli, että kaikki aineisto tuli esittää kaikilla oikeudenkäynnissä käytössä olleilla kielillä, ja amerikkalaiset vetosivat heikkoon monistuskapasiteettiin. Pian kävi kuitenkin ilmi, että lehdistölle oli jaettu samaa asiakirjaa 250 kappaleen voimin, osoittaen selkeästi kenelle syyttäjät suuntasivat argumenttinsa.¹⁴⁷ Tuomarit ilmaisivat, etteivät tulisi sallimaan tällaista toimintaa ja lyhyen tähtäimen ratkaisuna määräsi, että vastedes kaikki luovutetut dokumentit tulisi lukea oikeudessa ääneen. Näin käännösongelma voitaisiin kiertää ainakin tilapäisesti. Tuloksena oikeudenkäynnin tahti hidastui valtavasti ja istunnot vajosivat taukoamattomaksi dokumenttien ääneen lukemiseksi. Reaaliaikainen tulkkausjärjestelmä antoi myös oman osansa käsittelyn hitaudelle: jotta tulkit pystyivät kääntämään puhetta, oli sallittu puhenopeus rajattu noin 60 sanaan sekunnissa. Päätös pysyi

¹⁴³ Taylor 1993 s.174; Tusa&Tusa s. 225.

¹⁴⁴ Tusa&Tusa 2010 s. 167-168.

¹⁴⁵ Dodd 2007 s.45-52.

¹⁴⁶ Taylor 1993 s.175.

¹⁴⁷ Official Record of the Nuremberg Trials, 26.11. s.291.

voimassa joulukuun puoleenväliin saakka jolloin käännöskapasiteetti oli kasvanut tarpeeksi oikeudenkäynnin tarpeisiin.¹⁴⁸

6.2. Todistajia, videoita ja kutistettuja kalloja

Oikeudenkäynti sai uutta eloa kun syyttäjä kutsui yllättäen todistajakseen eversti Erwin Lahousenin. Lahousen oli siirtynyt Itävallan armeijasta Wehrmachtin palvelukseen Anschlussin jälkeen, ja toiminut armeijan tiedustelu-upseerina. Lahousen todisti miten Wehrmachtin korkeimmat upseerit olivat jakaneet eteenpäin käskyjä Hitlerin määräämistä toimenpiteistä, jotka rikkoivat kansainvälisiä sodankäynnin sääntöjä, kuten poliittisten upseerien teloitusmääräykset itärintamalla, sekä kommandokäsky, jonka mukaan kaikki tavatut ulkomaalaiset sabotöörit tuli teloittaa. Kuten tapahtui läpi koko oikeudenkäynnin, puolustus ei pystynyt varsinaisesti haastamaan syyttäjän esittämää todistusaineistoa, he pystyivät vain pyrkimään minimoimaan vahingot omalle päämiehelleen. Näin ollen esimerkiksi von Papenin asianajaja ei pyrkinyt kiistämään Papenin olleen pimennossa mitä tuli Hitlerin päämääriin, hän vain pyrki osoittamaan että Papen oli pyrkinyt lieventämään Hitlerin toimien vaikutusta. Keitelin asianajaja ei yrittänyt kiistää, ettei Keitel olisi suunnitellut Varsovan pommitusta, suunnitellut kahden ranskalaisen kenraalin salamurhaa, antanut eteenpäin kommandokäskyä tai ettei hän olisi tiennyt venäläisten sotavankien huonosta kohtelusta. Hän vain pyrki osoittamaan että Keitel olisi yrittänyt pehmentää määräysten vaikutusta, sekä kehottanut kaikkia alempia upseereitaan ilmoittamaan, mikäli he tunsivat että heitä pyydettiin toimimaan omantuntonsa vastaisesti. Lahousen kuitenkin tyrmäsi suurimman osan tämänkaltaisista väitteistä, ja hänen jatkuva linjansa kuulustelussa oli sama kuin syyttäjillä läpi koko oikeudenkäynnin: vaikka puolustuksen väitteet olisivat totta, ne eivät muuta sitä, että kaikki mainitut määräykset annettiin ja ne toteutettiin. Protesteja sekä yrityksiä lieventää määräyksiä saattoi tapahtua, mutta tästä huolimatta kaikki menettelytavat jatkuivat ilman muutoksia ja kaikki jotka väittivät protestoineensa niitä vastaan pysyivät virassaan ja jatkoivat niiden toteuttamista. Ristikuulustelussa Lahousen itse väitti myös protestoineensa käskyjä vastaan. Kysyttäessä, miksi hän ei itse mennyt suoraan Hitlerin puheille kertomaan näkemyksiään, hän vastasi olleensa paitsi ”vain itävaltalainen”, myös liian vähäarvoinen. Tätä kertovampaa oli kuitenkin seurannut naurunremakka syytettyjen aitiossa

---

¹⁴⁸ Sprecher 1999 s.185.

ajatukselle siitä, että Hitleriä olisi pyritty lähestymään tällä tavalla.¹⁴⁹

Thomas Dodd oli myös jo useita viikkoja koettanut kannustaa kollegoitaan tuomaan esityksissään enemmän esille natsien rikoksien inhimillistä puolta. 12. joulukuuta Dodd rikkoi oikeudenkäynnin rutiinin alustamalla ensin todistusaineistonsa viittaamalla keskitysleirien niin kutsuttuihin kuolemankirjoihin. Tämän jälkeen hän esitti salissa liittoutuneiden valokuvaajien kuvaaman kooste-elokuvan keskitysleirien vapautuksista. Näytetty video herätti salissa suuria tunteita. Seuraavassa istunnossa Dodd esitteli oikeudelle mestatun puolalaisen vangin kutistetun ja täytetyn pään, jota Auschwitzin komentaja oli käyttänyt paperipainona. Tämän jälkeen Dodd esitti vielä kolme erilaista koriste-esinettä jotka Buchenwaldin keskitysleirin komentajan pahamaineinen vaimo Ilse Koch oli teettänyt juutalaisten ihosta. Ne juutalaiset, joilla oli erityisen hienoja tatuointeja, oli valittu tämän järkyttävän operaation uhreiksi.¹⁵⁰

Nykyisin olemme jo tottuneet näkemään kuvia kansanmurhista, mutta suurimmalle osalle ihmisistä oikeussalissa elävä kuva keskitysleiriltä oli suuri järkytys. Myös syytetyt itse järkyttyivät. Keitel mutisi ääneen toistuvasti ”hirvittävää!” Useimmat heistä keksivät erilaisia selityksiä asialle. Myöhemmin Göring vaelsi selliään ympäri ihmetellen, kuinka Hitler olisi voinut määrätä kaikki ne julmuudet, ja toisteli koko asian olevan suuri mysteeri. Schirach reagoi hyvin voimakkaasti todeten, ettei voisi syyttää oikeutta, vaikka he tämän jälkeen vain mestaisivat kaikki syytetyt: ”Vaikka joukossamme olisikin muutama syytön, sillä ei ole enää mitään merkitystä miljoonien murhattujen joukossa”.¹⁵¹

6.3. Salaliitto rakoilee

Jacksonin kuherruskuukausi jäi viikon mittaiseksi. Tämän jälkeen syyttäjien suoritus vajosi jälleen sille tasolle, jonka Storey oli asettanut Jacksonin puheen jälkeen. Storey itse jatkoi salaliittosyytettä organisaatiosyytöksillä Valtakunnan johtoryhmää, Hallitusta sekä SA:ta vastaan. Hänen läpikäymänsä sadat tuhannet todisteasiakirjat olivat mitä ilmeisimmin sumentaneet hänen arvostelukykynsä, eikä hän enää pystynyt muodostamaan niiden perusteella loogista

¹⁴⁹ Tusa&Tusa 2010 s. 164-166.

¹⁵⁰ Dodd 2007 s.45-52.

¹⁵¹ Conot 1983 s. 199.

kokonaisuutta tai keskittymään yksittäisiin tärkeisiin asioihin. Storey ei itsekään ollut perillä kolmannen valtakunnan erikoisista rakenteista. Hän ei ymmärtänyt suhdetta SS:n ja valtakunnan johdon sekä SD:n ja SA:n välillä, eikä hän näin ollen kyennyt myöskään selittämään asiaa tuomareille. Organisaatiokartat vilisivät viivoja suuntaan ja toiseen ilman viittauksia siihen, koska ne oli perustettu tai ylipäänsä olivat olleet olemassa. Organisaatiosyytteet epäonnistuivat Storeyn kömpelöihin yrityksiin käydä läpi todistusaineistoa. Hänen esille tuomansa aineisto ei liittynyt millään tavalla syytettyihin, vaikka hän yrittikin liittää jokaiseen syytettyyn jonkin Valtakunnan johtoryhmän tittelin. Tuomarit vaativat lisää relevanssia todisteilta, ja Storeyn esitellessä syytöstä Valtakunnan hallitusta vastaan tuomarit pyysivät häntä yli viisitoista kertaa selventämään, mitä todistusaineistolla oikein pyrittiin tekemään. Yrityksistä huolimatta salaliitto ei pysynyt kasassa. Storey yritti tukea aineistoaan esittelemällä jatkuvasti samaa aihetta käsitteleviä dokumentteja, jolloin hän jo itsekkin alkoi huomata niiden päällekkäisyyden. ”Jos ne ovat kumulatiivisia, emme todellakaan halua kuulla niitä”, tuomari Lawrence totesi lakonisesti. Storeyn kompurointi herätti syytetyissä suurta hilpeyttä. He tökkivät toisiaan kikatellen ja mylvivät naurusta joka kerta kun Tuomioistuimien nuhteli Storeyta.¹⁵²

Syytettä SS:a vastaan hahmotellut majuri Farr ei onnistunut paremmin. Tuomareiden kärsivällisyys loppui kesken kun Farr ei pystynyt kertomaan edes kuinka monta jäsentä oli hänen syyttämänsä organisaation eri tasoilla. Storey palasi vielä oikeussaliin syyttämään Gestapoa, jolloin toiston sekä dokumenttien määrä muuttui lähes sietämättömäksi. Storey lastasi dokumentteja tuomareiden pöydälle ikään kuin paperin paino voisi heilauttaa vaakaa hänen edukseen. Joulukuun 20. päivän myötä oikeus siirtyi tauolle, joka tuli varmasti suurena helpotuksena kaikille. Käsiteltyt organisaatiosyytökset olivat henkilökohtaisella tasolla olleet suuri nöyryytys Yhdysvaltojen syyttäjille jopa siinä määrin, että Storey oli saanut lempinimen ”Nürnbergin teurastaja”.¹⁵³ Syytteet organisaatioita vastaan olivat hyvin tärkeät kokonaisuuden, eli salaliiton onnistumisen kannalta. Syytteiden ollessa vielä luonteeltaan kiistanalaisia sekä vaikeita todistaa, oli selvää jo tässä vaiheessa että he olivat epäonnistuneet. Ainoa onnistuja syyttäjien joukossa oli Telford Taylor, joka saavutti menestystä pragmaattisen lähestymistapansa ansiosta. Hän oli vakuuttunut, että vaikka voisi olla mahdotonta näyttää toteen

¹⁵² Tusa&Tusa 2010 s. 169-170; Conot s. 201.

¹⁵³ Tusa&Tusa 2010, s. 170-173

Yleisesikunnan rikollisuus, hän voisi ainakin näyttää yksittäisten kenraalien syyllistyneen sotarikoksiin.¹⁵⁴ Ainoastaan Taylorin vakuuttava esitys pelasti heidät täydelliseltä katastrofilta, mutta ottaen huomioon kokonaiskuvaan aiheutetun vahingon, syyttäjät olivat nyt riippuvaisia puolustuksen epäonnistumisesta sekä Oikeuden näkökannasta heidän huonosti käyttämänsä todistusaineistoa kohtaan.

Salaliittosyytöksen laajuus ja sekä esitystapa tuottivat myös ongelmia Ranskan, Iso-Britannian sekä Neuvostoliiton syyttäjille, joiden tulisi nyt esitellä omat osansa syytteistä. Siitä hetkestä lähtien kun syytteet hahmoteltiin, Jacksonin tarkoitus oli pitää salaliittosyytöksellä suurin osa koko oikeudenkäynnistä amerikkalaisten käsissä. Tämä ei jäänyt huomaamatta muilta osapuolilta. Britit huomasivat ensimmäisenä, että salaliitto sekä sen laaja tulkinta antoivat Jacksonille mahdollisuuden anastaa osia niistäkin tapauksista, jotka muut syyttäjryhmät halusivat pitää osana omia osa-alueitaan. Muut syyttäjävaltiot nostivat asian esille kehottaen Jacksonia jättämään tietyt osat rauhaan jotta heidän syytteensä eivät olisi vain kävelyä Jacksonin jalanjäljissä, mutta Jackson ei taipunut. Hän väitti kaikkien dokumenttien, joita hän aikoi käyttää, olevan elintärkeitä salaliittosyytöksen onnistumiselle. Joka tapauksessa aika oli liian myöhäinen protesteille. Kaikki syytökset olivat jo käyty läpi ja relevanteimmat dokumentit olivat jo luettu oikeudessa. Tämä oli suuri kolaus muiden syyttäjien kansalliselle ylpeydelle. Heidän osansa olivat nyt vaarassa vaikuttaa vain vanhan toistolta ja lisäksi amerikkalaisten syytteisiin. Kaikki halusivat esittää omat syytteensä juuri sellaisena sekä sen mittaisena kuin he parhaaksi näkivät. Tämän seurauksena oli ilmiselvää, että oikeudenkäynnistä tulisi paljon ennakkokaavailuja pidempi. Marraskuun lopussa lehdistö sai vihiä, että syyttäjät ennakoivat sen jatkuvan ainakin kesäkuuhun asti. Oikeudenkäynti oli tuomittu menettämään yleisön kiinnostuksen, ja sen pituus herättäisi yleistä turhautumista.¹⁵⁵

Salaliitto- sekä organisaatiosyytösten jälkeen oli vuorossa yksittäisiä syytettyjä vastaan asetetut syytökset, sekä Iso-Britannian, Ranskan ja Neuvostoliiton omat oikeustapaukset. Yksittäisiä syytettyjä vastaan todistusasiakirjat esittelivät pääasiassa Yhdysvaltain sekä Iso-Britannian syyttäjät. Välillä taas Ranskan sekä Neuvostoliiton syyttäjät tulivat esittelemään todisteita

---

¹⁵⁴ Persico 1993, s. 199-205.

¹⁵⁵ Tusa & Tusa 2010 s. 175–176.

rikoksista ihmisyyttä vastaan läntisellä sekä itäisellä sota-alueella. Esitykset noudattivat löysästi temaattista kaavaa siten, että pääasiassa rikoksista ihmisyyttä vastaan syytetyt olivat esillä ranskalaisten sekä venäläisten puheenvuorojen seassa. Salaliittosyytös oli jo purettu amerikkalaisten toimesta ensimmäisessä syytekohdassa ja syyttäjät viisaasti paneutuivat tuomaan esille yksittäisiä todisteita jotka liittivät syytetyt suoraan johonkin konkreettiseen rikokseen.

Yksi oikeudenkäynnin pääasiallisista yleisöistä oli Saksan kansa. Elämä sodan jälkeisessä Saksassa oli jatkuvaa kamppailua vaikeita olosuhteita vastaan, ja monet olivat ennakoineet, että saksalaiset olisivat liian väsyneitä sodan jäljiltä välittämään oikeudenkäynnistä. *Christian Science Monitor* oli jo 20. marraskuuta todennut, että saksalaiset lehdet olivat jo tuominneet syytetyt ennalta ja oikeudenkäynnin odotettiin vain vahvistavan tämän tuomion. Tähän mennessä saksalaiset olivat lähinnä tuominneet sodan häviämisen, ei sen aloittamista. Saksalaiset olivat kuitenkin *New York Herald Tribunen* mukaan suhtautuneet positiivisesti Jacksonin ajatukseen siitä, että tavallisia saksalaisia ei syyllistettäisi sodasta. Tästä huolimatta oikeudenkäynnin vaikutus ruohonjuuritasolla oli tuomittu jäämään pieneksi. Saksalaiset elivät rauniokaupungeissa, joissa pelkkä elintarvikkeiden hankkiminen oli hyvin vaikeaa. Heillä oli myös henkilökohtaiset murheensa, sillä lähes jokainen oli väistämättä menettänyt läheisiään sodassa tavalla tai toisella, ja moni tunsu katkeruutta sodan häviämisestä. Moni ulkopuolinen oli jo epäillyt oikeudenkäynnin puolueettomuutta, jolloin ei ole suurikaan ihme että suurin osa saksalaisista epäili kyseessä olevan paitsi näytösoikeudenkäynti syytetyille, myös tietyllä tavalla jalostettua lisänäöryytystä heille itselleen.¹⁵⁶

Syytetyt jakautuivat oikeudenkäynnin edetessä Conotin mukaan viiteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä olivat Göring, Ribbentrop, Kaltenbrunner, Keitel, Jodl, Rosenberg, Frank, Sauckel sekä Speer. Heidän nimensä liitettiin jatkuvasti lukuisiin erilaisiin kauhutekoihin, ja vaikutti että heidän tuomionsa tulisi olemaan väistämättä raskain mahdollinen. Toisessa ryhmässä olivat Hess sekä Streicher. Molemmat olivat olleet lähellä Hitleriä ja olivat vannoutuneita natseja, mutta heillä oli vähän todellista valtaa ja molemmat olivat hiipuneet pois suuresta kuvasta kun todelliset julmuudet alkoivat operaatio Barbarossan myötä. Kolmannen ryhmän muodostivat Frick, Funk, Seyss-Inquart, Schirach sekä Fritzsche. Hallinnon ja ideologian edustajina heidät

---

¹⁵⁶ Tusa&Tusa 2010 s. 223

voitiin liittää joihinkin rikoksiin, mutta heidän osallisuutensa sekä vaikutusvaltansa oli ensimmäistä ryhmää huomattavasti vähäisempi. Neljännessä erillisessä kategoriassa olivat Raeder sekä Dönitz, joita syytettiin pääasiassa kansainvälisten sopimusten vastaisesta merisodankäynnistä. Viimeiseen ryhmään kuuluivat nationalistit Schacht, Papen sekä Neurath, jotka olivat antaneet valjastaa ammattitaitonsa Hitlerin suunnitelmien sekä sodankäynnin valmisteluiden edistämiseen. Koska natsiregiimin yleisestä rikollisuudesta ei tuntunut olevan epäilystä, jokainen syytetty pyrki parhaansa mukaan etäännyttämään itseään ryhmästään sekä osoittamaan, ettei heillä itsellään ollut mitään tekemistä väitetyn yhteissuunnitelman kanssa.¹⁵⁷

6.4. Puolustuksen puheenvuoro

Puolustuksen puheenvuorossa syytettyjen asianajajat taas pyrkivät haastamaan koko oikeuden legitimeettiä *ex post facto*-, sekä *tu quoque* – syytöksillään, vaatimalla puolueettomampaa tuomioistuinta sekä kiistämällä oikeuden tuomita toisen valtion päämiehiä, mutta turhaan. He pystyivät vain pyrkimään minimoimaan oman päämieheensä kohdistuvaa vahinkoa vetoamalla annettuihin määräyksiin, tietämättömyyteen tai päämiehensä valinnanvaran sekä aseman heikkouteen. Puolustus ei onnistunut työssään hyvin, jota ei voida pitää täytenä yllätyksenä ottaen huomioon miten pienillä resursseilla sen asianajajat toimivat. Syyttäjäorganisaatioilla oli satoja työntekijöitä valmistelemassa esityksiä, tutkimassa todistusaineistoa sekä toimimassa oikeussalissa. Puolustusasianajajilla oli parhaassa tapauksessa avustaja sekä sihteeri. Etenkin ristikuulustelu tuotti suuria vaikeuksia saksalaisille juristeille, eivätkä he mannermaiseen oikeuskäytäntöön tottuneina ymmärtäneet täysin sen käyttötarkoituksia ja mahdollisuuksia. Puolustuksen suurimmat ristikuulustelumenestykset muodostuivatkin Jacksonin omista ristikuulusteluista mm. Hjalmar Schachtia, Albert Speeriä sekä etenkin Hermann Göringiä vastaan, joissa hän epäonnistui täydellisesti. Ei ole epäilystäkään ettei Speerin verrattain vaatimaton tuomio olisi suoraan johdettavissa siitä positiivisesta kuvasta jonka hän onnistui antamaan itsestään Jacksonin ristikuulustelussa. Samaa voidaan sanoa Schachtin tapauksesta, vaikka syytteet häntä vastaan olivatkin heikot.

Hermann Göringin tapausta on syytä tarkastella hieman tarkemmin. Göring oli syytetyistä korkea-arvoisin ja täysin omassa luokassaan. Göringin syytteiden onnistuminen oli äärimmäisen

---

¹⁵⁷ Conot 1983 s. 330.

tärkeää salaliiton kannalta, sillä kuka voisi olla salaliittolainen, mikäli hän ei sitä olisi? Etenkin lehdistö odotti Jacksonin ja Göringin kohtaamista suurella innolla. Julkisuudessa kuva Göringistä oli häntä vähemmän mairitteleva. Liittoutuneiden propagandassa hänet oli kuvattu pöyhkeileväksi riikinkukoksi, joka vailla omia kykyjä oli päässyt asemaansa opportunistisesti natsipuolueen nousun imussa. Nürnbergin vankilassa Göring oli kuitenkin vieroitettu lääkeriippuvuudestaan ja hän oli laihtunut valtavasti. Syyteidensä käsittelyyn mennessä hän oli sekä fyysisesti että henkisesti paremmassa kunnossa kuin vuosikymmeniin. Päästyään eroon lääkekokoukstaan Göring oli todellisuudessa äärimmäisen älykäs, ja hänen muistinsa oli todennäköisesti vertaansa vailla oikeussalissa. Göring oli selvästi valmis suureen koitokseensa Jacksonin kanssa. Jackson ei ollut.¹⁵⁸

Jackson aloitti hyvin suurpiirteisesti, jatkaen samalla temallaan jossa kokonaiskuva oli yksittäisiä syytettyjä tärkeämpi. Tämä antoi Göringille aikaa orientoitua, ja kun Jackson lopulta pääsi kysymyksiin, ne olivat aivan liian suurpiirteisiä ja epätarkkoja. Göring sai näin tilaa rönseyllä mahtipontisesti samoissa aihepiireissä mitä häneltä oli kuultu monen päivän ajan puolustuksen kuulusteluvuorolla. Jackson kuulusteli Göringiä Reichstagen palosta sekä Pitkien Puukkojen Yöstä, mutta hän ei pystynyt aukottomasti todistamaan Göringin vastuuta kummastakaan. Itävaltaan ja Tšekkoslovakiaan kohdistuneissa aggressioissa Jacksonilla oli jopa todisteita, mutta hän ei käyttänyt niitä, vaan antoi Göringille tilaa jaaritella kansojen itsemääräämisoikeuden määritelmistä. Kun Jackson viimein alkoi käyttää todisteita, Göring pystyi useaan otteeseen kumoamaan nämä käänkösvirheiden sekä väärinymmärrysten myötä. Ensimmäisen kuulusteluseSSION päätteeksi ei ollut epäilystäkään, kumpi oli voitokkaampi. Useat sanomalehdet kirjoittivat, ettei Jackson ollut onnistunut saamaan Göringiltä ainoatakaan tunnustusta jota hän ei olisi ollut jo antanut, ja ettei syyttäjän tapaus ollut edistynyt lainkaan. Muut juristit kritisoivat, että Jackson ei ollut kyennyt saamaan Göringiä ansaan, vaikka tämä oli valehdellut jatkuvasti täysin ilmiselvästi, ja ettei Jackson ollut käyttänyt parhaita materiaalejaan Göringiä vastaan, vaikka kaikki tiesivät niiden olevan saatavilla.¹⁵⁹

Ikään kuin tämä ei olisi itsessään jo tarpeeksi paha takaisku Jacksonille, hän epäonnistumisellaan

---

¹⁵⁸ Owen 2006, 129-133.

¹⁵⁹ Official Record of the Nuremberg Trials 18.3.1946 s. 417-425; Tusa&Tusa s. 278-280.

valoi muihin syytettyihin aivan uudenlaista uskoa omiin mahdollisuuksiinsa. Göring palasi kuulusteluihin suorastaan hehkuen tyytyväisyyttä itseensä. Suurin vahinko oli kuitenkin tapahtunut Jacksonille itselleen. Salaliittoa olisi pitänyt pystyä tukemaan konkreettisen todistusaineiston avulla, eikä tämä onnistunut edes Göringin kohdalla. Epäonnistuminen murskasi hänet henkisesti, eikä hän missään vaiheessa toipunut täysin. Jackson ei kuitenkaan hajonnut henkisesti siihen, että hän olisi ymmärtänyt olevansa ammatillisesti kykenemätön, vaan se oli reaktio hänen omaan tulkintaansa oikeusistuimen tavasta hoitaa päivän tapahtumia. Jackson oli odottanut, että istuin olisi rajannut Göringin vastausvaihtoehdot yksinkertaisiin myöntäviin tai kieltäviin vastauksiin, mutta tämän sijaan tuomarit olivat halunneet kuulla mitä Göringillä oli sanottavaa ja antaneet hänen vastata haluamallaan tavalla Jacksonin kysymyksiin. Jackson protestoi ankarasti, mutta turhaan. Ottaen huomioon Jacksonin aiemmat erimielisyydet oikeusistuimen kanssa, hän näki tuomareiden yrittävän tahallisesti sekä kostonhimoisesti sabotoida hänen tärkeimmäksi katsomaansa oikeudenkäynnin osa-aluetta. Tämä johti siihen, että jatkaessaan Göringin kuulustelua Jackson ei ollut sellaisessa mielentilassa, jossa hän olisi saanut enää otetta terävä-älyisestä entisestä valtakunnanmarsalkasta.¹⁶⁰

Toisena kuulustelupäivänä Jackson esitteli dokumentteja, jolla hän pyrki osoittamaan että Göring oli johtanut erästä puolustusneuvoston kokousta. Göring itse väitti, ettei kuulunut kyseiseen organisaatioon. Luettuaan asiakirjat Göring huomautti, että kyseessä ei ollut puolustusneuvoston kokous, ja että asiakirjassa itse asiassa todettiin, ettei neuvosto koskaan kokoontunut. Jackson jatkoi esittelemällä toisen asiakirjan jolla hän pyrki osoittamaan Göringin suunnitelleen ”Reininmaan vapautusta”. Göring tämän jälkeen huomautti että asiakirjassa puhuttiin Reininjoen raivaamisesta puhtaaksi mahdollisen mobilisaation varalta. Göring oli oikeassa ja Jacksonin arvovalta rapistui silmissä. Hän valitti turhaan huonoista käänöksistä, jotka olivat hänen oman henkilökuntansa tuotoksia, mutta tämä ei poistanut sitä että hän ei itse ollut nähnyt eroa Reinin ja Reininmaan välillä. Jackson yritti vielä vedota asiakirjaan osoittamalla, että ainakin siinä mainittiin että kyseiset toimenpiteet tuli tehdä ulkovalloilta salassa. Salainen suunnittelu ei kuitenkaan ollut itsessään rikos, ja Göring oli mielissään päästessään huomauttamaan, ettei muistanut lukeneensa mistään enakkoon Yhdysvaltojen suunnitelmia mobilisaation varalle. Jacksonin hermot eivät enää kestäneet, ja hän alkoi

---

¹⁶⁰ Owen 2006 s. 145-149.

hermostuneesti valittaa tuomareille, kuinka todistaja ei vastannut kysymyksiin niin kuin kuuluisi. Lawrence keskeytti istunnon Jacksonin avautumisen muututtua lähes epäkoherentiksi mylvimiseksi pelastaen hänet pahimmalta nöyryytykseltä, mutta vahinko oli jo tehty.¹⁶¹

Salaliitto ei ollut saanut lainkaan tuulta purjeisiinsa Göringin ristikuulusteluista ja Jacksonin henkilökohtainen arvovalta oli murentunut lähes täysin. Huomioiden kuinka vahvasti Jacksonin puheet nojasivat hänen omaan auktoriteettiinsa, voidaan argumentoida että hänen älyllinen romahtamisensa söi painoarvoa myös yhä kiistanalaiselta salaliitolta ja yhteissuunnitelmalta. Jackson syytti epäonnistumisestaan erityisesti Biddleä, jonka kanssa hänen välinsä olivat jo pahoin tulehtuneet. Kun brittien Maxwell-Fyfe ristikuulusteli Göringiä huomattavasti suuremmalla menestyksellä, Jackson esitteli oikeussalissa kommenttejaan Biddlestä niin kovalla äänellä, ettei edes takimmaisilla riveillä käynyt epäselväksi mitä mieltä Jackson oli tuomioistuinten toiminnasta. Lehdistö myös revitteli Jacksonin nöyryytyksellä ja kaikki arviot hänen toiminnastaan olivat lähes täysin negatiivisia. Life-lehti muun muassa kirjoitti Göringin ”pitäneen koko oikeussalin lumottuna päivien ajan”. Göringin tuomioon tämä ei vaikuttanut, ja alusta asti oli selvää, ettei hän voisi paeta hirsipuuta.¹⁶²

Puolustuksen vuoron jälkeen oli syyttäjän aika esittää loppupuheenvuoronsa. Jacksonin puheenvuoro oli jälleen voimakas, ja on syytä tarkastella, millainen salaliittosyytös oli muodoltaan kun kaikkien syytettyjen tekoja oli käyty läpi oikeuden edessä.

6.5. Jacksonin lopetuspuheenvuoro

Jackson palasi kenties entistäkin suuremmalla vimmalla puolustamaan salaliittoa loppupuheenvuorossaan. Yksittäisinä henkilöinä syytettyjen syyttäminen ei ollut pääosin synnyttänyt suuriakaan vaikeuksia, mutta salaliiton konkreettisen rakenteen hahmottaminen oli sosiaalisen konstruktion tasolla. Salaliiton todistaminen oli jatkuvasti monimutkaistanut Jacksonin juristien työtä, ja oli epävarmaa miten oikeus tulisi tulkitsemaan sitä. Taustalla oli

¹⁶¹ Official Record of the Nuremberg Trials 19.3.1946 s. 499-508.

¹⁶² Conot 1983 s. 346; Taylor 1993 s. 342-343.

myös yhä Jacksonin halu luoda oikeaa kansainvälistä lainsäädäntöä, joka oli saanut takaiskun Rautaesiripun laskeutumisen myötä. Sodanjälkeinen lyhyt lämpimämpi kansainvälinen ilmapiiri oli alkanut muuttua kylmemmäksi eikä uusi sota vaikuttanut lainkaan mahdolltomalta. Jackson uusi yrityksensä tuoda lain voimaa kansainväliselle areenalle:

*No half-century ever witnessed slaughter on such a scale, such cruelties and inhumanities, such wholesale deportations of peoples into slavery, such annihilations of minorities. The terror of Torquemada pales before the Nazi Inquisition. These deeds are the overshadowing historical facts by which generations to come will remember this decade. If we cannot eliminate the causes and prevent the repetition of these barbaric events, it is not an irresponsible prophecy to say that this twentieth century may yet succeed in bringing the doom of civilization.*¹⁶³

Jackson avasi jälleen puheensa toinen toistaan puhuttelevammilla kielikuvilla. Hän yhä vetosi siihen, että hävityksen laajuus oli jo argumentti itsessään syytettyjen tuomittavuutta arvioidessa. Epäonnistuminen tuomioiden jaossa voisi johtaa jopa koko sivilisaation hävitykseen. Myös tuomioistuimen legitimizeetti oli kyseenalaistettu useaan otteeseen puolustuksen toimesta. Jackson vastasi tähän argumentoimalla samalla tavalla kuin aloituspuheessaan, vetoamalla tekojen yleiseen rikollisuuteen, mutta pyrki nyt tukemaan näkökantaansa myös poikkeustilalla, joka teki oikeudenkäynnistä sotilaallisen operaation. Tällöin kansalliset velvoitteet eivät rasittaneet tuomioistuinta ja oikeutus oli viime kädessä voimakeinoin ansaittu:

As a military tribunal, this Tribunal is a continuation of the war effort of the Allied nations. As an International Tribunal, it is not bound by the procedural and substantive refinements of our respective judicial or constitutional systems, nor will its rulings introduce precedents into any country's internal system of civil justice. As an International Military Tribunal, it rises above the provincial and transient and seeks guidance not only from international law but also from the basic principles of jurisprudence which are assumptions of civilization and which long have found

---

¹⁶³ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 397.

*embodiment in the codes of all nations.*¹⁶⁴

Perustelut oikeudenkäynnin legitimitetille olivat suunnattu myös ulkopuolisille tahoille. Oikeudenkäynnin validius oli herättänyt kysymyksiä myös Yhdysvalloissa sekä Britanniassa. Erityisesti sen jälkikäteen sovellettava laintulkinta herätti paljon kritiikkiä ulkopuolisissa. Jopa Yhdysvaltojen korkeimman oikeuden tuomari Harlan Fiske piti Nürnbergin oikeudenkäyntiä ”huijauksena”, ja Jackson itse oli ollut huolissaan siitä että he syyttävät Natseja siitä mihin heidän omat liittolaisensa jatkuvasti syylistyivät. Jacksonin tavoite oli kuitenkin ennakkotapauksen luominen, jonka vuoksi tuomion saaminen oli periaatteita tärkeämpää.

Jackson pian siirtyi puolustamaan uudella tarmolla salaliittosyytettä. Salaliittosyytteen suurimpia ongelmia oli sen tavaton monimutkaisuus. Jackson oli hahmottanut sen yksinkertaiseksi, mutta amerikkalaisten syyttäjien pureutuessa syytettyjen toimiin oli usein hankalaa näyttää toteen että he edes tunsivat toisiaan. Jacksonin hahmotelma yleisestä natsi-ilmapiiiristä, joka toimi koheesiona syytettyjen välillä, ei ollut vakuuttanut tuomareita. Jackson yritti nyt yksinkertaistaa salaliiton määritelmää herättääkseen uudelleen toiveita siitä, että tuomarit hyväksyisivät sen. Useat syytetyistä joutuisivat varmasti hirsipuuhun riippumatta salaliittosyytöksen lopputuloksesta, mutta myös useat saattoivat välttää tuomion täysin. Salaliitto oli ainoa syytös jonka perusteella kaikki syytetyt voitaisiin tuomita. Jackson tiivistä ensimmäisen syytekohdan kolmeen perusasiaan:

*The strength of the case against these defendants under the conspiracy Count, which it is the duty of the United States to argue, is in its simplicity. It involves but three ultimate inquiries: First, have the acts defined by the Charter as crimes been committed; second, were they committed pursuant to a Common Plan or Conspiracy; third, are these defendants among those who are criminally responsible?*¹⁶⁵

Teoriassa Jacksonin kolmikantainen lähestymistapa on yksinkertainen, käytännössä se alkoi hajota jälleen oman substanssinsa puutteen alle. Jacksonin logiikassa syytettyjen näin piti

¹⁶⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 398.

¹⁶⁵ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 400.

todistaa itse, etteivät olleet jatkuvasti tietoisia omasta roolistaan koneistossa, joka tähtäsi vain silmittömään kansamurhaan ja tuhoamiseen. Jackson tämän jälkeen uudelleen kertasi tapahtumia Kolmannen valtakunnan synnystä aggressiiviseen sotaan, sotarikoksiin, miehitettyjen alueiden ryöstämiseen sekä orjuuttamiseen, päätyen juutalaisten kansamurhaan. Jacksonin teesien mukaan nämä eivät olleet toisistaan erillisiä tapahtumia:

I pass now to the inquiry as to whether these groups of criminal acts were integrated in a Common Plan or Conspiracy. The Prosecution submits that these five categories of premeditated crimes were not separate and independent phenomena but that all were committed pursuant to a Common Plan or Conspiracy. The Defense admits that these classes of crimes were committed but denies that they are connected one with another as parts of a single program. The central crime in this pattern of crimes, the kingpin which holds them all together, is the plot for aggressive wars. The chief reason for international cognizance of these crimes lies in this fact. Have we established the Plan or Conspiracy to make aggressive war?...First is the fact that such war of aggression did take place. Second, it is admitted that from the moment the Nazis came to power, every one of them and every one of the defendants worked like beavers to prepare for some war. The question therefore comes to this: Were they preparing for the war which did occur, or were they preparing for some war which never has happened? It is probably true that in their early days none of them had in mind what month of what year war would begin, the exact dispute which would precipitate it, or whether its first impact would be Austria, Czechoslovakia, or Poland. But I submit that the defendants either knew or were chargeable with knowledge that the war for which they were making ready would be a war of German aggression.¹⁶⁶

Jackson oli synnyttämässä hyvin monimutkaista ennakkotapausta. Mikäli mikä tahansa työ asevoimien hyväksi välillisesti tai välittömästi voitiin tulkita osasyiksi sodan aloittamiseen, jättäisi tämä tulkinta hyvin vähän viattomia ihmisiä Saksaan. Käytännössä kuka tahansa joka oli

---

¹⁶⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 406.

missään tekemisissä välittömästi tai välillisesti armeijan kanssa olisi sotarikollinen. Jacksonin suurin paine oli saada tuomio aikaan jokaiselle, mutta hänen yliampuva logiikkansa teki yhteisen suunnitelman sekä salaliiton lähes mahdottomaksi konseptiksi hyväksyä:

He (Göring) went on to say that the aim to overthrow the Treaty of Versailles was open and notorious and that-I quote again-“every German in my opinion was for its modification, and there was no doubt that this was a strong inducement for joining the Party.” Thus, there can be no possible excuse for any person who aided Hitler to get absolute power over the German people, or who took a part in his regime, to fail to know the nature of the demands he would make on Germany's neighbors.

Jacksonin resepti salaliitolle oli yksinkertaisuudessaan se, että mikäli henkilö auttoi edesauttoi Hitlerin regiimiä jollakin tavalla, halusi Versaillesin sopimuksen kumottavan, sekä oli tutustunut Mein Kampfiin, hän oli kansainvälinen sotarikollinen. Jacksonin määritelmä oli tuomareille mahdoton hyväksyttävä, sillä sen tunnustamalla Saksassa oli miljoonia salaliittolaisia. Jackson ajautui samaan ongelmaan joka oli noussut syytettäessä Armeijan Yleisesikuntaa rikolliseksi organisaatioksi: tunnustamalla tämä jokainen Wehrmachtissa palvellut saksalainen olisi sotarikollinen. Mitään rajanvetoa ei olisi sen välillä, palveliko ihminen Hitleriä vai Saksaa. Salaliittosyytös ei ollut kehittynyt lainkaan mitä syytettyihin tuli. Jackson oli vain laventanut sen kriteereitä siinä toivossa, että se levittäytyisi tarpeeksi nielaistakseen viimeisetkin syytetyt jotka uhkasivat karata tuomiolta. Tämä epätoivoinen yritys korjata tehtyjä virheitä oli kuitenkin selkeä osoitus siitä, että Jacksonin salaliiton konstruktio oli lähes sama kuin hänen avauspuheenvuorossaan: epäkonkreettinen ja retorinen hahmotelma. Jackson yritti vielä syytettyjen pahamaineisuuteen viitaten hakea tuomittavuutta henkilöiden intention kautta:

A glance over the dock will show that, despite quarrels among themselves, each defendant played a part which fitted in with every other, and that all advanced the common plan. It contradicts experience that men of such diverse backgrounds and talents should so forward each other's aims by coincidence.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 415.

Pelkkä vilkaisu syytettyjen aitioon Jacksonin mukaan kertoo salaliitosta. Näin Jackson rinnakkaisuussiteitä hyväksi käyttäen pyrkii esittämään, että henkilöiden asema jo riittää kertomaan heidän syyllisyydestään. Jacksonin retoriikassa on myös ripaus pragmaattisuutta osoittamassa, että koska syytetyt eri rooleissaan päätyivät edistämään saman regiimin toimintaa, he myös tietoisesti edistivät yhteistä suunnitelmaa. Lopputulos on merkityksellinen: rikokset tapahtuivat ja se riittää osoittamaan suunnitelman todeksi. Jackson on sinänsä oikeassa, että inhimillinen toiminta ylipäänsä usein vaatii koordinaatiota, eivätkä valtion viranomaiset usein toimi toisilleen vastakkaisten tavoitteiden mukaisesti. Jacksonille tämä kuitenkin riitti todisteeksi yhteisestä suunnitelmasta:

He (Göring) was, next to Hitler, the man who tied the activities of all the defendants together in a common effort...The parts played by the other defendants, although less comprehensive and less spectacular than that of the Reichsmarshal, were nevertheless integral and necessary contributions to the joint undertaking, without any one of which the success of the common enterprise would have been in jeopardy.¹⁶⁸

Jacksonin väite siitä, että koko kolmannen valtakunnan rikollinen toiminta olisi ollut kenties mahdotonta ilman yhtäkään syytetyistä, oli jo yksinkertaisesti hänen yleisönsä kohtuutonta aliarvioimista. Muun muassa Streicher sekä Fritsche olivat lähes täysin merkityksettömiä kokonaiskuvan kannalta ja pelkkiä kuriositeetteja isossa kuvassa, eivätkä tuomarit olleet enää pelkästään Jacksonin antamien tietojen varassa. Oikeudenkäynti oli myös saanut globaalimman luonteen osana uutta maailmanjärjestystä, joka nousi Toisen Maailmansodan tuhkaista. Uuden maailmanpoliittisen polarisaation myötä vihollinen alkoi saada uudet kasvot, ja menneiden vuosien tapahtumien taka-alalle jääminen oli alkanut. Tämän myötä salaliiton täysi hyväksyminen muuttui haasteellisemmaksi. Saksa oli saatava jaloilleen, eikä joka neljännen saksalaisen leimaaminen sotarikolliseksi edistänyt tätä. Jackson oli saanut peruskirjaan kirjattua haluamansa määritelmän yhteissuunnitelmalle, jonka mukaan jokainen joka oli auttanut minkään rikoksen suunnittelussa tai toteuttamisessa, oli myös syyllinen kaikkiin muihinkin rikoksiin. Kukaan oli tuolloin tuskin arvannut, kuinka laaja-alaisesti Jackson syytettä aikoi käyttää. Lain oli

---

¹⁶⁸ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 415.

hallittava vaikka tapaus olisikin kaikin puolin hämärä:

*The forms of this grand type of conspiracy are amorphous, the means are opportunistic, and neither can divert the law from getting at the substance of things.*¹⁶⁹

Maininnan arvoinen on myös Jacksonin hämmästyttävän vääristynyt näkemys Euroopan tilasta ennen sotaa. Jacksonin jo aiemmin esittänyt näkemys Natsien rikkomasta maailmanrauhasta pääsi kukoistamaan hänen yrittäessään selittää, miksi muilla Euroopan valtioilla oli yhä armeijat, olihan armeijan varustaminen määritetty jo rikolliseksi toiminnaksi:

*It may be that statesmen of other nations lacked the courage forthrightly and fully to disarm. Perhaps they suspected the secret rearmament of Germany. But if they hesitated to abandon arms, they did not hesitate to neglect them. Germany well knew that her former enemies had allowed their armaments to fall into decay, so little did they contemplate another war. Germany faced a Europe that not only was unwilling to attack, but was too weak and pacifist even adequately to defend, and went to the very verge of dishonor, if not beyond, to buy its peace.*¹⁷⁰

Jackson antaa ymmärtää, että muut Euroopan valtiot eivät kenties uskaltaneet purkaa armeijoitaan koska he epäilivät Saksan rakentavan armeijaansa uudelleen. Riippumatta Saksan toiminnasta Jacksonin argumentaation taso alkoi vajota riman alle. Salaliitto alkoi muistuttaa homeopaattista eliksiiriä, jonka ainekset oli laimennettu niin kelvottoman ohuiksi, ettei pelkkä retoriikka enää pystynyt antamaan sille tarvittavaa elinvoimaa.

Jackson jatkaa polun tallaamista utopiaan arvioidessaan sitä tilaa, jossa syytetyt toimivat. Jacksonin kuvaamassa sosiaalisessa todellisuudessa diskurssit olivat hyvin toisenlaiset, tai ainakin niiden olisi pitänyt olla, sillä syytettyjen olisi pitänyt nähdä oman todellisuutensa diskurssien läpi:

---

¹⁶⁹ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 420.

¹⁷⁰ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 422.

One of the chief reasons the defendants say there was no conspiracy is the argument that conspiracy was impossible with a dictator. The argument runs, that they all had to obey Hitler's orders, which had the force of law in the German State, and hence obedience could not be made the basis of an original charge. In this way it is explained that while there have been wholesale killings, there have been no murderers... The Fuehrerprinzip of absolutism was itself a part of the common plan, as Goering has pointed out. The defendants may have become the slaves of a dictator, but he was their dictator... To make him such was, as Goering has testified, the object of the Nazi movement from the beginning. Every Nazi took this oath: 'I pledge eternal allegiance to Adolf Hitler. I pledge unconditional obedience to him and the Fuehrers appointed by him'(1893-PS). Moreover, they forced everybody else in their power to take it. This oath was illegal under German law, which made it criminal to become a member of an organization in which obedience to unknown superiors or unconditional obedience to known superiors is pledged.¹⁷¹

Todellisuus jossa syytetyt toimivat ei ollut relevantti asia Jacksonille. Jackson antaa käytännössä ymmärtää, että syytettyjen olisi pitänyt kyetä määrittelemään toimintansa heille täysin vieraiden diskurssien kautta. Näin Jacksonin kuvaamassa todellisuudessa vain hyvin idealistiset länsimaiset pseudotodelliset diskurssit määrittäisivät näkemystä siitä, miten ihminen kokee oman toimintansa. Jackson näkee myös natsiliikkeen sekä Adolf Hitlerin jokseenkin toisistaan irrallisina tekijöinä etenkin kun se sopii hänen retoriikkaansa. Ylipäänsä Jacksonin retoriikasta paistaa läpi oletus, että kaikki tiesivät jatkuvasti syyllistytvänsä rikolliseen toimintaan, ja olivat salaliiton tai yhteisen suunnitelman halukkaita osallisia. Yksi kolmatta valtakuntaa koskevista asioista, joka yhä askarruttaa monia tutkijoita, on kysymys siitä, kuinka niin moni tavallinen ihminen pystyi toimimaan tavalla joka puistattaa tutkivaa sivustakatsojaa. Jacksonia tämä kysymys ei vaivannut: he kaikki olivat tietoisia rikollisia:

What these men have overlooked is that Adolf Hitler's acts are their acts. It was these men among millions of others, and it was these men leading millions of others, who

---

¹⁷¹ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 423-424.

*built up Adolf Hitler and vested in his psychopathic personality not only innumerable lesser decisions but the supreme issue of war or peace. They intoxicated him with power and adulation. They fed his hates and aroused his fears. They put a loaded gun in his eager hands. It was left to Hitler to pull the trigger, and when he did they all at that time approved. His guilt stands admitted, by some defendants reluctantly, by some vindictively. But his guilt is the guilt of the whole dock, and of every man in it.*¹⁷²

Jacksonin kuvaamassa todellisuudessa rikollinen kansa siis nosti johtajakseen Hitlerin, jolloin myös Hitlerin ajamat politiikat olivat heidän politiikoitaan. Jacksonin kuvaama suunnitelma oli siis suurempi kuin Hitler. Se ulottui kollektiivisesti jokaiseen natsiin, jokaiseen joka ajoi yhteistä suunnitelmaa. Se kumpusi natsi-ideologiasta, ja sivilisaation lailla se ajoi ihmisiä tekoihin. Jackson teki hyvin selväksi sen, että jokaisen jota yhteissuunnitelma kosketti, tulisi kärsiä sama rangaistus:

In conspiracy we do not punish one man for another man's crime. We seek to punish each for his own crime of joining a common criminal plan in which others also participated. The measure of the criminality of the plan and therefore of the guilt of each participant is, of course, the sum total of crimes committed by all in executing the plan. But the gist of the offense is participation in the formulation or execution of the plan... All over Germany today, in every zone of occupation, little men who carried out these criminal policies under orders are being convicted and punished. It would present a vast and unforgivable caricature of justice if the men who planned these policies and directed these little men should escape all penalty. These men in this dock, on the face of this record, were not strangers to this program of crime, nor was their connection with it remote or obscure. We find them in the very heart of it. The positions they held show that we have chosen defendants of self-evident responsibility. They are the very top surviving authorities in their respective fields and in the Nazi State... Each of these men made a real contribution to the Nazi plan.

---

¹⁷² Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 424.

*Each man had a key part.*¹⁷³

Jackson palaa näin pragmaattisen retoriikkansa pariin. Syytetyt tulisi vähintäänkin tuomita, koska muitakin ollaan jo tuomitsemassa. Muiden tuomitseminen ei olisi perusteltua, mikäli joku syytetyistä jäisi tuomitsematta. Jackson mahdollisesti ajatteli, että toistamalla tarpeeksi monta kertaa eri sanoja käyttäen syytettyjen olevan rikolliselle kokonaisuudelle hyvin tärkeitä elementtejä, hänen tulkintansa saisi enemmän painoarvoa ja näin hänen ajamansa argumentin läsnäolo vahvistuisi. Hän ei kuitenkaan tuo mitään uutta jo hyvin kuluneeseen ilmapiiriin. Jacksonin konstruktio oli luonteeltaan paitsi pragmaattinen, myös deterministinen. Jokaisen syytetyn rooli pahan palveluksessa oli yhteinen polku, ja jokaisen heistä elämäänsä motivoi yhteinen tarkoitus:

*Is there one who did not substantially advance the conspiracy along its bloody path toward its bloody goal? Can we assume that the great effort of these men's lives was directed toward ends they never suspected?*¹⁷⁴

Jackson asetteli kysymykset retorisesti tukemaan argumentaatiotaan. Kysymyksien pohdinta vaatii ennakkoasetelmana salaliiton hyväksynnän, sekä ajatuksen siitä että syytettyjen toiminta oli tietoisesti yhteisen suunnitelman tietoista tuotosta. Jackson argumentoi myös, ettei jo kuolleiden natsijohtajien syyllisyys vähennä syytettyjen syyllisyyttä, vaan päinvastoin he olivat itse valinneet rikoskumppaninsa:

In crimes so reprehensible that degrees of guilt have lost their significance they may have played the most evil parts. But their guilt cannot exculpate the defendants. Hitler did not carry all responsibility to the grave with him. All the guilt is not wrapped in Himmler's shroud. It was these dead men whom these living chose to be their partners in this great conspiratorial brotherhood, and the crimes that they did

---

¹⁷³ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 425-426.

¹⁷⁴ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 426.

*together they must pay for one by one.*¹⁷⁵

Jackson vie retoriikkansa niin pitkälle, että salaliitto alkaa kuulostaa lähes sarjakuvamaisen epäuskottavalta. Jonkinlainen koheesio varmasti vallitsi syytettyjen välillä, mutta ”suuri salaliittolaismainen veljeskunta” tuskin enää toimi tarkentavana synonymiana hänen tarkoituseristään huolimatta. On mahdoton sanoa ymmärsikö Jackson, että hänen vimmaisen epätoivoinen samoihin perusteluihin tarraaminen sekä niiden toistaminen eri keinoin, käytännössä vain alleviivasi salaliiton hataraa rakennetta sekä konkreettisen näytön puutetta. Lopuksi Jackson vielä pyrki tekemään syytettyjen omat väitteet tyhjäksi hyökkäämällä heidän uskottavuuttaan vastaan:

Even Schacht showed that he, too, had adopted the Nazi attitude that truth is any story which succeeds. Confronted on cross-examination with a long record of broken vows and false words, he declared in justification-and I quote from the record:

*I think you can score many more successes when you want to lead someone if you don't tell them the truth than if you tell them the truth." This was the philosophy of the National Socialists. When for years they have deceived the world, and masked falsehood with plausibilities, can anyone be surprised that they continue their habits of a lifetime in this dock? Credibility is one of the main issues of this Trial. Only those who have failed to learn the bitter lessons of the last decade can doubt that men who have always played on the unsuspecting credulity of generous opponents would not hesitate to do the same, now.*¹⁷⁶

Jackson yhdistää kaksi retorista keinoa taidokkaasti torjuakseen kaiken arvostelun syytetyiltä. Jackson argumentoi esimerkin avulla, miten Schachtin lausunto osoittaa että hän oli omaksunut natsien mentaliteetin totuuden kertomista kohtaan. Näin ollen voidaan johtaa natsien olevan valehtelijoita, eikä heidän sanomisiinsa tule luottaa. Jackson johtaa näin esimerkin avulla yleistyksen ja käyttää sitä *ad personam* -tyyppisenä hyökkäyksenä syytettyjä ja heidän uskottavuuttaan kohtaan.

---

¹⁷⁵ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 429.

¹⁷⁶ Official Record of the Nuremberg Trials 26.7.1946 s. 432.

6.6. Salaliiton rajat

Jackson oli antanut kaikkensa saadakseen salaliittosyytöksensä onnistumaan. Lehistö ei ollut kiinnittänyt siihen juuri minkäänlaista huomiota aloituspuheesta lähtien ja salin ulkopuolella syytös vaipui unohduksiin. Yksi väistämätön johtopäätös oli, että koko salaliittosyytöksen uskottavuus oli vajonnut Jacksonin oman uskottavuuden myötä. Jatkuva tyriminen ristikuulusteluissa sekä oikeudelle kiukuttelu olivat syöneet hänen painoarvoaan kaikkien silmissä. Jackson oli jatkuvasti tulkinnut väärin omia dokumenttejaan, ja hänen tietämättömyytensä sotavuosien tapahtumista oli käynyt väistämättä selväksi. Oli yhä kyseenalaisempaa, kuinka perusteltu salaliitto oli, mikäli sen pääasiallinen puolestapuhuja ei itse pystynyt edes tulkitsemaan dokumentteja, joihin salaliiton oli tarkoitus nojata. Tämä sai Jacksonin entistä voimakkaammin korostamaan yhteisen ideologian merkitystä suunnitelmallisuudessa.

Jackson oli myös erityisen huolissaan Schachtin tuomiosta. Hän itse oli epäonnistunut ristikuulustelussaan jo ennalta heikkojen syytteiden pohjalta, ja tietyllä tavalla Schachtin mahdollinen rikollisuus heijasteli koko salaliiton epäonnistumista, koska salaliitto oli ainoa tapa saada Schacht tuomittua ja mikäli hän ei olisi salaliittolainen, olisi salaliittoa vaikea soveltaa muihin potentiaalsiin sotarikollisiin. Mahdollisesti tämä sai Jacksonin hyökkäämään erityisesti entistä Saksan talousministeriä vastaan: Schachtin nimi mainittiin Göringin jälkeen toiseksi useasti Jacksonin lopetuspuheenvuorossa.

Conotin mukaan oikeudenkäynnin suurin epäonnistuminen oli syyttäjän epäonnistuminen Kolmannen Valtakunnan dynaamisten voimien vuorovaikutuksen havainnollistamisessa. Hitlerin psykopaattinen ja leppymätön viha juutalaisia kohtaan sekä hänen järkkymätön sitoutumisensa sodankäyntiin, yhdistettynä Göringin työhön talouden romuttamisen ja korruptoimisen eteen, olivat olleet organisoivana voimana koko tragediassa. Esimerkiksi Göringin direktiivit tammikuulta 1939 sekä heinäkuulta 1941 liittyen Lopulliseen Ratkaisuun eivät Conot'n mukaan olleet poikkeuksellisia tai sattumanvaraisia säädöksiä, vaan ne olivat esimerkkejä normaalista komentoketjusta komentaja Hitleriltä hallinnoija Göringille, ja yhä eteenpäin toteuttajille kuten

Himmlerille sekä Heydrichille.¹⁷⁷ Conot on oikeilla jäljillä tulkinnassaan, että kolmannen valtakunnan päätöksenteon sekä toteuttamisen linjojen demonstrointi oli syyttäjän toimesta puutteellista, mutta hän itse myös sivuuttaa sen tosiasian, että komentoketjussa oli liikaa aukkoja kuolleen potentiaalisten syytettyjen vuoksi.

Lopulta Jacksonin oli epätietoisena odotettava tuomareiden päätöstä joka määrittäisi hänen konstruktionensa kestävyuden ja retoriikan onnistuneisuuden. Jackson todennäköisesti tiesi itse jo epäonnistuneensa. Hän lensi Yhdysvaltoihin kun tuomarit harkitsivat tuomioitaan, ja ilmoitti Tom Doddille ettei välttämättä palaisi kuulemaan tuomioiden julistusta. Dodd taivutteli hänet kuitenkin palaamaan, sillä Jacksonin läsnäolo oli kaikesta huolimatta hyvin tärkeää tuomioistuimen uskottavuuden kannalta.

Biddlen tarkat muistiinpanot tuomareiden keskinäisistä kokouksista kertovat paljon niistä pohdinnoista, joita neljää eri oikeusjärjestelmää edustavat tuomarit kävivät. Jacksonin dramaattinen maailmaan ja sivilisaatioon vetoava retoriikka oli todennäköisesti suunnattu alun perinkin lehdistölle, sillä tuomareihin sillä ei ollut suurtakaan positiivista vaikutusta. He suhtautuivat kriittisesti tunnepitoisiin fraaseihin kuten ”ihmiskunnan järkytetty omatunto”. Salaliiton suhteen tuomareiden näkemykset jakautuivat jyrkästi ja lähes kaoottisesti. Ranskalaiset Falco ja DeVabres halusivat hylätä syytteen kokonaan. Koska aggressiiviseen sodankäyntiin sisältyi jo myös sodan suunnittelu, salaliitto oli heidän mielestään tarpeeton. Iso-Britannian tuomareiden mielestä salaliitto oli tarpeellinen hyväksyttävä tuomioiden kannalta, kuten myös Yhdysvaltojen tuomari Parkerin mielestä. Etenkin Lawrence argumentoi, että Peruskirja velvoitti tuomarit katsomaan salaliittoa rikoksena. Birkett tulkitsi asian niin, että mikäli salaliitto hylättäisiin, annettaisiin samalla synninpäästö koko natsiregimille. Hän argumentoi, että sodan suunnitelmallinen luonne oli koko oikeudenkäynnin ydin, mutta kenties salaliittoa voitaisiin katsoa enemmän syytettyjen välisen yhteyden selittävänä tekijänä, kuin rikoksena. Nikitshenko tämän jälkeen julisti, että salaliitto oli yhteensopiva kaikkien syytekohtien kanssa, mutta kukaan muu ei ollut hänen kanssaan samaa mieltä. Hän uskoi, että natsit olivat yhdenmukaisen suunnitelman myötä yrittäneet vallata maailman, Parker taas väitti että ainakin mitä rikoksiin rauhaa vastaan tulee, salaliitto on aukottomasti todistettu. Ranskalaiset kuitenkin hylkäsivät

---

¹⁷⁷ Conot 1983 s. 345-346.

tämän ehdottaen, että kyseessä oli kenties suuri määrä pienempiä salaliittoja.¹⁷⁸

Tuomari Biddle oli kuitenkin eri mieltä. Hän koki salaliiton olleen mahdoton hyväksyä sen laajuuden vuoksi. Lähes jokainen saksalainen olisi syyllinen, eikä niin laajan syyllisyyden hyväksyminen ollut enää kohtuuden rajoissa. Biddle ilmoitti äänestävänsä ranskalaisten mukaisesti salaliittosyytöstä vastaan jokaisen syytetyn kohdalla. Venäläiset tuomarit suivaantuivat Biddlen sekä ranskalaisten näkemyksistä. Nikitshenko etenkin argumentoi kiihkeästi, ettei heidän tehtävänsä ollut pohtia olivatko syytökset aiheellisia vai eivät, vain tuomita niiden mukaisesti. Tämä myös myötäili Neuvostoliiton yleistä linjaa: oikeudenkäynnin tarkoitus ei heidän mielestään ollut syytettyjen syyllisyyden pohtiminen, vaan ainoastaan syyllisyyden laajuuden osoittaminen. Tällaiseen pohdintaan heillä ei liiemmin ollut myös lupaa Moskovasta. Näin ollen he järkähtämättömästi kannattivat kaikkia mahdollisia syytteitä niiden laadusta tai luonteesta riippumatta. Syy tähän oli myös selvä, kuten Nikitshenko sen ilmaisi: miten esimerkiksi Fritzsche voitaisiin tuomita mistään ilman salaliittoa?¹⁷⁹

Biddle muotoili konsensuksen toteamaan ”rikollisen organisaation vastaavan rikollista salaliittoa siten, että molempien ytimenä on yhteistyö rikollisten päämäärien saavuttamiseksi. Ryhmän täytyy muodostua tai sitä pitää käyttää peruskirjan määrittämien rikosten saavuttamiseksi.” Julistus tämän jälkeen ristiriitaisesti lähes kumosi itsensä. Jonkin tuomitun organisaation jäsenyys olisi rikollista jo itsessään, tuomion voidessa olla kuinka ankara hyvänsä. Tuomarit jättivät päätöksen ulkopuolelle kaikki, jotka eivät tienneet organisaation rikollisesta luonteesta teoista, tai jotka valtio oli värvännyt palvelukseen, paitsi jos he itse olivat syyllistyneet rikolliseksi julistettuihin tekoihin. Pelkkä jäsenyys ei näin ollen riittänytään tuomioon, jota Conot osuvasti kutsuu ”juridiseksi skitsofreniaksi”.¹⁸⁰

Seurauksena oli periaatteellinen julkilausuma, joka oli käytännössä käyttökelvoton. Lauselman mukaisten tuomioiden jakaminen olisi vaatinut valtavia organisaatioita, joita Liittoutuneiden maiden hallitukset eivät olleet valmiita rahoittamaan. Biddle oli näin lopulta romuttanut yhden oikeudenkäynnin keskeisimmistä konsepteista, jonka mukaan kolmannen valtakunnan aika alusta

¹⁷⁸ Tusa&Tusa 2010 s. 448-449.

¹⁷⁹ Conot 1983 s. 482-483; Tusa&Tusa s. 450.

¹⁸⁰ Conot 1983 s. 484-485.

loppuun olisi edustanut organisaatioiden avulla toteutettua salaliittoa, ja että vain salaliittosyytöksen avulla natsien omia kansalaisiaan kohtaan tehdyt vääryydet voitaisiin tuoda kansainvälisen oikeuden tuomittavaksi. Toisaalta Biddlen ja muiden tuomareiden ratkaisu osoittaa hyvin vakuuttavalla tavalla virheelliseksi väitteet siitä, että oikeudenkäynti olisi vain pelkkä näytös tai että tuomarit olisivat vain voittajavaltioiden käsinukkeja.

Näin ollen kompromissina salaliiton käyttöä rajoitettiin ankarasti Jacksonin alkuperäisestä aikomuksesta ja tuomareiden oli turvauduttava pääasiassa maalaisjärkeen tuomioita jakaessaan. Salaliiton he hyväksyivät alkaen vuodesta 1937 liittyen ainoastaan aggressiivisen sodankäyntiin. Vaikka syyte oli sovittanut salaliiton kaikkiin muihin syytekohtiin, tuomarit hylkäsivät ne käyttökelvottomana. He eivät kuitenkaan hyväksyneet puolustuksen väitettä, jonka mukaan diktatuuri olisi yhteen sovittamaton konsepti salaliiton kanssa. Merkityksellistä ei ollut se, kuka oli johtanut, vaan ketkä olivat seuranneet mukana. Päätöksessä todettiin, että vaikkakin monia pienempiä salaliittoja voidaan nähdä toteutuneen, mitään suurta yhdenmukaista suunnitelmaa ei ollut olemassa.¹⁸¹

Lopulta kahdestakymmenestä kahdesta syytetystä vain seitsemän huomattavinta syytettyä tuomittiin osallisena salaliittoon, eikä salaliitolla ollut suurtakaan vaikutusta heidän tuomioonsa, sillä todisteita oli muista rikoksista enemmän kuin tarpeeksi hirttotuomioita varten. Salaliiton säilyttäminen syytöksissä oli kuitenkin poliittisesti välttämätöntä, sen hylkääminen olisi ollut suuri arvovaltatappio Yhdysvalloille. Salaliiton karsimisesta huolimatta yksilöllisen syyllisyyden tuomioiden jakaminen osoittautui huomattavasti yksinkertaisemmaksi, eikä tuomareilla ollut ongelmia löytää konsensusta kuudentoista syytetyn kohdalla jo ensimmäisessä tapaamisessaan.

7. Tuomio

Selvää oli, että salaliitto sellaisenaan kuin Jackson oli sen tarkoittanut, oli epäonnistunut. Jackson oli varmasti arvioinut aloituspuhettaan kirjoittaessa, että yksittäiset syytettyt voidaan yksilöllisissä käsittelyissä liittää toisiinsa kiistämättömästi todistusaineiston avulla. Tämän ajatuksen pohjalta

---

¹⁸¹ Owen 2006, s. 316-319.

hän rakensi sosiaalisen konstruktion, joka kenties parhaiten voidaan kuvata jonkinlaisena sateenvarjona joka levittäytyy jokaisen syytetyn ylle. Syytetyt olivat kuitenkin liian kaukana toisistaan ja varjo venyi liian suureksi, konkreettinen todistusaineisto yhteiselle suunnitelmalle oli jäänyt liian hataraksi. Jacksonin retoriikka oli toiminut loistavasti hänen avauspuheenvuorossaan, jolloin hänen piti perustella koko oikeudenkäynnin oikeutus ja hän sai myös etua siitä, että kolmannen valtakunnan julmuuksien mittakaava oli vielä epäselvä. Rikosten laajuus shokeerasi ihmiset ja Jacksonin dramaattinen melankolia toimi, lehdistön yhtyessä hänen näkemyksiinsä oikeudenkäynnin sekä tuomioiden tarpeellisuudesta. Todistusaineiston ollessa vielä kokoamatta koherentiksi kokonaisuudeksi, salaliitto näytti mahdolliselta ja tuntui loogiselta. Sitä tehostivat Jacksonin vahvat kategorisoinnit, jotka loivat kuvan tietoisesti ja suunnitelmallisesti toimineesta joukosta rikollisia. Symbolisia siteitä hyväksikäyttäen Jackson pystyi ulottamaan rikollisuuden varjon sellaistenkin syytettyjen ylle, joiden syyttämisen perusteet olivat lähtökohtaisesti jo hyvin kyseenalaiset. Suunnitelmallisuus ja yhteistoiminta vaikuttivat kiistämättömältä tosiasialta.

Kiistämättömältä vaikutti myös oikeudenkäynnin oikeutus. Vaikka koko projekti oli ensimmäinen lajiaan, oli Jackson kyennyt vakuuttamaan kaikki sen oikeutuksesta sekä tarpeellisuudesta. Jacksonin retoriikka järkyttyneestä sivilisaatiosta joka ei voinut enää tyytyä sivustakatsojan rooliin barbarismin edessä, oli riittävän ponnekasta luomaan pohjan kansainväliselle lainsäädännölle. Olivathan kaikki työkalut jo olemassa kansallisella tasolla, lain henki oli valmis, teksti vain puuttui. Jackson valjasti jo olemassa olevat sopimukset tukemaan luomiaan lakeja argumentoiden, että sopimukset olivat hyödyttömiä, mikäli työkaluja niiden toimeenpanemiselle ei löydy. Oikeutus ei kuitenkaan ollut kiistaton oikeussalin ulkopuolella. Lain soveltamista ex post facto –hengessä arvosteltiin rajusti. Tämän Jackson pyrki kumoamaan argumentoimalla, että kaikelle lainsäädännön toteuttamiselle oli ensimmäinen kertansa. Syytetyt olivat uhreja Jacksonin tarkoitusperille luoda ennakkotapaus. Historia lopulta osoitti Jacksonin saavuttaneen tavoitteensa, mutta vasta useita vuosikymmeniä tapauksen jälkeen. Omana aikanaan oikeudenkäynnit jäivät irralliseksi ilmiöksi. Lopulta Jackson joutui nuijimaan oikeutuksen läpi yksinkertaisesti toteamalla oikeudenkäynnin olevan osa liittoutuneiden sotatoimenpiteitä, joihin normaaliset juridiset säännökset eivät päde.

Yksilölliset käsittelyt kuitenkin osoittivat salaliiton selkeät puutteet. Syytös oli tehty sen oletuksen pohjalta, että mikäli kova todistusaineisto ei riittäisi, ideologinen koheesio riittäisi todistamaan kollektiivisen syyllisyyden. Molemmat ennakko-oletukset osoittautuivat lopulta vääriksi. Jackson ei pystynyt kuitenkaan enää tunnustamaan epäonnistumistaan, liikaa työtä oli tehty ja vaakakupissa oli jo Yhdysvaltojen kansallinen arvovalta, niin rajusti hän oli argumentoinut salaliiton puolesta. Jacksonin lopetuspuheesta on aistittavissa raivokas epätoivo pyrkiä osoittamaan, että salaliiton huomiotta jättäminen oli hänelle täysin mahdotonta hyväksyä. On mahdotonta sanoa, motivoiko häntä pelkästään oman henkilökohtaisen epäonnistumisen pelko, vai se, että useat syytetyt todennäköisesti välttäisivät kovimmat tuomiot, jotkut kenties jopa vapautettaisiin. Molemmat vaihtoehdot tuntuivat Jacksonille täysin mahdottomilta hyväksyä. Tulisen vimman voimalla hän argumentoi entistä voimakkaammin syytettyjen yhteisen koheesio puolesta, tällä kertaa pääasiallisena argumentatiivisena keinonaan liioittelu sekä tosiasioiden paisuttelu ja vääristäminen. Hänellä ei ollut enää aseenaan yleistä tietämättömyyttä menneiden vuosien tapahtumista, jolloin hänen argumenttinsa eivät enää kantaneet samaa voimaa kuin hänen aloituspuheessaan. Ilman todisteiden painoa jatkuva salaliiton retorinen kuvailu, vaikkakin taidokas sellainen, menetti merkityksensä. Jacksonin retoriikan käyttö oli lähes nerokasta, mutta hänkään ei pystynyt vain eri sanankäänteillä luomaan salaliitolle sen tarvitsemaa konkreettista rakennetta. Vaikka hän yritti jatkuvasti mitä mahtipontisimmin sanankääntein maalaila korkeampaa koheesiota kaikkien natsien tekojen välille, hänen argumenttinsa olivat kestäättömiä ja johtopäätökset älyllisesti epärehellisiä. Jackson oli todennäköisesti odottanut tuomioistuimen antavan hänelle enemmän siimaa salaliiton perusteiden suhteen, ja että painokas retorinen argumentaatio antaisi toisi salaliittosyytökselle sen tarvitseman sykäyksen.

Tavallaan Jackson itse oli argumentoinut sen epäonnistumisen puolesta. Hän oli alusta lähtien vaatinut, että oikeudenkäynti olisi reilu, että tuomiot olisivat arvottomia ja oikeudenkäynti pelkkä farssi mikäli niissä ei sovellettaisi puolueetonta oikeudentajua. Jackson oli kuitenkin tullut sokeaksi omille tarkoituksperilleen. Alun perin hän oli itse ilmoittanut että on oltava se mahdollisuus, että syytetyt osoittautuvatkin syyttömiksi. Nyt hän ei kuitenkaan enää pystynyt hyväksymään omaa ennakkoasetelmaansa. Syyttäjän ominaisuudessa hänen toki pitikin koettaa

kaikin keinoin saada tuomioita aikaan, mutta samalla hän oli myös suurin voima koko oikeudenkäynnin perustamisen takana. Hän itse oli myös muotoillut salaliittosyytteen sekä ollut osallisena koko peruskirjan muotoilussa. Näin ollen hänen olisi pitänyt pystyä asettumaan osittain salaliittosyytteen yläpuolelle tukemaan prosessia itseään. Tähän hän ei kuitenkaan pystynyt, ja hän laittoi koko arvovaltansa salaliiton taakse. Tästä huolimatta tuomarit toimivat itsenäisesti. He olivat oikeustapauksen edetessä pystyneet ottamaan Jacksonilta korkeimman auktoriteetin ennakkoluulottomalla toiminnallaan, huolimatta siitä että tämä kiivastutti Jacksonia sekä muita syyttäjiä. Thomas Dodd olikin todennut tuomareiden itse asiassa koettavan kamppailua salaliittosyytettä sen minkä ehtivät, todeten myös etteivät he ymmärtäneet ettei tällaisessa oikeudenkäynnissä syyttäjän ja tuomareiden roolien poikkeavan juurikaan toisistaan. Tällainen oletus osoittautui vääräksi.

Jälkikäteen voidaan arvioida, että salaliiton hyväksyminen sellaisena kuin Jackson sen kuvasi loppupuheenvuorossaan, olisi ollut suuri haaste koko oikeudenkäynnin uskottavuudelle. Salaliitto jäi niin epämääräiseksi sekä epätyydyttäväksi, ettei sen soveltamista olisi täydessä voimassaan voinut laittaa kokeelle Nürnbergin ensimmäisen oikeudenkäynnin jälkeen. Salaliittosyytöksen pauloihin ajautunut Jackson argumentoi jatkuvasti vain teorian ja eettisen oikeuden tasolla unohtaen, että yhteisen suunnitelman konseptin käytännön soveltaminen olisi lähes mahdotonta. Miljoonat saksalaiset olisi leimattu rikollisiksi, joka ei ollut käytännöllistä tai käytännössä mahdollista. Myös salaliiton jalostaminen osaksi todellista kansainvälistä lakia vain turhaan monimutkaisti jo alun perinkin kyseenalaista konseptia. Nürnbergin oikeudenkäynnin käytännöllisemmät periaatteet jäivät elämään seuraavien vuosikymmenien aikana vain rikottaviksi. Vasta 1990-luvulla ne elvytettiin inspiroimaan Bosnian sisällissodan sekä Ruandan kansamurhien jälkipyykkiä.

8. Lähteet ja kirjallisuus

Alkuperäislähteet

Trial of the Major War Criminals Before the International Military Tribunal : Proceedings Volumes Nuremberg, 14 November 1945 - 1 October 1946. (The Blue Set). Official record of the Nuremberg Trials. Nuremberg, 1947.

[http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/NT_major-war-criminals.html].

“Statement by Justice Jackson on War Trials Agreement”; August 12, 1945;

[<http://avalon.law.yale.edu/imt/>]

Kirjallisuus

Bellamy, Suzanne S. 2010. *Hoosier justice at Nuremberg*. Indiana Historical Society Press. Indianapolis.

Conot, Robert E. 1983. *Justice at Nuremberg*. Carroll & Graf Publishers. New York.

Dodd, Christopher 2007. *Part One: The Legacy*. Teoksessa Dodd, Christopher. *Letters from Nuremberg: My Father's Narrative of a Quest for Justice*. Crown. New York, s.15-65.

Encyclopaedia Britannica 2005 Ultimate Reference Suite DVD.

Gaddis, John. 2003. *Order versus Justice: An American Foreign Policy Dilemma*. Teoksessa Foot, Rosemary & John Gaddis & Andrew Hurrell. *Order and Justice in International Relations*. Oxford University Press. Oxford.

Gellately, Robert 2004. *Nürnberg – ääniä menneisyydestä*. Teoksessa Goldensohn, Eli (toim.), *Nürnbergin Haastattelut*, Tammi. Helsinki, s.9-39.

Gergen, Kenneth J. 1999. *An Invitation to Social Construction*. Sage. London.

Greene, Joshua M. 2003. *Justice at Dachau*. Broadway Books. New York.

Harris, Whitney R. 1954. *Tyranny on trial : the evidence at Nuremberg*. Southern Methodist University Press. Dallas.

Jarrow, Gail. 2008. *Robert H. Jackson*. Calkins Creek. Honesdale.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen. 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino. Tampere.

Lehtonen, Mikko. 2001. *Syyskuun yhdennentoista merkitys*. Vastapaino. Tampere.

Orend, Brian. 2006. *The Morality of War*. Broadview Press. Peterborough.

Owen, James 2006. *Nuremberg: Evil on Trial*. Headline Review. London.

Palonen, Kari & Hilikka Summa (toim.). 1996. Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat. Vastapaino. Tampere.

Perelman, Chaïm. 1996. *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino. Tampere.

Persico, Joseph E. 1994. *Nuremberg: Infamy on Trial*. Penguin Books. New York.

Skinner, Quentin. 2002. *Visions of Politics. Vol.1: Regarding Method*. Cambridge University Press. Cambridge.

Sprecher, Drexel A. 1999. *Inside the Nuremberg Trial: A prosecutor's comprehensive account*. University Press of America. Lanham, Md

Taylor, Telford 1993. *The anatomy of the Nuremberg trials : a personal memoir*. Bloomsbury. London

Tusa Ann & Tusa John. 2010. *The Nuremberg Trial*. Skyhorse Publishing. New York.

Zolo Daniela. 2009. *Victors' Justice: From Nuremberg to Baghdad*. Verso. London.